

BOŞANMIŞ AİLELERİN ÇOCUKLARININ BOŞANMAMIŞ
AİLELERİN ÇOCUKLARINA GÖRE ÖZ SAYGI VE RUH
SAĞLIĞI DEĞİŞKENLERİNİN İNCELENMESİ

MİREY KASUTO

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2017

BOŞANMIŞ AİLELERİN ÇOCUKLARININ BOŞANMAMIŞ
AİLELERİN ÇOCUKLARINA GÖRE ÖZ SAYGI VE RUH SAĞLIĞI
DEĞİŞKENLERİNİN İNCELENMESİ

MİREY KASUTO

İŞIK ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, KLİNİK PSİKOLOJİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI, 2017

Bu tez, Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA) derecesi
ile sunulmuştur.

Işık Üniversitesi

2017

IŞIK UNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BOŞANMIŞ AİLELERİN ÇOCUKLARININ BOŞANMAMIŞ AİLELERİN
ÇOCUKLARINA GÖRE ÖZSAYGI VE RUH SAĞLIĞI DEĞİŞKENLERİNİN
İNCELENMESİ

MİREY KASUTO

ONAYLAYANLAR:

Yrd.Doç.Dr. Rukiye Hayran
(Tez Danışmanı)

Işık Üniversitesi

Uzm.Dr. Betül Mazlum

Işık Üniversitesi

Prof.Dr. Oya Özkardeş

İstanbul Ticaret Üni.

ONAY TARİHİ: 05.06.2017

BOŞANMIŞ AİLELERİN ÇOCUKLARININ BOŞANMAMIŞ AİLELERİN ÇOCUKLARINA GÖRE ÖZ SAYGI VE RUH SAĞLIĞI DEĞİŞKENLERİNİN İNCELENMESİ

Özet

Problemin tanımı: Bu çalışmanın amacı boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre öz saygı ve anksiyete/ depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, kurallara karşı gelme saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları ve dikkat sorunları gibi çeşitli ruh sağlığı değişkenleri arasındaki ilişkilere odaklanarak olası etkilerin analiz edilmesidir. Aynı zamanda sosyal etkinlik, sosyal işlevsellik ve okul işlevselliği değişkenleri de incelenerek boşanmış ailelerin çocukları ile boşanmamış ailelerin çocukları arasındaki söz konusu farkların derinlemesine incelenerek etkilerin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Toplamda 134 katılımcının bulunduğu bu çalışmanın örneklemini 11-16 yaş arası ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış çocuklar oluşturmaktadır. Katılımcıların ruh sağlığı değişkenlerini değerlendirmek adına 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR), öz saygı değişkenini değerlendirmek adına ise Coopersmith Özsaygı Envanteri kullanılmıştır.

Bulgular: Boşanmış ve Boşanmamış ebeveyne sahip bireylerin ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması için Bağımsız örneklem için t-testinden (Independent Samples t-test) yararlanılmıştır. Test sonucunda elde edilen p değerleri incelendiğinde Anksiyete/ Depresyon ($p<0.001$), Sosyal İçe Dönüklük ($p<0.01$), Somatik Yakınmalar ($p<.05$), Saldırgan Davranışlar ($p<0.001$), Sosyal Sorunlar ($p<0.001$) ve Dikkat Sorunları ($p<0.01$) alt ölçeklerinden elde edilen puanların ebeveynlerin boşanma durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır ($p<.05$). Elde edilen bulgunun yanı sıra Kurallara Karşı Gelme ($p>0.5$) ve Düşünce Sorunları ($p>.05$) alt ölçeklerinden elde edilen puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p<.05$). Sosyal etkinlik ($p<.05$), sosyal işlevsellik ($p<0.001$) ve okul işlevselliği ($p<.01$) puanları ile öz saygı ($p<0.001$) envanterinden elde edilen puanlar, ebeveynleri boşanmış çocuklarda daha düşük çıkarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p< 0.05$).

Sonuç: Sonuç olarak bu araştırmada çeşitli ruh sağlığı değişkenlerinin ve öz saygının boşanmış ailelerin çocukları üzerinde etkili olabileceği yönünde veriler elde edilmiş ve boşanmanın çocuklar üzerindeki olası etkileri biraz daha aydınlatılmıştır. Tüm bulgular değerlendirildiğinde ise ruh sağlığı değişkenlerinin çeşitliliğine literatürde az yer verildiğinden, gelecek çalışmaların çeşitli ruh sağlığı değişkenlerine odaklanması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, öz saygı, ruh sağlığı, boşanma ve çocuk, boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri

THE ASSESSMENT OF SELF-ESTEEM AND MENTAL HEALTH VARIABLES OF THE PARENTAL DIVORCE CHILDREN IN COMPARISON TO THE NON- PARENTAL DIVORCE CHILDREN

Abstract

The statement of the problem: The purpose of this study is to analyze possible effects of children of parental divorce, by focusing on the relationships between various mental health variables such as self-esteem and anxiety/depression, social introversion, somatic complaints, aggressive behavior against rules, social problems, thought problems and attention problems compared to children of non-parental divorce. At the same time, it was aimed to analyze with examining deeply the mentioned differences between the children of parental divorce and the children of the non-parental divorce by examining the variables of social activity, social functioning and school functioning.

Method: The sample of this study, with a total of 134 participants, is composed of 11-16 years old children of the parental divorced and non-parental divorced. In order to assess participants' mental health variables, The Self-Assessment Questionnaire ‘‘Youth Self-Report’’ (YSR) was used for the participants between the ages of 11-18 and in order to assess participants' self-esteem variable, The Coopersmith Self-Esteem Inventory was used.

Results: It was benefited from Independent samples t-test to compare the scores that the individuals who are parental divorce children and non-parental divorce children, got from the questionnaires. When the P values, obtained from test results, are examined. It was determined that the scores, which were obtained from the subscale of Anxiety / Depression ($p < 0.001$), Social Introversion ($p < 0.01$), Somatic Complaints ($p < .05$), Aggressive Behaviors ($p < 0.001$), Social Problems ($p < 0.001$) and Attention Problems ($p < 0.01$), did not display a significant difference ($p < .05$). Besides the obtained findings, it was determined that the scores which were obtained from the subscales of aggressive behavior against rules ($p > 0.5$) and thought problems ($p > .05$), did not display a significant difference ($p > .05$). It was determined that the scores, obtained from the self-esteem ($p < 0.001$) inventory

along with social activity ($p<.05$), social functioning ($p<0.001$) and school functioning ($p<.01$) were lower for the children of the parents divorced and displayed a significant difference ($p< 0.05$).

Conclusion: As a result, mental health variables and self-esteem were obtained in the direction of may be effective on the children of parental divorce and the possible effects of divorce on children have been clarified a little more in this study. When all findings are evaluated, it is proposed that future studies focus on various mental health variables, since the diversity of mental health variables is limited in the literature.

Key words: Divorce, self-esteem, mental health, divorce and child, the effects of divorce on child

Teşekkür

Oldukça uzun ve yorucu bir uğraşın sonucu olarak ortaya çıkan bu çalışmanın oluşmasına katkı sağlayan, emekleri geçen kişilere içtenlikle teşekkür etmek isterim.

Öncelikle tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Rukiye Hayran'a, ardından araştırmamda değerli zamanını ayırarak öğretici geri dönüşlerini, yapıcı eleştirilerini, kişisel deneyimlerini sunan, çalışmamın titizlikle yürütülmesini sağlayan, desteğini ve önerilerini benden hiçbir zaman esirgemeyen hocam Uzm. Psk. Z. Deniz Aktan'a vermiş olduğu destek ve emek için teşekkür ederim.

Bu süreçte desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen, her şeyden önce eğitimin gücüne inanarak bu yolda bana her zaman anlayış gösteren, olaylara farklı bakış açılarıyla bakabilmemi ve sorunların üstesinden gelebilmemi sağlayan, yardımları, engin bilgisi ve tecrübeleriyle mesleki hayatıma ışık tutan akıl hocam Prof. Dr. Norma Razon'a bana kattıkları için çok teşekkür ederim.

Çalışmam sırasında en sıkıntılı zamanlarımda bile manevi desteğini benden esirgemeyen, her zaman yanımda olan aileme, bana her daim moral veren arkadaşlarıma ve ne zaman umutsuzluğa kapılısam bana yapıcı çözüm önerileriyle gelen anlayışlı çalışma arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Son olarak, verilerin toplanma aşamasındaki yardımlarından dolayı araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden tüm ebeveyn ve çocuklarına teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	ii
ÖZET	iv
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
SEMBOLLER LİSTESİ	xvi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
LİTERATÜR	3
1.1.Boşanma	3
1.1.1. Boşanma Nedenleri ve Görülme Sıklıkları	3
1.1.2. Boşanma Sonrası Aile İlişkileri.....	5
1.2. Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri	8
1.3.Boşanmanın Çocukların Gelişim Düzeylerine Göre	11
Çocuklar Üzerindeki Ruhsal ve Davranışsal Etkileri	
1.3.1. Bebeklik Evresi	11
1.3.2. Okul Öncesi Evresi	11
1.3.3. Okul Dönemi Evresi	11

1.3.4. Ergenlik Evresi	12
1.3.5. Boşanmaya Çocuğun Gösterdiği Tepkiler ve	13
Boşanma Sonrasında Çocukta Ortaya Çıkan Değişiklikler	
1.4.Boşanma Sürecinde Çocuklarda Sıklıkla Görülen	15
Problemler	
1.4.1. Ruh Sağlığı Problemleri	15
1.4.2. Öz Saygı ve Öz Yeterlilik	21
Problemleri	
BÖLÜM 2	27
AMAÇ VE HİPOTEZLER	27
2.1.Amaç	27
2.2.Problem ve Hipotezler	28
BÖLÜM 3	30
YÖNTEM	30
3.1.Katılımcılar	30
3.1.1.Katılımcı Verilerinin Toplanması	30
3.1.2.Katılımcıların Demografik Özellikleri	30
3.2.Veri Toplama Araçları	41
3.2.1. Sosyodemografik Özellikler ve Veri Formu	41
3.2.2.Coopersmith Özsaygı Envanteri	41
3.2.3. Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği	42
3.2.3.1. 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini	42
Değerlendirme Ölçeği(YSR)	

3.3.İşlem	43
3.4. Veri Analizi	44
BÖLÜM 4	45
BULGULAR	45
4.1. Araştırmanın Temel Hipotezlerinin Sınanması	45
4.2. Yan Amaçların Sınanması ve Sosyodemografik	49
Değişkenlerle İlgili Betimsel Analizler	
BÖLÜM 5	132
TARTIŞMA	132
KAYNAKLAR	
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar

Tablo 3.1.	Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	30
Tablo 3.2.	Katılımcıların Yaş Dağılımları	31
Tablo 3.3.	Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımları	31
Tablo 3.4.	Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımları	32
Tablo 3.5.	Katılımcıların Ebeveynlerinin Hayatta Olup Olmama Dağılımları	32
Tablo 3.6.	Katılımcıların Annelerinin Medeni Durum	32
	Dağılımları	
Tablo 3.7.	Katılımcıların Babalarının Medeni Durum	33
	Dağılımları	
Tablo 3.8.	Katılımcıların Anne-Baba-Kardeş Dışında Birinin	33
	Birlikte Yaşama Dağılımları	
Tablo 3.9.	Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeyi	34
	Dağılımları	
Tablo 3.10.	Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeyi	34
	Dağılımları	
Tablo 3.11.	Katılımcıların Anneleri İle İlişki Seviyeleri Dağılımları	35
Tablo 3.12.	Katılımcıların Babaları İle İlişki Seviyeleri	35
	Dağılımları	
Tablo 3.13.	Katılımcıların Ebeveynlerine Yakınlık Hissiyatları	35
	Dağılımları	
Tablo 3.14.	Katılımcıların Sosyoekonomik Düzey Dağılımları	36
Tablo 3.15.	Katılımcıların Okul Başarı Düzeyi Dağılımları	36
Tablo 3.16.	Katılımcıların Kronik Rahatsızlığa Sahip Olma	37
	Dağılımları	
Tablo 3.17.	Katılımcıların Psikolojik Tedavi Görüp Görmeme	37
	Dağılımları	
Tablo 3.18.	Katılımcıların Ebeveynlerinin Boşanma Zamanı	37
	Dağılımları	

Tablo 3.19.	Katılımcıların Ebeveynleri Boşandıkları Zamandaki Yaş Dağılımları	38
Tablo 3.20.	Katılımcıların Boşanma İle İlgili Bilgilendirilme Dağılımları	38
Tablo 3.21.	Katılımcıların Boşanma İle İlgili Kimin Bilgilendirdiğinin Dağılımları	38
Tablo 3.22.	Katılımcıların Şuan Kimin Yanında Kaldığının Dağılımları	39
Tablo 3.23.	Katılımcıların Diğer Ebeveyn İle Görüşme Sıklığının Dağılımları	39
Tablo 3.24.	Katılımcıların Ebeveynlerinin Birbirleri İle Görüşme Durumu Dağılımları	40
Tablo 3.25.	Katılımcıların Ebeveynlerinin Birbirleri İle Görüşme Şekli Dağılımları	40
Tablo 3.26.	Katılımcıların Ebeveynlerinin Birbirleri İle Görüşme Sıklığı Dağılımı	40
Tablo 3.27.	Katılımcıların Üvey Kardeşe Sahip Olup Olmama Dağılımları	41
Tablo 4.1.	Boşanmış Ailelerin Çocukları İle Boşanmamış Ailelerin Çocuklarının Ruh Sağlığı Değişkenleri İle Özsaygı İlişkilerinin Analizi	45
Tablo 4.2.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması	51
Tablo 4.3.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması	52
Tablo 4.4.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İçerme Dönüklük Düzeylerinin Karşılaştırılması	55
Tablo 4.5.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İçerme Dönüklük Düzeylerinin Karşılaştırılması	58
Tablo 4.6.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Somatik Yakınma Düzeylerinin Karşılaştırılması	61

Tablo 4.7.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin63 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Somatik Yakınma Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.8.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin65 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kurallara Karşı Gelme Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.9.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin67 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kurallara Karşı Gelme Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.10.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin69 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Saldırgan Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.11.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin72 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Saldırgan Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.12.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin74 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.13.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin77 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.14.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin79 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düşünce Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.15.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin82 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düşünce Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.16.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin84 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dikkat Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.17.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin87 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dikkat Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması

Tablo 4.18.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin89 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması
Tablo 4.19.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin91 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması
Tablo 4.20.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin94 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması
Tablo 4.21.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin96 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması
Tablo 4.22.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin99 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması
Tablo 4.23.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin101 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması
Tablo 4.24.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin104 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Coopermsith Özsaygı Envanterinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması
Tablo 4.25.	Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin107 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Coopersmith Özsaygı Envanterinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması
Tablo 4.26.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin110 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete/ Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması
Tablo 4.27.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin111 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İçe Dönüklük Karşılaştırılması

Tablo 4.28.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin113 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Somatik Yakınma Karşılaştırılması
Tablo 4.29.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin115 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kurallara Karşı Gelmenin Karşılaştırılması
Tablo 4.30.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin117 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Saldırgan Davranışların Karşılaştırılması
Tablo 4.31.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik119 Özelliklerine Göre Sosyal Sorunların Karşılaştırılması
Tablo 4.32.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin120 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düşünce Sorunlarının Karşılaştırılması
Tablo 4.33.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin122 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dikkat Sorunlarının Karşılaştırılması
Tablo 4.34.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin124 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Puanı Karşılaştırılması
Tablo 4.35.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin126 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Puanının Karşılaştırılması
Tablo 4.36.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin128 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Başarısının Karşılaştırılması
Tablo 4.37.	Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin130 Sosyodemografik Özelliklerine Göre Özsaygı Coopersmith Envanterinin Karşılaştırılması

KISALTMALAR LİSTESİ

APA: American Psychological Association

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

CBCL: 6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği

CSEI: Coopersmith Özsaygı Envanteri

ÇDDÖ: Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği

DEHB: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

DSM: Diagnostic and Statistical Manual Of Mental Disorders

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

YSR: 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği

SEMBOLLER LİSTESİ

%: Yüzdelerik

M: Aritmetik Ortalama

n: Kişi Sayısı

p: İstatistiksel Anlamlılık

SD: Standart Sapma

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Literatür verileri incelendiğinde, geçmişte aile kavramını geniş ve ataerkil yapıların oluşturduğu görülürken günümüzde aile kavramının yapısının değişime uğradığı raporlanmaktadır. Bu değişimle birlikte ise boşanmış ailelerin sayısının hızla arttığı bilinmektedir (Amato & Keith, 1991). Çocuk belli bir aile yapısı içerisine doğar ve bu yapıya adapte olur. Aile bireylerinin birbirleriyle olan etkileşimleri ve davranışları çocuğu doğrudan etkiler (Öngider, 2013). Çocuk alışlageldiği aile olgusunun zarar görmesi ve parçalanması sonucunda davranışsal ve duygusal olarak bir takım değişiklikler yaşayabilmektedir (Janning ve ark., 2010).

Ebeveynlerin birbirleri ile olan etkileşimleri çocuğu direkt olarak etkilediği için, anne-babaların karı-koca ilişkileri bitse bile kendilerinin birer ebeveyn olduklarını unutmamaları ve annelik-babalık görevlerini sürdürmeleri gerekmektedir. Zaten alışık olduğu düzenin dışında bir durumla karşı karşıya kalan çocuk bir de evden bir ebeveyninin ayrılması ile hayal kırıklığı, güvensizlik, şaşkınlık, öfke, terk edilmişlik duygusu gibi birçok duyguyu bir arada yaşayabilmektedir (Kelly, 2000; Öngider, 2013). Anne-babalarının birbirlerini sevmeyi bırakmalarını bir gün kendilerinin de sevimyebileceği düşüncesine kapılmasına neden olur (Yavuzer,2013; Aydın, 2013). Özellikle küçük yaşlarda boşanma durumunu deneyimleyen çocukların bunu sadece kendi başlarına gelen bir felaket olarak görebilecekleri için öz-saygılarının doğrudan etkilendiği düşünülmektedir (Amato, 1986; Huurre ve ark., 2006). Boşanma durumunu akranlarından saklamak, alışık oldukları düzenin aynen devam ettiği ve hiçbir sorun yaşamadıklarını kendilerine hatırlatarak durumu kabullenememek, çocukların bu durumla başa çıkma becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir (Thomas, & Woodside, 2011; Junkkari, & Aro, 2006). Boşanma durumunu bir eksiklik olarak gören çocuk öz saygı açısından bir sorunla karşılaşabilmektedir.

Bazı araştırmacılara (Hess & Camara, 1979; Hammond, 1979) göre boşanma sonucunda çocukların öz saygıları etkilenebileceği gibi, Huurre ve arkadaşlarına göre (2006), boşanmayı kabullenemeyen çocuklarda davranış bozukluklarının yanı sıra depresyon ve kaygı bozuklukları gibi ruhsal problemler de görülebilmektedir. Kaygı seviyeleri artan çocuklar boşanma ile baş edemeyerek durumu içselleştirmeye ve bazen kendilerini suçlamaya başlayabilmektedir (Halpenny ve ark., 2008).

Kendisini ıkmazda hissedenden ocuk zaten kendi içerisinde bir hesaplaşma yaşarken bir de ebeveynler yaşadıkları çatışmadan çocuğu sorumlu tuttuklarında, ocuk sahip olduğu suçluluk duygusuyla baş edemeyerek depresyona sürüklenebilir (Huurre, 2006). Ebeveynlerinin ayrılığı ile baş edemeyen çocuklar her ortamda öfkesini dışa vurma amacı ile saldırgan davranışlar, bağırma, vurma, zarar verme, kavgaya karışma gibi davranışlar ile tepkilerini belli edebilirler (ztrk, 2008).

LİTERATÜR

1.1.Boşanma

Günümüzde evlilikler geçmişe oranla daha az tercih edilen bir ilişki biçimi haline gelip, boşanma oranları dikkat çekici bir hal alırken, boşanma için önemli bir sebep olarak görülen aile içi huzursuzluk ve gerginliğin de çocuğu doğrudan etkileyen bir faktör olduğu bilinmektedir (Yılmaz, 2001). Anne-babalar ile çocuklar arasındaki uyum ilişkisi bu zamana kadar çoğu araştırmaya konu edilmiş ve aynı zamanda son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalar, boşanmanın sadece ebeveynlere değil, ebeveyn-çocuk ilişkisine de zarar verdiğini göstermiştir (Amato & Rezac, 1994; Grych ve ark., 1992; Jannings ve ark.1992; Özen, 1999).

Temel anlamda ve köken olarak boşanmayı incelemek gerekirse, Türk Dil Kurumu (TDK), boşanma kavramını “Karı ve kocanın mahkeme kararı ile birbirinden ayrılması/ eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik birliğinin son bulması” şeklinde açıklar.

Arıkan’a (1996) göre ise boşanma; hukuki kurallara dayanarak gerçekleştirilmiş bir evliliğin, karı-koca olarak hiçbir bağları kalmaksızın; ancak varsa ortak çocukların hakları saklı tutularak yargıç kararı ile sona erdirilmesine ve tarafların başkalarıyla yeniden evlenmelerine imkan sağlayan hukuki bir işlemdir.

Akıntürk (1996) boşanmayı, hayatta olan eşlerin mahkeme kararı ile evliliklerinin hukuki olarak son bulması olarak açıklamıştır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2012)’na göre, boşanma evlenmenin yasal olarak son bulması, yani kadın ve erkeğin yeni bir evlilik yapma hakları oluşacak şekilde hukuki olarak evliliklerini sonlandırmaları durumudur.

1.1.1.Boşanma Nedenleri ve Görülme Sıklıkları

Boşanmanın ekonomik güçlükler, eğitim düzeyi, ırk, din, kültür farklılıkları, sağlık sorunları, işsizlik, alkol ve uyuşturucu kullanımı, kumar, cinsel sorunlar, ilgisizlik, kıskançlık, aldatma, şiddet gibi pek çok nedeni olabilir. Bunun yanı sıra

eşler arasındaki yaş farkı, çocuk sayısı, eşlerin çalışıp çalışmadığı ve evlilikte yaşanan çatışma düzeyi de boşanma ile oldukça bağlantılıdır (Hortaçsu, 1991; Johnson & Wu, 2002; Williams & Bryant, 2006; Zara, 2013).

Evlilikle ilgili beklentilerin karşılanmaması, hayal kırıklığına uğrama, evliliğin devam etmesinin bir yararı kalmaması, evliliğin rutin bir düzene girmesi, eşler arasındaki anlaşmazlık ve çatışmalara çözüm bulamama, sevgi ve saygının yitirilmesi ve geçimsizliğin giderilememesi aileyi boşanmaya sürükleyebilmektedir (Henslin, 1992; Aktaş, 2009; Süleymanov, 2010; Çakır, 2011; Şendil & Kızıldağ, 2005).

Bray'ın (1995) yaptığı bir araştırmaya göre eşler arasındaki çıkan anlaşmazlığın temeli stres, duygusal sorunlar ve iletişim yetersizliğidir. Aynı zamanda, toplumsal yaşam değişiklikleri eşler arasındaki ilişkinin boşanma ile sonuçlanmasına kritik rol oynamaktadır (Ünlü, 1993). Geçmişe oranla kadınların ekonomik anlamda daha fazla söz sahibi olması ile ataerkil yapının zayıflaması, aile yapılarının değişikliği uğraması, boşanma prosedürünün kolaylaştırılması ve boşanmaya karşı toplumun bakış açısının değişmesi boşanmada rol oynamaktadır (Ünlü, 1993).

Williams ve Bryant'ın (2006) farklı düzeyde sorunları olan çiftlerin evliliklerinin boşanma ile sonuçlanması sonucunda boşanmış çiftler ile yürüttükleri çalışma sonucunda, sorun düzeyleri düşük olan eşlerin boşanması ile mutluluklarında azalma, sorun düzeyleri yüksek olan eşlerin boşanması ile mutluluklarında artış olduğu saptanmıştır.

Boşanma konusunda yapılan araştırmalar sonucunda, boşanma ile sosyo-ekonomik gelir arasında bağlantı olduğu belirlenmiştir (Hortaçsu, 1991; Uçan, 2007; Süleymanov, 2010).

Boşanma ile bağlantılı olan aile içi şiddetin araştırıldığı bir çalışma sonucunda, şiddet olaylarında alkol kullanımının %67 olması nedeniyle alkol kullanımının şiddet üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür (Tarhan, 2008).

2016 yılında yapılan bir araştırmaya göre 830 boşanma sebebinin yaklaşık %97'sinin nedeninin geçimsizlik olduğu belirtilmiş, aldatma, psikolojik rahatsızlık, şiddet gibi sorunların bu sırayı izlediği belirlenmiştir (TÜİK, 2016).

Batı ülkelerinde, yapılan araştırmalar sonucunda boşanma istatistiklerinde devamlı bir artış görülmüştür. ABD en yüksek boşanma oranına sahip olmakla birlikte, 1912 yılında bu ülkede yapılan her on evlilikten biri boşanma ile sonuçlanırken, 1974 yılında yapılan bir meta analiz çalışmasında her 2.3 evlilikten birinin boşanma ile sonuçlandığı raporlanmıştır (akt. Yörükoğlu, 1997).

Ülkemizin boşanma oranı ABD, Norveç, Fransa gibi ülkelerle karşılaştırıldığında daha düşük bulunmuş olsa da, günümüzde boşanmaların hızla arttığı gerçeğini değiştirmemektedir (Sutton & Munson, 2002).

TÜİK'in 2016 yılında yaptığı istatistiksel araştırma sonucunda kaba boşanma hızının en yüksek olduğu il binde 2.63 ile İzmir olarak belirlenmiştir. Sırayı ikinci olarak 2.55 ile Muğla ve üçüncü olarak da 2.46 ile Antalya izlemiştir. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu il binde 0.15 ile Hakkari ve Şırnak olmuş, bu illeri 0.23 ile Siirt, 0.25 ile Muş izlemiştir. Doğudan batıya gittikçe boşanmalarda artış olduğu ortaya koyulmuştur (TÜİK, 2016). Bunda da kültürel yapının etkin olduğu düşünülmektedir. Eşler arası boşanma dini ve kültürel açıdan doğu ülkelerinde olumsuz karşılanırken Avrupa ülkelerinde ve ülkemizin batı kısımlarında kültürel yapı farklılaştıkça boşanma oranları artmaktadır (Ünal, 2013).

1.1.2.Boşanma Sonrası Aile İlişkileri

Çocuk kişisel kimliğini, sosyal ve kültürel değerleri içinde bulunduğu aile yapısı aracılığıyla öğrenir. Çocuk, yetişkinlik dönemine geldiğinde kendi kuracağı ailedeki ilişkilerini yaşadığı aile ortamındaki ilişkilerini yansıtarak oluşturur. Bu nedenle, çocukların gerek aile içi gerek sosyal ilişkilerinde sağlıklı ilişki kurabilmeleri için şans tanınmalıdır. Çocuk, diğer insanlara nasıl davranacağını, bir sorunla karşılaştığında o sorunla nasıl başa çıkacağını aile içinde gördüklerini içselleştirerek dışarıya da o şekilde yansıtır (Aral & Başar, 1998). Toplumsal kültür unsurları aile içerisinde çocuğa aktarılır; böylece çocuk toplum içerisinde kültürün en küçük taşıyıcısı olarak yerini alır (Bilgeseven, 1989).

Kültür aktarımının yanı sıra, çocuk gelişiminde anne-baba-çocuk ilişkisi önem taşımaktadır, bu nedenle ebeveynleri boşanmış aileye sahip çocukların gelişiminin sekteye uğramaması için evden ayrılan ebeveynin bilinçli bir ebeveyn olarak çocuğa bu eksikliği hissettirmemesi gerekmektedir (Aral & Özdal, 2005). Aile içerisindeki sağlıklı iletişim sağlıklı sosyal ilişkiler kurulmasına öncülük eder. Aile içi problemlerin çoğu kişilerin uyumsuzluklarından değil sağlıklı iletişim kurma becerilerine sahip olmamalarından kaynaklanır (Durğun, 2016).

Ayrılık kararı alan anne-babaların boşanması gerçekleştikten sonra kimi anne-babalar ilişkilerine çocukları için dostça devam edebilirken kimi anne-babalar da aralarındaki gerginlik, huzursuzluk, kızgınlık ve öfke ile başa çıkamayarak duygularını çocuklarına yansıtırlar. Çocuğun anne-babasız büyümesine sebebiyet verdiklerini düşündükleri için kendilerini suçlu hisseden ebeveynler çocuklarına her zamankinden daha abartılı davranışlarda bulunurlar (Yılmaz, 2001; İbiloğlu, 2012). Kişisel çatışmalardan dolayı boşanan ve çocuklarını bir ebeveyni eksik olarak büyüten anne-babalar çocukların bu eksikliğini maddi armağanlarla gidermeye çalışırlar. Ailenin dağılmasını maddi armağanlarla doldurmaya çalışan anne-babalar çocukların mülkiyet duygularını arttırmakta ve paylaşmayı öğrenmesini engellemektedir. Bu durum da dolayısıyla çocukların sosyal ilişkilerini etkilemektedir (Kelly, 1976; Santrock, 1976).

Literatür verileri incelendiğinde boşanma sonrasında çocukların daha çok anneleri ile kaldığı görülmektedir (Benedek ve Brown, 1995; Gindes, 1998; Öngider, 2006). Boşanmış ailelerin çocuklarının anneleri ile kalmasının baba figüründen uzak yaşamalarına sebep olmakla birlikte erkek çocuğun baba modelinden uzak kalmasına neden olmaktadır. Ailede otorite eksikliği oluşması durumunda annenin baba rolünü üstlenerek çocuklar üzerinde denetim kurmaları sonucu erkek çocuklarının daha dıştan denetimli büyümesine ve daha fazla saldırgan davranışlarda bulunmasına sebep olacaktır (Alisinanoğlu, 2003). Aynı zamanda literatür verileri sonucunda tek ebeveyn ile büyümek durumunda kalan çocuğun sosyal sorunlar yaşadığı belirtilmiştir. Boşanmış ailelerden gelen erkek çocuklarının boşanmış ailelerden gelen kız çocuklarına oranla daha fazla sosyal uyum sorunu yaşadığını ortaya koymuştur. Özen'in (1999) araştırması sonucunda kızların erkeklere oranla daha fazla sosyal destek görmeleri sonucu sosyal uyumlarının arttığı düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra, boşanma sonrası ilişkilerine dostça devam edemeyen ve boşandığı eşine karşı öfkesinden kurtulamayan anne-babalar, çocuğunu diğer eşine karşı kullanır. Çocuğa sürekli diğer ebeveyni kötöleme, suçlama, kendilerini kurban olarak gösterme, diğer ebeveynin ailesini terk ettiğini söyleme gibi davranışlarda bulunurlar. Bu olaylar karşısında zaten bir yıkım yaşayan çocuğun aklı daha da karışır (Yıldırım, 2004; Yavuzer, 1992). Tüm bunların yanında, özellikle anne-babaların velayet konusunda yaşadıkları uzlaşmazlık da çocukların gelişimini olumsuz etkilemektedir. (Aydın & Baran, 2010)

Çatışma halinde olan ebeveynler her ne kadar bunu çocuklarına yansıtmadıklarını düşünseler de çocuklar bunu fark eder ve etkilenirler (Öztürk, 2008). Anne-baba arasındaki çatışma, çocuk üzerinde depresyon, kaygı, anksiyete, sosyal içe dönüklük, saldırgan davranışlarda bulunma gibi ruh sağlığı değişkenlerinin etkilenmesi ile sonuçlanabilmektedir. Amato ve Ketih'e (1991) göre boşanmış ailenin çocuğu olmak çocuğun suçluluk, terk edilmişlik, istenmeme ve sevilme gibi birçok duyguyu bir arada yaşamasına sebep olabileceği için boşanma sürecinin çocuk için nasıl algılandığı ve öz saygısının ne derece etkilendiğini belirlemek çocuğun ruhsal sağlığı açısından önem taşımaktadır. Bağımsızlık duygusu, mahremiyet, karar alma ve hata yapma, arkadaş ilişkileri kurma, ebeveynlerle ilişkinin kısıtlanması durumları çocuğun ruhsal özelliklerini etkiler. Beraberinde ruhsal sorunların da görülebileceği okul dönemi çocuklarının bu süreçte öz saygıları önem taşımaktadır (Alkın, 1991; Yılmaz, 2011; Sönmez, 2001).

Aynı zamanda, ebeveynleri boşanan çocuk doğum günleri, tatiller, okul aktiviteleri gibi özel günlerde iki ebeveyninin de katılıp katılmayacağı üzerine derin düşüncelere dalabilir (Hockenberry, 2014). Bu nedenle çocuklara boşanma sonrasındaki aile düzeni hakkında doyurucu bilgiler verilmelidir. Ebeveynler ayrılmış olsa bile çocuk ile ilgili konularda ortak karar vererek çocuğun çıkarları ve iyiliği göz önünde bulundurularak, eşler arası kişisel çatışmalar göz ardı edilerek birlikte bir karar alınmalıdır (Aral & Sağlam, 2012; Perese, 2012).

Çocuğun içsel olarak yaşadığı bu karmaşanın dışında, ailesinin parçalanması ile çocuğun gerek ekonomik gerekse sosyal ve kültürel hayatı değişebilmekte ve sekteye uğrayabilmektedir (Janning ve ark., 2010). Bunun yanı sıra, boşanmanın altında ekonomik problemlerin dışında iletişim kuramama ve tahammül edememe

gibi sorunların da üst düzeyde görülmesinden dolayı boşanma oranlarının arttığı görülmüştür (Durğun, 2016).

Tüm bunlardan yola çıkarak, ebeveynlerin sağlıklı bir yaşam tarzına sahip olmaları, sağlıklı ruh yapısıyla gelişmiş bireyler yetiştirmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla çocuğun içerisinde bulunduğu aile yapısı ve ebeveynlerin iletişimi çocuğun nasıl bir ruhsal yapıya sahip olacağını etkilemektedir (Kelly, 2000).

1.2.Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri

Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri yaş, cinsiyet, boşanma sonrası ebeveynlerle olan ilişki, çocukların yaşam kalitesindeki değişiklikler, ebeveynlerin tekrar evlenmesi gibi birçok değişkene bağlıdır. Eşler arasındaki ayrılık seviyeli ve dostça gerçekleşse bile çocuk boşanma karşısında üzüntü, kayıp yaşama, güçsüz ve korunmasız hissetme gibi birçok olumsuz duyguyu bir arada yaşayabilir. Ebeveynlerinin boşanmasını utanç olarak görebilen çocuklar sosyal ilişkilerinde etiketlenmemek için arkadaşlarından bu durumu saklamak isteyebilirler (Hockenberry, 2014; Perese, 2012; Aydın, 2013). Bazı çocuklar ebeveynlerinin boşanmasından kendilerini sorumlu tutarlar ve kendilerini değersiz hissederler, sevmeye layık görmezler; buna bağlı olarak da öz saygıları olumsuz yönde etkilenir.

Ebeveynleri boşanan çocuk taşınma, okul değişikliği sosyo-ekonomik düzey değişiklikleri gibi değişiklikler ile başa çıkmak zorunda kalır (Franklin & Mooney-Doyle, 2015). Bütün bunlarla başa çıkmaya çalışan ve endişeye kapılan çocuk bir zorlukla karşılaştığında o anda ihtiyacı olan ebeveynini yakınında hemen bulamayabilir. Literatüre bakıldığında da çoğunlukla babanın çocuğun hayatındaki konumunun ve öneminin anneye göre giderek azaldığı görülmüştür (Yavuzer, 2013; Aydın, 2013).

Her çocuk boşanmadan aynı derecede etkilenmez. Her çocuğun boşanma durumu ile baş etme becerileri farklıdır. Boşanma sonrasında yaşanan boşluk üstesinden gelinmesi gereken ilk problemdir (Stacey & McCabe, 2001). Öztürk'e (2008) göre, ailelerin hiçbir şey yokmuş veya her şey yolundaymış gibi davranmaları

çocuk için inandırıcı değildir. Her ne kadar anne-babalar çocukların farkında olmadıklarını düşünseler de çocuklar evdeki gergin, huzursuz ortamdan herhangi bir kavgaya şahit olmasa bile bir şeylerin ters gittiğini anlar. Her şeyin yolunda gittiğine dair çocuğu inandırmak yerine çocuğa onu neler beklediğini anlatmak, geleceği ile ilgili belirsizlik ve kaygıları en aza indirmek yapılması gerektir.

Çocuklar için sadece anne-babaları ile yaşamak değil, ailenin huzur ortamında yaşaması da önemlidir. Artık bu huzur ortamının sağlanamayacağını anlayan ve birbiriyle anlaşamayan çiftler ayrılmaya karar verdiklerinde bu durumdan en çok etkilenen taraf çocuklar olmaktadır. Aile birliğinin sonlanması çocuğun nasıl bir durumla karşı karşıya kalacağını bilememesi ve geleceği ile ilgili belirsizlikler çocuğun kaygılanmasına sebep olur (Rogers & White, 1998). Küçük yaş çocuklarında ise boşanma karşısında en sık hissedilen duygu korkudur. Anne-babası boşanmış çocukların aklına ilk gelen durum terk edileceğidir. Buna bağlı olarak, çocuğu terk edileceğine dair bir korku kaplar ve çocuklar hayatlarını nasıl devam ettireceklerini sorgulamaya başlarlar (Sacco & Phares, 2001).

Bütün yaşanan belirsizliklerle kaygı ve korku seviyesi artan çocuk, aile bütünlüğünün bozulması ile birlikte yalnız kalmayı tercih eder, boşanma durumunu kabullenmez, ağlar, az konuşur, düşmanca tavırlar sergiler (Öngider, 2006). Çocuğun duygularını ifade etmesine fırsat vermek bu süreçte önemlidir. Çocukların birçoğu anne-babalarının boşanmasından dolayı kendilerini suçlar ve suçluluk duygusunun yanında korku, endişe, yalnızlık, reddedilme duygusu, akademik sorunlar, uyku ve yemek sorunları da birlikte görülebilmektedir (Emery, 2013). Aileler boşanma sonrasında çocukta ortaya çıkabilecek bütün bu sorunların bilincinde olarak hareket etmelidir (Arıkan, 1996).

Boşanma sonrasında çocukta ortaya çıkabilecek sorunlardan bir diğeri ise davranış değişiklikleridir. Erkek çocuklar öfkelerini saldırgan davranışlara başvurarak gösterirler, okulda veya arkadaş ilişkilerinde sorunlar yaşarlar, bağırır çağırır veya etrafa zarar verme eğiliminde bulunurlar. (Hodges & Bloom, 1984). Öfkeyi görmezden gelmeye uygun yollarla öfkelerini açığa çıkarmaları sağlanması çocuğun ruhsal gelişimi açısından önem taşır (Kurdek & Berg, 1983). Kız çocuklarının ise daha çok akademik anlamda başarısızlık ve özgüven düşüklüğü yaşadıkları saptanmıştır (Kalter & Rembar, 1981). Amato'ya göre (2000) ebeveyn

desteğinin azalması ve yaşam düzeninin değışmesi çocuğu bir hayli zorlamaktadır. Aynı zamanda Amato'nun yaptığı araştırma sonucunda boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmadan sonraki süreçte akademik, psikolojik ve sosyal açıdan sorun yaşadıkları görülmüştür. Amato ve Keith'in boşanmış ailelerin çocukları ile ilgili yürüttükleri çalışma sonucunda boşanmış aile çocuklarının psikolojik ve sosyal uyum sorunları yaşadıkları, benlik saygısı, okul başarısı ve ebeveynlerle olan ilişkide problem yaşadıkları tespit edilmiştir. Ebeveynleri ile sorun yaşayan çocukların okul işlevselliğinde sorunların ortaya çıktığı da gözlemlenmiştir. Amato'nun boşanmış ailelerin çocukları ile yürüttüğü bir çalışma sonucunda boşanmamış ailelerin çocuklarının %10'unda sosyal sorunlar ve ciddi psikolojik problemler görülürken, boşanmış ailelerin çocuklarının %20-25'inde bu tür sorunların görüldüğü tespit edilmiştir.

Bir yandan bütün bu sorunlarla başa çıkmaya çalışan çocuk bir yandan da anne-babalarının bir gün birleşeceği hayalini kurar. Anne-babaların tutarsız davranışları, çocuk üzülmesin diye umutlandırıcı konuşmalar yapmaları, özel günler dışında sık sık bir araya gelmeleri çocuğun kafasını karıştırır. Çocuk, yaşı kaç olursa olsun bir gün anne-babasının birleşebileceği hayalini kurmaktan vazgeçmez. Anne-babaların konu ile ilgili net konuşmaları, bir araya gelme ihtimallerinin olmadığı kısa, net ve kararlı bir şekilde anlatılmalıdır (Emery, 2013; Kelly, 2007; Aydın & Baran, 2010).

Boşanma, nedenleri ve sonuçları göz önünde bulundurulduğunda oldukça karmaşık bir yapıya sahip olması ile birlikte, aile bireylerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini etkilemekte ve değışikliklere yol açıp ilişkileri tekrar şekillendirmektedir. Her bireyin boşanma durumuna uyum süreci aynı değildir. Bireyin kişilik özellikleri, aile ilişkileri, arkadaş desteği, is yaşantısı bütün bu süreci etkiler (Zara, 2013). Bu nedenle, evliliğin nasıl ki eşler arasında bir uyum sürecine ihtiyacı varsa boşanmanın da ebeveynler ve çocuklar için uyum sürecine ihtiyacı vardır (Öngider, 2006). Çocuklar bazen yaş itibarıyla yetişkinler kadar bu uyum sürecini kolayca veya hızlıca atlatamayabilirler; bu da onların gelişim sürecini olumsuz etkileyebilir. Ailelerin bu süreçte çocuklara destek olmaları ve bu süreci sorunsuz atlatmalarını sağlayabilmeleri, çocuklarının ileride sağlıklı birer birey olmalarına yardımcı olacaktır (Öngider, 2006; Çamkuşu, 2006; Şimşek & Yüksel, 2006).

1.3.Boşanmanın Çocukların Gelişim Düzeylerine Göre Çocuklar Üzerindeki Ruhsal ve Davranışsal Etkileri

1.3.1.Bebeklik Evresi (0-1 Yaş)

Bebekler için tutarlılık çok önemlidir, alıştıkları düzen bozulduğunda değişikliklere karşı daha tepkili olabilmektedirler. Bebek boşanma yaşandığında tek ebeveynli olduğu dönemi anımsayamayacak kadar küçükse, boşanmanın etkileri okul dönemine kadar çok daha hafiftir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2011). Bu yaş aralığındaki çocuklar boşanmayı ebeveynlerinden sadece fiziksel ayrılık olarak algılar. Boşanma sonucunda bir ebeveynin evden ayrılması ile fiziksel bir ayrılığı deneyimleyen bebek en temel ihtiyacı olan güven duygusundan mahrum kalabilir. Bebeğin her iki ebeveyni ile de sıklıkla temas halinde bulunması, ebeveynlerin çocuklarına davranışları konusunda ortak kararlar vererek uyumlu hareket etmeleri bebeğin ihtiyaçlarını karşılaması açısından yararlı olacaktır (Rohner, 1994; Şentürk, 2006).

1.3.2.Okul Öncesi Evresi (1-6 Yaş)

Her çocuğun gelişim yaşına göre boşanma durumunu algılama biçimi farklıdır. Okul öncesi dönemde boşanma çocuk üzerinde korku ve şaşkınlık uyandırır. Kendini iki parçaya bölünmüş hisseden çocuk, birincil ihtiyaçlarından mahrum kalacağı endişesine kapılabilir. Etrafında neler olduğunu tam anlayamayan çocukta anneye aşırı düşkünlük, bağımlılık, tuvalet alışkanlığı sorunları gibi var olan alışkanlıklarının gerilemesi durumları görülür. Neler olup bittiğini anlayamayarak kendini belirsizlik içerisinde bulan çocuk etrafına karşı saldırgan davranışlarda bulunabileceği gibi diğer ebeveynini de kaybetmemek için içine kapanarak her duruma uyum sağlama çabasına girer (Öngider, 2013; Türkaslan, 2007; Rohner, 1994).

1.3.3.Okul Dönemi Evresi (6-12 Yaş)

Boşanmaya karşı birçok farklı şekilde tepki verebilen çocuklar okul çağına geldiklerinde boşanmanın daha çok farkında olurlar. Bu dönemde çocukların anne-babalarına karşı duyguları sürekli değişir. Bazen ebeveynlerini suçlu bulan çocuk bazen de kendisini suçlu bulur. Ebeveynleri boşanan çocuk karamsarlaşabilir, içine

kapanabilir, çatışmalara karşı daha duyarlı olabilir, öfkelenebilir, huysuzlanabilir, derslerine odaklanamayabilir, okul performansı düşebilir, okulda arkadaşlarıyla kavga edebilir, kabuslar görebilir, yalnızlık, kayıp, yoksunluk duygularını yaşayabilir, ebeveynlerinden birinin tarafında olması bekleniyor gibi hissedebilir veya ebeveynlerini bahanelerle bir araya getirmeye çalışabilir. Çocuğun yaşı ilerledikçe olaylara farklı açıdan bakabilme yeteneği gelişir. Farklı açılardan bakabilen çocuğun suçu kendinde araması azalır (Stocker & Stall, 1997; Kalter & Rambers, 1981; Kurdek & Berg, 1983).

1.3.4.Ergenlik Evresi (12-18 Yaş)

Yaşı biraz daha ilerleyen çocuk, ergenlik döneminde boşanma durumunu her yönüyle bilir. Geleceği ile ilgili kaygılı bir dönem içerisinde olan çocuğun boşanma ile yüzleşmesi sonucu kaygıları daha da artabilir. Olaya iki taraf açısından da bakabilen çocuk aile içerisindeki sorumlulukların dağılımı ile ilgilenmek ister. Bazen de boşanma ile başa çıkamayarak erken yaşta riskli cinsel ilişkiler yaşayabilir, sigara veya madde kullanabilir. Okulda derslere odaklanamama, kayıp ve öfke duyguları yaşama, gelecekte ebeveynlerinin yaptığı hataları yapma endişesine kapılarak ebeveynlerinin hatalarını tekrarlamaktan korkma gibi sorunlar en sık karşılaşılan problemler arasındadır (Emery, 2013; Kelly, 2000; Kelly, 2007; Hodges & Bloom, 1984; Dilbaz & Seber; Amatho & Keith, 1991; Yörükoğlu, 2004).

Zaman geçtikçe çocuğun boşanmaya farklı tepkiler vermesinin sebebi çocuğunun benliğinin gelişmesidir. Benlik, kişinin kendi kendine karar verebilme kapasitesini oluşturur. İnsanlar kendilerini, diğer insanları, çevrelerini ve dış dünyayı kendi benliklerine göre algırlar. Benlik kavramı kişinin doğumu ile birlikte çevresindeki kişilerin verdiği mesajlar ve bebeğin bu mesajları algılayarak o yönde hareket etmesi şeklinde gelişir. Çevresindeki etkileşim sayesinde benlik kavramını öğrenen bebek zaman içerisinde kendi duygu ve düşüncelerinin farkına vararak kendi öz saygısını oluşturur (Yörükoğlu, 2004; Doğan, 2007).

Çocuklar benlik kavramını bilinçli olarak okulda deneyimlerler. Çocuğun başarı duygusunu tatması ve övülmesi bir şeyleri kendisinin başarabildiği duygusunu yaşamasını sağlar; böylece çocuğun benlik saygısı artar (Kocaoluk, 1988; Whirter & Acar, 2000; Kağıtçıbaşı, 2002). Okul dönemi çocukları olaylara farklı açılardan

bakabilmeye, olayları mantık dahilinde değerlendirebilmeye ve kendi değer yargılarını oluşturabilmeye başlarlar. Yaş ilerledikçe soyut düşünme becerileri artar. Fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal açıdan gelişmeye devam eden çocuğun kendisi ile ilgili oluşturduğu görüşleri netlik kazanır (Doğan, 2007).

Okulda öğrenilen benlik kavramı daha sonra aile yapısı ve çocuğun aile içerisindeki konumu ile bağlantılı olarak gelişir. MEB'e göre, sevginin olmadığı yerde güven, güvenin olmadığı yerde ise doyum olmayacağından çocuğun içerisinde yetiştiği aile ve ailenin çocuğa karşı gösterdiği tutum benlik saygısının oluşumu açısından çok önemlidir.

1.3.5. Boşanmaya Çocuğun Gösterdiği Tepkiler ve Boşanma Sonrasında Çocukta Ortaya Çıkan Değişiklikler

Boşanma çocuğun hayatında dönüm noktasıdır. Çocuk artık yeni bir hayat düzenine ve başka kişi veya kişilerle yaşamaya alışmak zorundadır (Öztürk, 2008). Evden bir ebeveyninin ayrılması ile aile bütünlüğü bozulan çocuk terk edildiğini veya yalnız bırakıldığını düşünerek daha küçükken değer verdiği battaniye, oyuncak gibi nesnelere tekrardan bağlanabilir. Bu hislere kapılan çocuklar parmak emme, tırnak yeme, alt ıslatma gibi regresyon denilen gelişim düzeylerinin altında davranışlar sergileyebilirler. Ailelerin bu süreçte çocuklarına karşı sabırlı olmaları büyük önem taşır (Demirci, 2016; Bilir & Dabanlı, 1981).

Ebeveynleri boşanan çocuk regresyon yaşayabileceği gibi birçok duyguyu bir arada yaşayarak duygu durumunda da sürekli olarak bir değişim gözlenir. Önemli olan çocuğun duygularını ifade etmesini sağlamaktır. Duygularını dışarı yansıtamayan çocuk duygularıyla kendi kendine başa çıkmaya çalıştığı için sonraki dönemlerde ruhsal problemlerle karşı karşıya kalır. Duygularını ifade edemeyen çocuklar ileride başka insanların da duygularını anlayamaz (Şahbaz, 1994; Cebiroğlu, 1990; Büyükşahin, 2009). Duygu durumu sürekli değişen çocuk, ağlama, odadan çıkmak istememe, az konuşma, surat asma, aktivitelere katılmama, arkadaşlarıyla görüşmek istememe, saldırgan davranışlar sergileme gibi davranışlar gösterir. Bu davranışları sergileyen çocuğun duygularını görmezden gelmek yerine duygularını ifade etmesine fırsat sağlamak gerekir (Yavuzer, 1982; Teja & Stolberg, 2010; Özen, 1999).

Çocuklarda genel olarak bu tepkiler gözlemlenebilirken, aslında çocukların yaşlarına, cinsiyetlerine, aile yapılarına, duygusal dayanıklılığına bağlı olarak verdikleri tepkiler de farklılık gösterir. Küçük yaştaki çocuklar terk edilme ve yalnız kalma korkusu yaşarlar. Evden bir ebeveyninin ayrılması ile temel ihtiyaçlarının karşılanamayacağı korkusuna kapılan çocuk bir ebeveyninin evden ayrılmaması için direnç gösterir. Çocuğun etrafında birçok kişi olması çocuğun yalnızlık hissine kapılmasına engel değildir. Yeni bir düzene alışmak zorunda kalan çocuk anne-babasının eski ilgisini alamayacağı endişesi ile yalnızlık hissine kapılır. Çocuğun reddedilme hissini yaşamaması adına evden ayrılan ebeveyn ile çocuğun sık sık görüşmesi sağlanmalıdır (Hakvort ve ark., 2011; Landis, 1960; Sancaklı, 2004; Bulut, 1991).

Çocuğun içsel olarak verdiği savaşın dışında, öfkesi yoğun olan çocuk okulda, arkadaş ortamında, evde öfkesini dışa vurabilir, agresif davranışlar sergileyebilir. Öfkesini okulda dışa vurmasının yanında dikkatini derslerine veremeyen çocuğun okul performansında düşüş görülebileceği gibi okulda arkadaşlarıyla oynamak istememe, tenefüste sınıfta kalmayı tercih etme, çabuk öfkelenme, bağırıp çağırma, saldırgan davranışlarda bulunma davranışları da görülebilir. Boşanma sonrasında bazı çocuklar okula gitmek istemez, evde ya da annelerinin yanında durmak isterler. Bunun nedeni artık yalnız kalan annelerinin başına bir şey geleceğinden endişelenmeleridir. Okula gitseler dahi sık sık anneleri ile telefonda görüşerek iyi olduklarını bilmeye ihtiyaç duyarlar (Erkal, 2013; Tolungüç, 2016). Bütün bu durumlara agresif tepkilerle cevap veren ebeveynler, çocuğun yeni hayatına uyum sağlaması gereken dönemde daha çok bunalıma girmesine neden olurlar. Çocuğu dinlemek ve öfkesini kelimelerle ifade etmesine fırsat vermek çocuğun öfkesini yatıştırmaya yardımcı olur (Kalter & Rembars, 1981).

Boşanma sonrasında çocukların duygusal sorunlarının yanında uykularında da sorunlar gözlemlenebilir. Yalnız uyumak istememe, uykuya dalmada güçlük, huzursuz uyuma, sık uyanma, deliksiz uyumama, kabus görme, uykuda korku gibi durumlar sık rastlanılan durumlardır (Özen, 1999; Fritsch, 1985). Bu problemlerin dışında boşanma sonrası çocuklarda baş ağrısı, karın ağrısı, mide bulantısı gibi psikolojik kökenli olabilecek belirtiler görülebilir. Çoğu aile, bunun ilgi çekme

amaçlı yapıldığını düşünerek problemi görmezden gelir, oysa çocuğun yaşadığı bedensel yakınmalarının psikolojik kökenli olma ihtimali yüksektir (Saygılı, 2014; Çetin, 2008).

Ebeveynleri boşanan çocukların büyük bir çoğunluğu bütün bu sorunlarla kendilerince anne-babalarının bir gün birleşeceği hayalini kurarak mücadele ederler. Bazen bu hayale körü körüne inanan çocuklar ebeveynlerini türlü bahanelerle sık sık bir araya getirmeye çalışırlar. Anne-babalar çocuğun kurduğu hayali besleyecek şekilde davranmamalı ve bir araya gelmeyecekleri konusunda kesin açıklamalar yapmalıdır (Hortaçsu, 1991; Bilir & Dabanlı, 1981; Landis, 1960; Şahbaz, 1994; Sacco & Phares, 2001).

1.4. Boşanma Sürecinde Çocuklarda Sıklıkla Görülen Problemler

1.4.1. Ruh Sağlığı Problemleri

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2004 yılında yaptığı tanımda ruh sağlığı “kişinin yeteneklerini kullanabilmesi, stres verici durumlar karşısında güçlü kalabilmesi, verimli ve fayda sağlayabilecek bir şekilde çalışabilmesi, bulunduğu topluma katkıda bulunabilmesi” olarak açıklanmıştır. Aynı zamanda ruh sağlığı kişinin ruhsal bozukluğa sahip olup olmaması ile ilgili değil, kişinin tanımda verilen işlevleri yerine getirebiliyor durumda olmasıdır (WHO, 2004).

Ruhsal bozukluk ise Dünya Sağlık Örgütü'nün 2007 yılında yaptığı tanımda kişinin kendini kötü hissetmesi ve işlevselliğini kaybetmesine sebebiyet veren duygusal, düşünsel ve davranışsal değişikliklerin ortaya çıkması olarak açıklanmıştır (WHO, 2007).

Literatür verileri incelendiğinde boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocukları ile yapılan karşılaştırmalı araştırmaların kısıtlı olduğu, güncel çalışmaların daha çok boşanmış ailelerin çocuklarına ve bu çocuklarda boşanma sürecinde görülen kaygı, öfke, yaşam doyumu, yalnızlık gibi ruhsal değişkenlere odaklandığı görülmektedir. Diğer yandan literatürde boşanma sürecinde çocukları etkileme potansiyeli olan sosyal içe dönüklük, sosyal sorunlar, düşünce sorunları, saldırgan davranışlar, somatik yakınmalar gibi değişkenleri inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu da

literatürden elde edilen veriler arasında yer almaktadır (Aral & Başar, 1998; Arifoğlu & Öz, 2008; Aydın, 2013; Hockenerry, 2014).

Boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerinin araştırıldığı çalışmalara bakıldığında çocuklarda öfke, saldırganlık, depresyon, suça yönelme, uyku bozuklukları, yeme bozuklukları, antisosyal davranışlar görülebilmektedir (Kelly, 1976; Miller, 1976; Santrock, 1976). Son yıllarda yapılan araştırmalar da ebeveynleri boşanmış çocukların ruhsal uyumsuzluk seviyelerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ruhsal uyumsuzlukların öfke, depresyon, ruhsal çökkünlük, okul başarısızlığı, kızgınlık, korku, güvensizlik, saldırgan davranışlar sergileme, kurallara karşı gelme gibi davranış bozukluklarından oluştuğunu belirtilmiştir (Arifoğlu & Öz, 2008; Uşaklı, 2013; Meriç, 2007; Uzun, 2013; Amato, 1993; Jackson, 2000; Walzack & Burns, 2004).

Yapılan araştırmalar parçalanmış ailelerden gelmiş çocukların davranışsal, psikolojik, eğitsel problemlerle karşı karşıya kalma risklerinin, kaygı ve depresyon düzeylerinin boşanmamış aileden gelen çocuklara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Amato & Keith, 1991; Kelly, 2000; Öngider, 2006; Öztürk, 2006; Karakuş, 2003; Aral & Başar, 1998).

Ebeveynler yaşadıkları çatışmanın sorumlusunu çocuk olarak göstererek bu sorumluluğu çocuğa yüklemeye çalıştıklarında, çocuk suçluluk duygusu ile baş edemeyerek depresyona sürüklenebilir (Öztürk, 2008). Ancak, kişinin kendisini kötü hissettiği her an depresyon olarak adlandırılmaz. Zaman zaman herkes uyku sorunu yaşayabilir, umutsuzluğa kapılabilir, kendisini kötü hissedebilir, ağlayabilir veya sosyal aktivitelere karşı isteksizlik duyabilir. Bu durumlar depresyon tanı kriterleri içerisinde yer alsa bile bu durum belirli bir süreyi tamamlamadığı, belirli bir yoğunluk içerisinde olmadığı ve gündelik hayatı üst seviyede etkilemediği sürece depresyon tanısı alamaz (SABIS, 2007).

Çocuklarda görülebilen depresyon belirtilerinde yetişkinlere göre büyük bir fark bulunmamasına rağmen teşhis konulması daha zordur (Nalbantoğlu, 2016). Çocuklarda görülebilecek depresyon belirtileri hareketlilikte aşırı artış veya aşırı sakinlik, okul başarısında düşüş, benlik saygısında azalma, arkadaş ilişkilerinin azalması olabilir (Yörükoğlu, 2000).

Depresyon teşhisi almış çocuklarda ciddi işlev bozukluğu ile intihar girişimi, madde kullanımı gibi diğer ruhsal bozukluklar da görülebileceğinden, bu durumun erişkinlikte de devam etmemesi adına tedavi edilmesi büyük önem taşımaktadır (Çetin, 2008). Depresif belirtiler psikiyatrik rahatsızlıklar başta olmak üzere diğer medikal ve nörolojik rahatsızlıklara da neden olabilmektedir. Depresyon, kişinin kendisini gün içerisinde kendisini mutsuz, huzursuz, üzgün hissettiği normal dışı duygu durumuna sahip olduğu belirtilerin bütünüdür (Türkçapar).

Depresyon ile komorbid bozuklukların eşlik etmesi %40-95 arasındadır. Depresyon ile birlikte en sık görülen komorbid rahatsızlık anksiyete bozukluğudur (Akdemir & Çetin, 2008).

Anksiyete ise kişinin her an kötü bir olayla karşılaşılacağından endişelenerek, kendini sürekli huzursuz hissetme, kaygılanma durumudur. Yoğun kaygı yaşayan bireylere gerek aile içerisinde gerek okulda cezalandırıcı yöntemler yerine daha çok pekiştirici yöntemler sunulmalıdır (Aral & Özdal, 2005).

Çocuklar yaşadıkları yoğun kaygı dışında, duygularını düzenlemede bağlanma figürlerini birer kaynak olarak kullanırlar. Güvenli bağlanan çocuklar ebeveynlerinin yokluğunda duygularını kontrol etmede daha başarılı olurlar. Güvensiz bağlanan çocuklar ise duygularını düzenlemede sorun yaşadıkları için anksiyete belirtileri gösterirler (Kerns, 2014; Stuart, 1999). Anne-çocuk arasındaki sağlam temelli olmayan bir ilişkinin çocuğun ruhsal sorunlarını tetikleyebileceği ve anksiyete seviyesi üzerinde etkili olabileceği görülmüştür. Çocukların anksiyete semptomları geliştirmesinin temelinde anne veya babasının uzun süre evden ayrı kalması gibi yaşantıların önemli etkiye sahip olduğu ortaya koyulmuştur (Dağlar, 2016).

Küçük çocuklarda anksiyete daha çok anneden ayrılma durumunda görülebilir, buna bağlı olarak da okul sorunları beraberinde gelebilir. Okula başlama ile yeni bir ortama girecek olan çocuk annesinden ayrılmada yoğun kaygı yaşayabilir ve okula gitmeyi reddedebilir. Yaş ilerledikçe kaygıların azaldığı görülmektedir (Engin, 2015).

Anksiyete bozukluğundan sonra depresyon ile komorbid görülebilecek diğer bir bozukluk davranış bozukluğu, karşı olma karşı gelme bozukluğu, dikkat

eksikliği-hiperaktivite bozukluğu, kişilik bozukluğu- antisosyal ve borderline kişilik bozukluğu, madde kullanımı ve uyum sorunudur (Parker & Roy, 2001).

Bu süreçte en sık olarak uyum problemleri görülmekle birlikte çocuğun sürece alışması 1-2 sene sürebileceği gibi boşanma sonrasında uyum sorunlarının en az 20 yıl devam edebileceği de literatürde yer almaktadır (Hetherington & Hegan, 1999; Wolchik, 2000). Boşanmış ailelerdeki ergenlerin boşanmamış ailelerdeki ergenlere göre daha fazla antisosyal ve sorumsuz davranışta buldukları dikkat çekmektedir (Hetherington, 1989).

Ebeveynleri arasındaki çatışmaya çok sık maruz kalan çocuklarda davranış problemleri daha fazla görülmektedir (Johnston, 1987; Long, 1987; Vvierson, 1987). Ebeveynlerinin ayrılığı ile baş edemeyen çocuklar her ortamda öfkesini dışa vurma amacı ile saldırgan davranışlar, bağırma, vurma, zarar verme, kavgaya karışma gibi davranışlar ile tepkilerini belli edebilirler (Öztürk, 2008). Aile içi problemler, depresyon, anksiyete, davranış problemleri düşük sosyoekonomik seviye ve boşanmış aile çocuğu olmak arasında güçlü bir ilişki vardır (Buckner & Bassuk, 1999). Bir ebeveyninden istediği ve beklediği sevgiyi göremeyen çocuk bu eksikliğini bir şekilde göstermeye çalışacaktır (Yörükoğlu, 2004).

Depresif ergenler de depresyonla başa çıkmaya çalışırken davranış bozuklukları geliştirebilirler (Parker & Roy, 2001). Kişinin çevresini olumsuz yönde etkileyen, toplumsal kuralların hiçe sayılarak temel hakların çiğnendiği davranışların bütününe davranış problemleri oluşturur (MEB).

Güler (1993) tarafından yapılan sonucunda boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarının karşılaştırıldığı çalışmada boşanmış ailelerin çocuklarının %88,9'unun okulda başarı gösteremedikleri, %33'ünün ruh sağlığı açısından iyi olmadığı ve daha fazla uyum sorunları ve saldırgan davranışlar sergiledikleri tespit edilmiştir.

Davranış bozukluğunun dışında görülebilecek diğer komorbid bozukluk karşıt olma karşı gelme bozukluğudur. Karşıt olma karşı gelme bozukluğu, çocuğun otorite figürüne karşı sürekli itaatsiz davranışlarda bulunması, isyankar olması, direnç göstermesi ve düşmanca bir tavır içerisinde bulunması halidir. Aniden parlama,

sinirlenme ve itiraz etme genelde kaygı ile bağlantılıdır. İçsel çatışma yaşayan ve kaygı içerisinde olan çocuk çok çabuk tepkiler verebilir (MEB).

Çocukların ebeveynlerine karşı gelmesi çok sık rastlanılan bir durum olsa da, çocuk eğer düşünmeden her söylenene karşı çıkıyor, itiraz ediyorsa karşıt olma karşı gelme üzerinde durulur (Işıkoğlu, 2016).

Karşıt olma karşı gelme bozukluğuna sahip çocuklar özellikle okul döneminde şiddete meyilli davranışlar sergilemekle birlikte zorba diye tabir edilen diğer çocuklara karşı kabadayılık taslama davranışları gösterebilmektedirler. Bu durum çocuğun duygusal durumu ile birlikte sosyal çevresini de olumsuz etkilemektedir (Nalbantoğlu, 2016). İnsan, doğduğu andan itibaren etrafındakileriyle etkileşim halinde bulunur. Dolayısıyla, insan, doğası gereği sosyal bir canlıdır.

Sosyal problemler arasında başkaları ile ilişki kuramama, çekingenlik, içe dönüklük, sosyal fobi ve düşük öz saygı bulunur. Sosyal ortamlarda kendisini geriye çekmeyi tercih eden çocuk sosyalleşme konusunda problem yaşayabileceği için depresif ve anksiyete problemleri ile karşı karşıya kalabilir (Engin, 2015).

Kendisini çekingen olarak gören çocuk başkalarıyla iletişim kuramaz, grup aktivitelerinde yer almaz, sosyal aktivitelere katılım göstermez, kendini değersiz ve işe yaramaz hisseder, kendisine saygısını yitirir ve karamsar bir ruh hali içerisinde girer (Saygılı, 2014).

Kendisini dünyanın merkezinde tutan çocuk, ebeveynlerinin ayrılığında kendisini sorumlu tutacağı gibi artık anne ve babasıyla birlikte aynı evde yaşamayacağını gerçekliğine vararak bunu bir eksiklik olarak görür. Bu durumu saklamayı, inkar etmeyi, reddetmeyi seçebilir (Öztürk, 2008).

Bowlby'e göre çocuk bilinçaltında sosyal ilişkileri için bir model oluşturur. Çocuğa küçük yaşlarda gösterilen sevgi ve şefkat çocuğun güven duygusu içerisinde büyümesini sağlar ve dolayısıyla da kendisini sevmeye ve güvenilmeye değer biri olarak görür. Ancak çocuğa ihtiyacı olan sevgi ve güven duygusu verişmezse çocuk sadece ebeveynleri tarafından değil, sosyal ilişkilerinde de kendisini istenmeyen kişi olarak görecektir (akt. Artan,Erol,Saçan & Şimşek).

Kendi sorunlarına yoğunlaşmış olan ebeveynler çocuğun öfkesini dinlemek yerine çocuğu anlamayarak ve dinlemeyerek tepki gösterebilirler. Bu durum da çocuk için ayrı bir yıkımdır. Bunun yanı sıra, çatıştıkları halde sırf çocukları üzülmesin diye huzursuz ve uyumsuz bir ortamda, çocuklarının bir şey hissetmediklerini düşünerek evliliklerini devam ettirmeye çalışan aileler, çocukların bu durumu aslında algıladıklarını ve her şeyin farkında olduklarını tahmin etmek istemezler (Öztürk, 2008).

Her şeyin farkında olan çocuk anne-babalarının boşanma gerçeği ile yüzleştikten sonra birtakım belirsizliklere sürüklenir. Bu belirsizlikler sonucunda da kafasında sürekli şimdi neler olacağı ile ilgili sorular uçuşur. Çocuk her ne kadar istese de düşünmekten kendini alıkoyamadığı, kafasından atamadığı, obsesyon halinde kafasından sürekli aynı şeyleri geçirdiği düşünceleri ile yoğun anksiyete yaşamaktadır (Yılmaz, 2001; İbiloğlu, 2012; Gül, 2015; Dağlar, 2016).

Çocuk ve ergenlerde görülen düşünce sorunları, obsesyonlar, başına kötü bir şey geleceği ile ilgili düşünceler, hezeyanlar, halüsinasyonlar gibi gündelik hayatı ciddi boyutta etkileyebilecek şekilde görülebilmektedir (Engin, 2015). Düşüncelerin içeriği, zarar verici olup olmadığı, kişiyi ne boyutta etkilediği çocuğun ruhsal sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır (Dilbaz & Seber).

Belirsizlik, kaygı, karmaşık duygular sonucunda düşünce sorunları geliştiren çocuk aynı zamanda bazı psikolojik kökenli sorunlarla da karşı karşıya kalabilmektedir. Hoyt ve arkadaşlarının (1990) yaptığı araştırmaya göre çocukların boşanma sonrasındaki ilk bir yılda öfke, üzüntü, korku, yalnızlık, reddedilme, sevilme endişesi, mide-baş ve göğüs ağrısı gibi fiziksel sorunlar, uyku sorunları, yeme sorunları gibi psikosomatik yakınmalar sıkça ortaya çıkmaktadır.

Somatik yakınmalar nedeni belirlenemeyen yinelenen fiziksel yakınmalardır. Çocukluk çağlarında az rastlanılan ve teşhisi erişkinlik dönemine göre daha zor olan bir bozukluktur. Çocuk ve ergenlerde en sık rastlanılan somatizasyon şikayeti baş ağrılarıdır. Ağrı şikayeti dışında nefes darlığı, mide bulantısı ve baş dönmesi de sık rastlanılan şikayetlerdendir (Teber, 2006; Engin, 2015).

Egger ve arkadaşlarının (1999) yaptığı bir çalışma sonucunda çocuk ve ergenlerde bedensel yakınmaların kızlarda anksiyete ve majör depresyon, erkeklerde ise karşı olma karşı gelme ve DEHB ile bağlantılı olduğu belirtilmiştir.

Aşırı hareketlilik, dikkat ve konsantrasyon bozukluğu ve dürtüsellik şeklinde ortaya çıkabilen ve psikiyatrik bir rahatsızlık olan dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), çocuklarda sıkça görülebilecek rahatsızlıkların başında gelmektedir. Çocuğun hayatını ömür boyu olumsuz etkileme potansiyeline sahip olan bu rahatsızlık erkek ergenlerde daha sık görülmektedir (Egger, 1999; Akdemir & Çetin, 2008). Komorbidite dağılımı yaşa göre değişmekle birlikte çocukluk döneminde en sık dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu eşlik etmektedir (Erdoğan & Tamar, 2002). Akademik ve sosyal anlamda zaten zorluk yaşayan çocuk bir de ebeveynlerinin boşanması sonucunda daha fazla sorunla karşı karşıya kalarak dikkat sorunları artabilmektedir. Ailelerin bu konuda bilinçli davranarak çocuğun süreci en az hasarla atlatmasını sağlamak büyük önem taşır (Stuart, 1999; Parker & Roy, 2001; Kerns, 2014).

1.4.2. Öz Saygı ve Öz Yeterlilik Problemleri

Öz saygı, benlik kavramının temel taşlarından biridir. Kişinin kendisini bilişsel yollarla olumlu veya olumsuz olarak değerlendirmesi olarak açıklanabilir (Çelikoğlu, 1997). Morganett'e (2005) göre öz saygı, kişinin kendisini kabul etmesi, beğenmesi, kendisinden hoşnut olması ve kendisine karşı saygı göstermesidir.

Öz saygı kişinin kim olduğu ve kim olmak istediği arasındaki değerler farkıdır ve kişinin kendisinden memnun olması, kendisini kabul etmesi, kendisini nasıl gördüğü ve nasıl değerlendirdiği ile açıklanabilir (Yavuzer, 2008).

Kick (1992) öz saygıyı, kişilerin kendine özgü kavramlarına ilişkin olumlu-olumsuz değer ve yetkinlik duyguları olarak açıklamıştır.

Öz saygı, kişinin kendini değerlendirmesi ve kabul etmesi sonucunda ortaya çıkan hoşnutluk, kendini benimseme, beğenme ve sevme durumudur. Gelişmiş öz saygıya sahip kişiler sosyal, okul, aile, iş ilişkilerinde daha enerjik olurlar ve kendilerinden daha emin adımlar atarlar. Düşük öz saygıya sahip bireyler ise öz

saygısı gelişmiş bireylerin aksine kendilerine daha az güvenirler, enerjileri düşüktür ve kendilerini daha değersiz görürler (Jersild, 1963, Kohut, 1971; Yörükoğlu, 2000).

Kuzgun'a (2000) göre ise öz saygı, kişinin kendisini önemli bir yerde görmesi ve kendisini değerlendirmesi sonucunda benliği ile ilgili vardığı karar ve tutumları içerir.

Literatürde ebeveynlerin boşanmış olup olmaması ile öz saygısı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalara sıkça yer verilmiştir. Hess ve Camara'nın (1979) yaptığı araştırma sonucunda ebeveynleri boşanmış olan çocukların ebeveynleri boşanmamış çocuklara göre daha düşük öz saygıya sahip oldukları saptanmasına karşın Hammond'un (1979) ilkökul öğrencileri ile yaptığı karşılaştırmalı çalışmada öz saygı açısından herhangi bir anlamlı fark bulunamamıştır.

Bütün bunlara bağlı olarak, boşanmış aileler ve çocukları ile ilgili yapılan ulusal çalışmalarda, Kuyucu (2007), aileleri boşanmış 155 ergenin bilişsel çarpıtmaları ile öz kavramları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Boşanma ile ilgili çocuğun fikrinin alınması, birlikte karar verilmesi, üvey kardeşe sahip olma, anne-babanın tekrar birleşmesini isteme, boşanma dolayısıyla kendini suçlama ile öz kavramı ve bilişsel çarpıtmalar arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Anne-babasının tekrar bir araya gelmesini arzulayan çocukların öz kavramlarının daha yüksek olduğu, eleştiriye tahammülü ve psikosomatik şikayetlerin ise daha düşük olduğu saptanmıştır. Anne-babası boşanmış çocukların boşanma nedeniyle suçluluk öfke duyan çocukların, bu duyguları hissetmeyen çocuklara göre öz kavramlarının daha yüksek, depresif belirtilerinin ise daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Öztürk'ün (2006) 9-13 yaşları arasındaki toplam 308 anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocukların öz saygı düzeyleri ile kaygı seviyeleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada anne-babası boşanmış çocukların öz saygı düzeyleri boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha düşük bulunurken kaygı seviyelerinin daha yüksek olduğu tespit edilerek anlamlı bir fark elde edilmiştir. Aynı zamanda Öztürk, çocukların boşanma sonrasında hangi ebeveynleri ile kaldıklarının kaygı ve öz saygı üzerinde bir etkisi olmadığını belirtmiştir.

Aral ve Başar (1998), ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış olan çocukların kaygı düzeylerini karşılaştırmış, toplam 150 ilköğretim öğrencisi ile yapılan

araştırma sonucunda boşanmış ailelerin çocuklarının sürekli kaygı puanının boşanmış aileden gelme durumu üzerinde anlamlı bir farklılık yarattığını saptamıştır. Aynı zamanda ebeveynleri boşanmış çocukların annelerinden ayrıldıkları yaş ile kaygı durumu arasındaki farklılığın önemi ortaya koyulmuştur. Boşanmış aileden gelen ve babasını hiç görmemiş çocukların kaygı düzeylerinin babasını belli aralıklarla görmüş çocuklara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Şentürk (2006), 280 boşanmış 280 boşanmamış aileden gelen toplam 560 çocuk ile boşanmanın aile çocuk ilişkisi sonucunda ortaya çıkan problemlerini incelemiştir. Araştırma, boşanmış aileden gelen çocukların okulda başarısız olmasına, ruh sağlığı problemleri yaşamasına, antisosyal davranışlarda bulunmasına, sigara ve alkol gibi maddelere yönelmesine sebebiyet verdiğini ve çocuğun yaşamını olumsuz yönde etkilediğini ortaya çıkarmıştır.

Sivas'ta üç farklı sosyoekonomik seviyeye sahip ilköğretim okulu öğrencilerinin ekonomik düzey ile benlik saygısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Düşük sosyoekonomik aileden gelen çocukların daha yüksek sosyoekonomik aileden gelen çocukların benlik saygısının göre anlamlı derecede düşük olduğu bulunmuştur. Yüksek sosyoekonomik seviyeye sahip aileden gelmek çocukların kendisini daha rahat, arkadaş ortamında kendilerini daha kabul edilebilir hissetmelerini sağladıkları saptanmıştır (Kahrıman, 2005).

Bir araştırmada baba yoksunu olan 10-11 yaşlarındaki 150 çocuk ile anne-babası birlikte yaşayan 150 çocuk, toplamda 300 çocuk değerlendirilmiştir. Çocukların kaygı düzeylerini incelemek ve bazı değişkenlere göre fark olup olmadığını incelemek amaçlanmış, tek yönlü varyans analizi sonucunda baba yoksunu çocukların sosyoekonomik düzey, cinsiyet değişkenleri açısından durumluk ve sürekli kaygılarının anne-babası ile birlikte yaşayan çocuklara göre daha yüksek olduğu belirlenerek istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (Aral & Özdal, 2005).

Literatürde boşanmış ailelerin çocuklarının daha fazla sosyal desteğe ihtiyacı olduğu ortaya koyan araştırmalara da yer verilmiştir (Çelikoğlu, 1998; Kuyucu, 1999; Özen, 1998; Erim, 2001; Elmacı, 2001). Yüksel'in 2006 yılında yaptığı bir araştırmada anne-babası boşanmış ergenlerin boşanmanın olumsuz etkileri ile başa

çıkma stratejileri ve benlik saygıları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda ebeveynleri boşanmış 12-15 yaş aralığındaki ergenlerin benlik saygılarının daha düşük olduğu ancak benlik saygısı geliştirme amaçlı rehberlik programına katılan gençlerin programa katılmayan gençlere göre benlik saygısı puanları anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Yurt dışında boşanma sonrası çocukların uyumunu araştıran ve önleyici programlar geliştiren araştırmalar çokça bulunmakta ve çocukların uyumunu arttırmayı hedeflemektedir (Pedro-Carroll & Cowen, 1989; Burke & Streek, 1989; Frost & Pakiz,1990; Sutton & Wyman,1999; Liu, 2003; Gilman, Schneider & Shulak, 2005). Ülkemizde ise boşanmış ailelerin çocuklarını destekleyen eğitim programlarının yeterli sayıda olmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde boşanma sonrası çocukların uyumunu arttırmaya yönelik çalışmaların yapıldığı sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır (Çamkuşu, 2006; Yüksel, 2006). Buna bağlı olarak çok uzun süredir yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkan genel sonuç boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha fazla uyum sorunu yaşama ihtimallerinin olduğudur (Amato & Keith, 1991; Loomis & Booth, 1995; Özen, 1998; Şimşek Yüksel, 2006, Fiyakalı, 2008; Büyükşahin, 2009; Akkaya, 2010; Aral & Başar, 1998, Emery, 2013).

Boşanmış aileler ve çocukları ile ilgili yapılan uluslararası çalışmalarda, Kelly (2000), evlilik çatışması, ebeveyn şiddeti ve ebeveyn boşanmasının çocukların psikolojik etkisi üzerinde 1990-1999 yılları arasında yürütülen bir dizi çalışmayı gözden geçirmiştir. Meta analiz çalışması sonucunda Kelly (2000), çocuklarda ebeveyn boşanma ve uyum sorunları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Bununla birlikte, boşanma öncesinde yalnızca evlilik çatışmalarından yıllar önce boşanmakla kalmayıp çocuklar üzerinde uyumsuzluk ve psikolojik belirtilerden sorumlu olduğunu düşündüğü yeni araştırmaların temelini de atmıştır.

Huurre ve arkadaşları (2006) anne-babası çocukken boşanmış yetişkin kadınlarla çalışmış ve bu araştırmayı 16 yılda gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada Beck Depresyon Envanteri, Genel Sağlık Anketi ve Psikosomatik Belirti Skoru uygulanmıştır. Huurre ve arkadaşları (2006), ebeveynleri çocukken boşanmış olan kadınların, ergenlik döneminde ebeveynleri boşanmayan kadınların aksine daha fazla psikolojik problem yaşadıklarını tespit etmiştir.

Amato (1986) evlilik çatışması ile öz saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Evlilik çatışmasının, öz saygıyı, çoğunlukla kız çocuklarda olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Öz saygıda, anne-babalar arasındaki ilişki en önemli rol olabilmektedir. Amato diğer önemli bir nokta olarak, çocukların ilk duygularının şok ve mutsuzluk olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, çocuklar genellikle yalnız hissetmekte ve boşandıktan kısa bir süre sonra tepki vermeye başlamaktadır (Amato, 1986).

Maier ve Lachman (2000), 17 yaşından önce aile içi boşanma yaşamış erkek çocuklarının orta yaş dönemindeki fiziksel ve ruhsal etkilerini incelemiş, ebeveynleri boşanmış erkeklerin daha düşük benlik ve kabul, yüksek depresyon düzeyine sahip olduklarını belirtmiştir.

Geçmişte, araştırmaların çoğunda ebeveyn boşanmasının olumsuz etkileri ve çocuk üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. Ebeveyn boşanması, bazı psikolojik sorunlara, öz saygı düşüklüğüne neden olabilmektedir (Amato, 1986; Huurre, Junkkari & Aro, 2006). Yakın geçmişte yapılmış ebeveyn boşanması çalışmaları, direniş ve başa çıkma üzerine daha fazla durmaktadır. Thomas ve Woodside (2011), ebeveyn boşanma konusundaki esneklik deneyimiyle ilgili çoklu bir vaka çalışması yürütmektedir. Özerklik, yeterlilik ve bağlılık olmak üzere direnç üzerine üç ihtiyaç bulmuşlardır. Halpenny ve arkadaşları (2008), ebeveyn boşanması ile baş etmede destek hizmetlerinin etkisine bakmışlardır. Resmi servislerden, okul rehberlik danışmanından, okul dışındaki bire bir danışmandan destek alan çocukların duygularını ebeveyn boşanmasında etkili bir şekilde ifade etmesine yardımcı olduğunu ortaya çıkarmıştır (Halpenny ve ark., 2008).

Shortz ve Wothington'da (1994) araştırmasında ebeveynleri boşanmış çocukların stresleriyle ilgili olarak dini inançlarla bağlantı kurduklarını göstermiştir. Ebeveyn boşanması konusunda bazı önemli hususlar kaydedilmiştir. Çocuklar boşanma için, Tanrı'nın öfkesini göstermesi, Tanrı aşkı eksikliği gibi mazeret göstererek çözüm yolları bulmaya çalışmışlardır. Çocuklar ebeveyn boşanması durumu ile ilgili olarak yaşanan stres ile bu şekilde baş etmeye çalışmışlardır (Shortz & Wothington, 1994).

Dohert ve Neddle'nin (1991) ebeveynleri boşanmış ergenlerle yaptığı boylamsal çalışma sonucunda boşanma sürecinden etkilenmenin cinsiyete göre anlamlı fark gösterdiği bulunmuştur. Erkek çocuklarının boşanma sonrası dönemde, kız çocuklarının ise boşanmadan hemen önceki evrede olumsuz tepkiler gösterdiklerini, gösterilen bu olumsuz tepkilerin boşanma sonrasında da devam ettiğini ortaya çıkarmıştır.

Çocukların boşanma deneyimine dayanan bir araştırma çalışması hakkındaki Butler ve arkadaşlarının (2002) makalesinde, çocukların, ebeveynlerinin boşanmamak için bir şeyler yapmadıklarına inandıklarına ve bazı çocukların boşanmayla başa çıkabilmek için yazmayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca, arkadaş ilişkilerinin ebeveyn boşanması yaşayan çocukların boşanma ile baş etmeleri konusunda önemli bir role sahip oldukları bulunmuştur. Bazen arkadaşlar, aynı durumu yaşamaları bile ana destek kaynağı olabilmektedir (Butler ve ark., 2002).

BÖLÜM 2

AMAÇ VE HİPOTEZLER

2.1.Amaç

Literatür verileri incelendiğinde, günümüzde boşanmış ailelerin çocuklarına ve boşanma sürecinin çocukların gelişimine olan etkilerine odaklanan onlarca çalışma yapıldığı görülmektedir (Hoyt, 1990; Amato, 1993; Aral & Başar, 1998; Stuart, 1999; Jackson, 2000; Parker & Roy, 2001; Walzack & Burns, 2004; Teber, 2006; Meriç, 2007; Arifoğlu & Öz, 2008; Aydın 2013; Uşaklı, 2013; Uzun, 2013; Hockenerry, 2014; Kerns, 2014; Engin, 2015). Bu çalışmalar çoğunlukla kaygı düzeyleri, depresyon seviyeleri, öz saygı düzeyleri, okul başarıları, saldırgan davranışlar gibi problemlere odaklanırken (Amato, 1993; Aral & Başar, 1998; Jackson, 2000; Meriç, 2007; Aydın 2013; Uşaklı, 2013; Uzun, 2013), söz konusu problemlerle ilişkili olduğu bilinen (Hoyt, 1990; Stuart, 1999; Parker & Roy, 2001; Teber, 2006; Kerns, 2014; Engin, 2015) sosyal içe dönüklük, somatik yakınma, kurallara karşı gelme, düşünce ve dikkat sorunları gibi davranış paternlerine ve ruh sağlığı değişkenlerine odaklanmadıkları görülmüştür. Diğer yandan literatüre göre boşanan ve boşanmayan ailelere sahip çocukların söz konusu ruh sağlığı değişkenleri açısından karşılaştırıldıkları sınırlı sayıda çalışmaya rastlandığı, var olan çalışmaların ise sadece boşanan ailelerin çocuklarına odaklanarak tek yönlü değerlendirme yaptıkları da bilinmektedir (Şen, 2013; Sancaklı, 2014; Kaynar, 2016).

Tüm bu veriler değerlendirildiğinde bu çalışmanın amacı, 11-16 yaş çocuklarının anksiyete, depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik şikayetler, sosyal sorunlar, düşünce sorunları, dikkat sorunları, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar gibi ruh sağlığı değişkenlerinin incelenerek, boşanma sürecinde çocukların maruz kaldığı ruhsal problemlere dair var olan literatür verilerinin geliştirilmesine katkı sunmak olarak belirlenmiştir. Diğer yandan boşanma sürecinde

çocukların sadece depresyon ve anksiyete gibi belirtiler sergilemediğini, çocuğun bu evrede farklı davranış modellerini de sergileyebileceğini anlatan ve ebeveynlere yol gösteren bir kılavuz hazırlamak da araştırmmanın bir diğer hedefi olarak belirlenmiştir. Böylelikle, iyi bir gözlem ile çocuğun bu zor süreci en küçük hasarla atlatmasına destek olmanın da kolaylaşacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma kapsamında betimsel analizlere de yer verilerek, cinsiyet, doğum tarihi, kardeş sayısı ve sırası, anne-baba evlilik durumu, anne-baba ekonomik seviyesi, okul başarısı, kronik rahatsızlık olup olmadığı, daha önce psikolojik tedavi görülüp görülmediği, tedavi süresi ve anne-babası boşanmış katılımcıların boşanma durumu ile ilgili bilgileri ile sözü edilen ruh sağlığı değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı da incelenmiş, söz konusu değişkenler arası ilişkilerin analiz süreci de araştırmmanın yan amaçlarını oluşturmuştur.

2.2. Problem ve Hipotezler

Bu çalışmada yanıtlanması beklenen soru; 11-16 yaş aralığındaki boşanmış ailelerin çocuklarının aynı yaş aralığındaki boşanmamış ailelerin çocuklarına göre öz saygı ve ruh sağlığı değişkenleri arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı şeklindedir. Bu doğrultuda sınanması gereken işlemsel hipotezler şu şekildedir:

1. Boşanmış ailelerin çocuklarının depresyon/anksiyete seviyeleri boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha yüksektir.
2. Boşanmış ailelerin çocuklarının sosyal içe dönüklükleri boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha yüksektir.
3. Boşanmış ailelerin çocuklarının somatik yakınmaları boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha yüksektir.
4. Boşanmış ailelerin çocuklarının kurallara karşı gelme seviyeleri boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha yüksektir.
5. Boşanmış ailelerin çocuklarının saldırgan davranışları boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha yüksektir.
6. Boşanmış ailelerin çocuklarının sosyal sorunları boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha yüksektir.
7. Boşanmış ailelerin çocuklarının düşünce sorunları boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha yüksektir.

8. Boşanmış ailelerin çocuklarının dikkat sorunları boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha yüksektir.
9. Boşanmış ailelerin çocuklarının etkinliklere katılımları boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha düşüktür
10. Boşanmış ailelerin çocuklarının sosyal işlevselliği boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha düşüktür.
11. Boşanmış ailelerin çocuklarının okul işlevselliği boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha düşüktür.
12. Boşanmış ailelerin çocuklarının öz saygı düzeyleri boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha düşüktür.

Araştırmada aşağıdaki sorulara da yanıt aranmıştır:

1. Boşanmış ve boşanmamış ailelere sahip çocukların sosyodemografik özelliklere göre (cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın eğitim durumu, ekonomik durum, okul başarısı) öz saygı ve ruh sağlığı değişkenleri (anksiyete, depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları, dikkat sorunları, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar) aralarında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?
2. Boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmaya bağlı ortaya çıkabilecek sosyodemografik özelliklere göre (bilgilendirilip bilgilendirilmediği, kimle yaşadığı, hangi ebeveynine daha yakın hissettiği, boşanma üzerinden geçen süre, boşanma gerçekleştiğindeki yaşı, anne-babanın yeniden evlenmesi, ayrılan ebeveynini görme sıklığı, ayrılan ebeveynlerin iletişim durumu, üvey kardeşe sahip olup olmadığı) öz saygı ve ruh sağlığı değişkenleri (anksiyete, depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları, dikkat sorunları, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar) açısından aralarında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?

BÖLÜM 3

YÖNTEM

3.1.Katılımcılar

3.1.1.Katılımcı Verilerinin Toplanması

Katılımcılar 11-16 yaş aralığındaki aileleri boşanmış veya boşanmamış çocuklardan oluşmaktadır. Katılımcılar kolay ulaşılabilir durum örnekleme yoluyla seçilmiştir. Formlar özel bir danışmanlık merkezinin izni altında psikolojik destek almak için başvuruda bulunan ailelerin çocuklarına ve araştırmacının yakın çevresinden ulaşılabilir olan çocuklara uygulanmıştır. Araştırmaya anne-babası boşanmış 66 çocuk ve anne-babası boşanmamış 68 çocuk, olmak üzere toplamda 134 çocuk katılmıştır. Katılımcılar belirlenirken herhangi bir dışlama kriteri belirlenmemiştir.

3.1.2.Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 3.1'deki veriler incelendiğinde, katılımcıların %52,2'sini kız çocuklarının (n= 70) %47,8'ini de erkek çocukların (n= 64) oluşturduğu görülmektedir. Erkek katılımcıların %53'ü boşanmış ebeveyn çocuklarını oluştururken (n= 35) %42,6'sı boşanmamış ebeveyn çocuklarını oluşturmaktadır (n= 29). Kız katılımcıların ise %47'si boşanmış ebeveyn çocuklarını oluştururken (n= 31) %57,4'ü boşanmamış ebeveyn çocuklarını oluşturmaktadır (n= 39).

Tablo 3.1. *Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı*

Cinsiyet	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Kız	39	57.4	31	47.0	70	52.2
Erkek	29	42.6	35	53.0	64	47.8
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Katılımcıların yaş aralıklarına bakıldığında ise örneklemin %11'ini (n=20) 11 yaşındaki, %28,6'sın (n=38) 12 yaşındaki, %17,3'ünü (n=23) 13 yaşındaki, %20,3'ünü (n=27) 14 yaşındaki, %9'unu (n=12) 15 yaşındaki ve %9,8'ini (n=13) 16 yaşındaki çocukların oluşturduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 3.2).

Tablo 3.2. *Katılımcıların Yaş Dağılımları*

Yaş	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
11	9	13.4	11	16.7	20	15.0
12	30	44.8	8	12.1	38	28.6
13	10	14.9	13	19.7	23	17.3
14	7	10.4	20	30.3	27	20.3
15	5	7.5	7	10.6	12	9.0
16	6	9.0	7	10.6	13	9.8
Genel	67	100.0	66	100.0	133	100.0

Araştırmaya katılan çocukların %18,7'sinin (n=25) kardeşi yokken, %45,5'inin (n=61) bir kardeşi, %19,4'ünün (n=26) iki kardeşi, %9,7'sinin (n=13) üç kardeşi, %6,7'sinin (n=9) dört ve üzeri kardeşi bulunmaktadır (Bkz. Tablo 3.3). Diğer yandan katılımcıların %55,2'sinin (n=74) birinci çocuk olarak dünyaya geldiği, %32,8'inin (n=44) ikinci çocuk olarak dünyaya geldiği, %6,7'sinin (n=9) üçüncü çocuk olarak dünyaya geldiği, %5,2'sinin (n=7) dört ve üzeri olarak dünyaya geldiği bilinmektedir (Bkz. Tablo 3.4). Aynı zamanda katılımcıların %96,3'ünün (n=29) ebeveyni hayatta olmayıp %3,7'sinin (n=5) hayatta olduğu bilinmektedir (Bkz. Tablo 3.5).

Tablo 3. 3. *Katılımcıların Kardeş Sayısı Dağılımları*

Kardeş Sayısı	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Hiç	15	22.1	10	15.2	25	18.7
1	41	60.3	20	30.3	61	45.5
2	7	10.3	19	28.8	26	19.4
3	4	5.9	9	13.6	13	9.7
Diğer	1	1.5	8	12.1	9	6.7
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Tablo 3.4. *Katılımcıların Doğum Sırası Dağılımları*

Doğum Sırası	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
İlk Çocuk	40	58.8	34	51.5	74	55.2
2. Çocuk	24	35.3	20	30.3	44	32.8
3. Çocuk	3	4.4	6	9.1	9	6.7
Diğer	1	1.5	6	9.1	7	5.2
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Tablo 3.5. *Katılımcıların Ebeveynlerinin Hayatta Olup Olmama Dağılımları*

Anne Baba Hayatta mı	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Evet	67	98.5	62	93.9	129	96.3
Hayır	1	1.5	4	6.1	5	3.7
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Katılımcıların ebeveynlerinin medeni durumlarına bakıldığında anneleri evli olan çocukların oranı %50,7 iken (n=68), babaları evli olan çocukların oranı %51,5 (n=69) olmuştur. Anneleri ayrı olan çocukların oranı %6 bulunurken (n=8), babaları ayrı olan çocukların oranı %6 (n=8) olduğu bulunmuştur. Anneleri boşanmış olan çocukların oranı %41 iken (n=55), babaları boşanmış olan çocukların oranı %39,6 (n=53) olmuştur. Anneleri tekrar evlenmiş çocuklar örneklemin %1,5'ini (n=2) oluştururken, babaları tekrar evlenmiş çocuklar örneklemin %2,2'sini (n=3) oluşturmaktadır. Annelerinin medeni durumu dul olan katılımcıların oranı %0,7 iken (n=1), babalarının medeni durumu dul olan katılımcı bulunmamaktadır. Babalarının medeni durumunun seçeneklerin dışında olan katılımcıların oranı ise %0,7'dir (n=1), (Bkz. Tablo 3.6, Tablo 3.7). Katılımcıların %20,9'unun (n=28) evinde anne-baba-kardeş dışında yaşayan bulunmaktadır (Bkz. Tablo 3.8).

Tablo 3.6. *Katılımcıların Annelerinin Medeni Durum Dağılımları*

Anne Medeni Durum	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Tekrar evli	0	0.0	2	3.0	2	1.5
Dul	0	0.0	1	1.5	1	0.7
Diğer	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Tablo 3.7. *Katılımcıların Babalarının Medeni Durum Dağılımları*

Baba Medeni Durum	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Tekrar evli	0	0.0	3	4.5	3	2.2
Dul	0	0.0	0	0.0	0	0.0
Diğer	0	0.0	1	1.5	1	0.7
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Tablo 3.8. *Katılımcıların Anne-Baba-Kardeş Dışında Birinin Birlikte Yaşama Dağılımları*

Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Var	18	26.5	10	15.2	28	20.9
Yok	50	73.5	56	84.8	106	79.1
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Aile eğitim düzeyine de odaklanılan bu çalışmada katılımcıların %1,5'inin (n=2) annelerinin, %0,7'sinin ise (n=1) babalarının okuma-yazma bilmediği görülmektedir. Sadece okuryazar olup, herhangi bir okul eğitimi almayan anneler örneklemin %0,7'sini (n=1) temsil ederken, aynı durumdaki babalar örneklemin %0,7'sini (n=1) temsil etmektedir. İlkokul mezunu anneye sahip çocuklar çalışmanın %10,4'ünü (n=14) oluştururken, ilkokul mezunu babaya sahip olanlar %9,7'sini (n=13) oluşturmaktadır. Ortaokul mezunu annesi olanların oranı %6,7 iken (n=9), ortaokul mezunu babası olanların oranı %13,4 (n=19) olmuştur. Lise mezunu annesi olanların oranı %32,1 iken (n=43), lise mezunu babası olanların oranı %29,1 (n=39) olmuştur. Üniversite mezunu annesi olanların oranı %38,1 iken (n=51), aynı düzeyde eğitime sahip babası olan çocukların oranı %37,3 (n=50) olmuştur. Anneleri yüksek lisans-doktora düzeyinde eğitim alan çocukların oranı %9 iken (n=12), babaları yüksek lisans-doktora düzeyinde eğitim alan çocukların oranı %8,2 (n=11). Son olarak anneleri daha yüksek düzeyde eğitim alan çocukların oranı %1,5 iken (n=2)

babaları daha yüksek düzeyde eğitim alan çocukların oranı %0,7 (n=1) olmuştur (Bkz. Tablo 3.9, Tablo 3.10).

Tablo 3.9. *Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeyi Dağılımları*

Anne Eğitim Durumu	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Okuma						
Yazma	2	2.9	0	0.0	2	1.5
Bilmiyor						
Okur Yazar	0	0.0	1	1.5	1	.7
İlkokul	6	8.8	8	12.1	14	10.4
Ortaokul	4	5.9	5	7.6	9	6.7
Lise	20	29.4	23	34.8	43	32.1
Üniversite	29	42.6	22	33.3	51	38.1
Yüksek						
Lisans-	7	10.3	5	7.6	12	9.0
Doktora						
Diğer	0	0.0	2	3.0	2	1.5
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Tablo 3.10. *Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeyi Dağılımları*

Baba Eğitim Durumu	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Okuma						
Yazma	1	1.5	0	0.0	1	.7
Bilmiyor						
Okur Yazar	1	1.5	0	0.0	1	.7
İlkokul	4	5.9	9	13.6	13	9.7
Ortaokul	8	11.8	10	15.2	18	13.4
Lise	15	22.1	24	36.4	39	29.1
Üniversite	32	47.1	18	27.3	50	37.3
Yüksek						
Lisans-	7	10.3	4	6.1	11	8.2
Doktora						
Diğer	0	0.0	1	1.5	1	.7
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Katılımcıların ebeveynleriyle olan ilişkilerini kişisel olarak değerlendirmeleri sonucunda anneleri ile ilişkilerini “hiç iyi değil” olarak tanımlayan çocukların oranı %2,2 iken (n=3), babaları ile ilişkilerini “hiç iyi değil” olarak tanımlayan çocukların oranı %4,5’tir (n=6). Anneleri ile ilişkilerini “iyi değil” olarak tanımlayan çocukların

oranı %4,5 iken (n=6), babaları ile ilişkilerini “iyi değil” olarak tanımlayan çocukların oranı %7,5’tir (n=10). Anneleri ile ilişkilerini “iyi” olarak tanımlayan çocukların oranı %23,1 iken (n=31), babaları ile ilişkilerini “iyi” olarak tanımlayan çocukların oranı %26,9’dur (n=36). Anneleri ile ilişkilerini “çok iyi” olarak tanımlayan çocukları ise örneklemin %70,1’ini (n=94) oluştururken, babaları ile ilişkilerini “çok iyi” olarak tanımlayan çocuklar örneklemin %61,2’sini (n=82) oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 3.11, Tablo 3.12).

Tablo 3.11. *Katılımcıların Anneleri İle İlişki Seviyeleri Dağılımları*

Anne İlişki	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Hiç iyi değil	1	1.5	2	3.0	3	2.2
İyi değil	1	1.5	5	7.6	6	4.5
İyi	10	14.7	21	31.8	31	23.1
Çok iyi	56	82.4	38	57.6	94	70.1
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Tablo 3.12. *Katılımcıların Babaları İle İlişki Seviyeleri Dağılımları*

Baba İlişki	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Hiç iyi değil	1	1.5	5	7.6	6	4.5
İyi değil	2	2.9	8	12.1	10	7.5
İyi	11	16.2	25	37.9	36	26.9
Çok iyi	54	79.4	28	42.4	82	61.2
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Katılımcıların %61,9’u (n=83) kendisini annesine daha yakın hissetmekte, %14,9’u (n=20) kendisini babasına daha yakın hissetmekte iken, %23,1’i (n=31) kendisini her iki ebeveynine de yakın hissetmektedir (Bkz. Tablo 3.13).

Tablo 3.13. *Katılımcıların Ebeveynlerine Yakınlık Hissiyatları Dağılımları*

Ebeveyne Yakınlık	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Anne	36	52.9	47	71.2	83	61.9
Baba	6	8.8	14	21.2	20	14.9
Her ikisi	26	38.2	5	7.6	31	23.1
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Katılımcıların ailelerinin sosyoekonomik durumunun da incelendiği bu çalışmada aile geliri aylık olarak 1000TL ve altında olan çocukların oranı %6,9 iken (n=7), gelir düzeyi 1000 ile 3000TL arasında değişen aileye sahip olan çocukların oranı %23,5'tir (n=24). Aylık gelir düzeyi 3000 ile 5000TL arasında değişen bir ailede büyüyen çocukların oranı %35,3 iken (n=36), gelir düzeyi 5000TL ve üzeri bir aileye sahip olan çocukların oranı ise %34,3 (n=35) olmuştur (Bkz. Tablo 3.14).

Tablo 3.14. *Katılımcıların Sosyoekonomik Düzey Dağılımları*

Gelir	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
0-1000	5	10.0	2	3.8	7	6.9
1000-3000	10	20.0	14	26.9	24	23.5
3000-5000	16	32.0	20	38.5	36	35.3
5000+	19	38.0	16	30.8	35	34.3
Genel	50	100.0	52	100.0	102	100.0

Katılımcıların kişisel değerlendirmesine göre %4,5'inin (n=6) başarı düzeyini düşük olarak değerlendirdiği, %32,8'inin (n=44) başarı düzeyini orta olarak değerlendirdiği, %62,7'sinin (n=84) ise başarı düzeyini iyi olarak değerlendirdiği görülmektedir (Bkz. Tablo 3.15).

Tablo 3.15. *Katılımcıların Okul Başarı Düzeyi Dağılımları*

Başarı	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Düşük	2	2.9	4	6.1	6	4.5
Orta	15	22.1	29	43.9	44	32.8
İyi	51	75.0	33	50.0	84	62.7
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Ailesinde kronik rahatsızlık bulunan çocuklar incelendiğinde ise toplam katılımcı sayısının %6,7'sinde (n=9) kronik rahatsızlık olduğu bilinmektedir. Katılımcıların %13,4'ünün (n=18) daha önce psikolojik tedavi gördüğü bilinmektedir (Bkz. Tablo 3.16, Tablo 3.17).

Tablo 3.16. Katılımcıların Kronik Rahatsızlığa Sahip Olma Dağılımları

Kronik Rahatsızlık	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Evet	6	8.8	3	4.5	9	6.7
Hayır	62	91.2	63	95.5	125	93.3
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Tablo 3.17. Katılımcıların Psikolojik Tedavi Görüp Görmeme Dağılımları

Psikolojik Tedavi	Boşanmamış		Boşanmış		Genel	
	n	%	n	%	n	%
Evet	9	13.2	9	13.6	18	13.4
Hayır	59	86.8	57	86.4	116	86.6
Genel	68	100.0	66	100.0	134	100.0

Araştırmaya katılan çocukların ebeveynlerinin boşanma senelerinin de incelendiği bu çalışmada ebeveynleri “6 ay önce” önce boşanan çocukların oranı %9,7 iken (n=6), “6 ay- 1yıl önce” boşanan çocukların oranı da aynı olmuştur. Ebeveynleri “1-2 yıl önce” boşanan çocukların oranı %20,3 iken (n=13), ebeveynleri “2-3 yıl önce boşanan” çocukların oranı %10,9 (n=7) olmuştur. Ebeveynleri “3-5 yıl önce” boşanan çocuklar örneklemin %20,3’ünü (n=13) oluştururken, ebeveynleri “5-8 yıl önce boşanan çocuklar örneklemin %17,2’sini (n=11) oluşturmaktadır. Ebeveynleri “8 yıldan daha uzun” süre önce boşanan çocuklar örneklemin %12,5’ini (n=8) oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 3.18).

Tablo 3.18. Katılımcıların Ebeveynlerinin Boşanma Zamanı Dağılımları

Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	n	%
<6ay	6	9.4
6ay-1yıl	6	9.4
1-2yıl	13	20.3
2-3yıl	7	10.9
3-5yıl	13	20.3
5-8yıl	11	17.2
Diğer	8	12.5
Genel	64	100.0

Ebeveynleri boşandığında yaşı “5’den küçük” olan çocuklar örneklemin %18,2’sini (n=10), “5-10 yaş” aralığındaki çocuklar örneklemin %45,5 (n=25), “10

yaşından daha büyük” çocuklar ise örneklemin %36,4 (n=20) oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 3.19).

Tablo 3.19. *Katılımcıların Ebeveynleri Boşandıkları Zamandaki Yaş Dağılımları*

Boşandıklarında Yaşınız	n	%
5`den küçük	10	18.2
5-10 arası	25	45.5
10`dan büyük	20	36.4
Genel	55	100.0

Katılımcıların %83,1`i (n=54) boşanma konusunda bilgilendirilirken %16,9`u (n=11) boşanma ile ilgili bilgilendirilmemiştir (Bkz. Tablo 3.20). Katılımcıların %16,7`si (n=9) boşanma ile ilgili sadece anneleri bildirirken, %9,3`ü (n=5) sadece babaları bilgilendirmiştir. Katılımcıların %66,7`si (n=36) ise anne ve babaları birlikte bilgilendirmiştir. Anneanne ve dedeleri tarafından bilgilendirilen çocuklar örneklemin %1,9`unu (n=1) oluştururken, büyükanne ve büyükbabalar tarafından bilgilendirilen çocuklar da örneklemin %1,9`unu (n=1) oluşturmaktadır. Katılımcıların %3,7`si (n=2) ise diğer kişiler tarafından boşanma ile ilgili olarak bilgilendirilmiştir (Bkz. Tablo 3.21).

Tablo 3.20. *Katılımcıların Boşanma İle İlgili Bilgilendirilme Dağılımları*

Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	n	%
Evet	54	83.1
Hayır	11	16.9
Genel	65	100.0

Tablo 3.21. *Katılımcıların Boşanma İle İlgili Kimin Bilgilendirdiğinin Dağılımları*

Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	n	%
Anne	9	16.7
Baba	5	9.3
Anne baba	36	66.7
Anneanne dede	1	1.9
Büyükanne büyükbaba	1	1.9
Diğer	2	3.7
Genel	54	100.0

Katılımcıların boşanma sonrası kimin yanında kaldıkları da araştırma dahilinde incelenmiş, katılımcıların %80'inin (n=52) anneleri ile kaldığı görülürken, katılımcıların %16,9'unun (n=11) babaları ile kaldığı görülmüştür. Katılımcıların %1,5'inin (n=1) aile büyüklerinin yanında kalırken, %1,5'inin (n=1) anne-baba-aile büyükleri dışında kişilerle kaldığı görülmüştür (Bkz. Tablo 3.22).

Tablo 3.22. *Katılımcıların Boşanma Sonrası Kimin Yanında Kaldığının Dağılımları*

Yanında Kalınan Kişi	n	%
Anne	52	80.0
Baba	11	16.9
Babaanne büyükbaba	1	1.5
Diğer	1	1.5
Genel	65	100.0

Katılımcıların evden ayrılan ebeveyn ile ne sıklıkla görüştüğünün de incelendiği bu çalışmada evden ayrılan ebeveyni ile hiç görüşmeyen çocukların oranı %9,4 (n=4) iken, yılda birkaç kez görüşen çocukların oranı %9,4 (n=4) olmuştur. Katılımcıların % 14,1'i (n=9) evden ayrılan ebeveyni ile ayda 1-2 kere görüşürken, %18,8'i (n=12) evden ayrılan ebeveynini iki haftada 1 görmektedir. Katılımcıların %32,8'i (n=21) evden ayrılan ebeveyni ile haftada 1-2 görüşürken, %15,6'sı (n=10) evden ayrılan ebeveyni ile her gün görüşmektedir (Bkz. Tablo 3.23).

Tablo 3.23. *Katılımcıların Diğer Ebeveyn İle Görüşme Sıklığının Dağılımları*

Diğer Ebeveyn ile Görüşme Sıklığı	n	%
Hiç	6	9.4
Yılda birkaç kez	6	9.4
Ayda 1-2	9	14.1
İki haftada 1	12	18.8
Haftada 1-2	21	32.8
Her gün	10	15.6
Genel	64	100.0

Araştırmaya katılan çocukların sadece %56,3'ünün (n=36) ebeveynleri birbirleri ile görüştüğü bilinmektedir (Bkz. Tablo 3.24). Boşandığı halde birbirleri ile görüşen ebeveynlerin % (n=) 72,2'si (n=26) telefon-mesaj ile iletişim halinde

olurken, %43,8'i (n=28) yüz yüze görüşmektedir (Bkz. Tablo 25). Katılımcıların boşanmış ebeveynlerinin %4,1'inin (n=2) her gün iletişim halinde olurken, %20,4'ünün (n=10) haftada 1-2 gün iletişimde olduğu bilinmektedir. Katılımcıların boşanmış ebeveynlerinin %12,2'sinin (n=6) 15 günde 1, %30,6'sının (n=15) ayda 1-2, %32,7'sinin (n=16) ise ayda 1-2'den daha az görüştikleri bilinmektedir (Bkz. Tablo 3.26).

Tablo 3.24. *Katılımcıların Ebeveynlerinin Birbirleri İle Görüşme Durumu Dağılımları*

Anne-Baba Görüşüyor Durumu	n	%
Evet	36	56.3
Hayır	28	43.8
Genel	64	100.0

Tablo 3.25. *Katılımcıların Ebeveynlerinin Birbirleri İle Görüşme Şekli Dağılımları*

Görüşüyor ise ne şekilde	n	%
Telefon/mesaj	26	72.2
Yüz yüze	10	27.8
Genel	36	100.0

Tablo 3.26. *Katılımcıların Ebeveynlerinin Birbirleri İle Görüşme Sıklığı Dağılımı*

Anne-Baba Görüşme Sıklığı	n	%
Her gün	2	4.1
Haftada 1-2	10	20.4
15 günde 1-2	6	12.2
Ayda 1-2	15	30.6
Diğer	16	32.7
Genel	49	100.0

Araştırmaya katılan katılımcıların üvey kardeşe sahip olup olmama durumları da incelenmiş, %12,3'ünün (n=8) üvey kardeşe sahip olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 3.27).

Tablo 3.27. Katılımcıların Üvey Kardeşe Sahip Olup Olmama Dağılımları

Üvey Kardeş	n	%
Evet	8	12.3
Hayır	57	87.7
Genel	65	100.0

3.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçları şu şekildedir:

3.2.1. Sosyodemografik Özellikler ve Veri Formu

Bu form katılımcıların sosyodemografik özellikleri ve aileleri ile ilgili bilgilerin alınabilmesi için araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Cinsiyet, doğum tarihi, kardeş sayısı ve sırası, anne-baba evlilik durumu, anne-baba ekonomik seviyesi, okul başarısı, kronik rahatsızlık olup olmadığı, daha önce psikolojik tedavi görülüp görülmediği, tedavi süresi ve anne-babası boşanmış katılımcıların boşanma durumu ile ilgili bilgiler sorgulanmaktadır. Boşanmamış ailelerin çocukları formdaki ilk 20 soruyu, boşanmış ailelerin çocukları ise formdaki tüm 30 soruyu cevaplamıştır.

3.2.2. Coopersmith Özsaygı Envanteri

Coopersmith Self Etseem Inventory (CSEI) Okul Formu, Okul kısa Formu ve Yetişkin Formu olmak üzere 3 şekilde revize edilmiştir. İlk olarak Onur (1981) tarafından çevirisi yapılan ölçek daha sonra gözden geçirilerek geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmıştır. CSEI güvenilirlik çalışması Özoğul'dan(1988) sonra Güçray(1989) tarafından revize edilmiş ve .83 güvenilirlik katsayısı bulunmuştur. Coopersmith Özsaygı Envanterinin güvenilirlik çalışması da Güçray (1989) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uygulama sonucunda Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile geçerlilik katsayısı .72 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada Okul Kısa Formu kullanılmıştır. Okul Kısa Formu 25 sorudan oluşmakta ve ilkökul çağı çocuklarına uygulanmaktadır. Kısa formda yalan skalası yoktur ve alt skala puanları da ayrıştırılmamıştır. Dolayısıyla alt ölçekler mevcut değildir, tek puan alınmaktadır (Coopersmith, 1991 Akt. Sezer, 2001). Katılımcılar olumsuz bir ifadeye 'Hayır', olumlu bir ifadeye 'Evet' diyerek her bir sorudan 1

puan almakta, alınan tüm puanlar toplandıktan sonra elde edilen puan 4 ile çarpılarak 100 üzerinden bir değerlendirme yapılmaktadır. Elde edilen sonuç katılımcının öz saygı seviyesini düşük-orta- yüksek olarak vermektedir. (Coopersmith, 1991 akt. Sezer, 2001). Bizim örneklekimizle yapılan güvenilirlik analizi sonucu elde edilen Cronbach alpha değeri ise .89 olarak bulunmuştur (Bkz. Ek-D).

3.2.3. Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği (ÇDDÖ)

Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği (Child Behavior Checklist-CBCL) Achenbach ve Edelbrock (1983) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasını Erol ve Şimşek (1998) gerçekleştirmiştir.

3.2.3.1. 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği (YSR)

Ölçek 11-18 yaş aralığındaki katılımcıların kendileri tarafından doldurulmakta, 20 yeterlilik 120 problem maddesinden oluşmaktadır. Ölçeğin ilk kısmı bazı açık uçlu sorular ve ifadelerden oluşmuştur. İlk kısımdaki açık uçlu maddelerden “Etkinlik Alt Testi”, “Sosyallik Alt Testi” ve “Okul Alt Testi” olmak üzere üç alt test elde edilmektedir. “Etkinlik Alt Testi” spor etkinlikleri, spor dışı etkinlikleri, ev ya da ev dışı yapılan uğraşları, “Sosyallik Alt Testi” üye olunan kulüp, kuruluşlar, arkadaş ve aile ilişkilerini, “Okul Alt Testi” ise okul başarısı, okul sorunu, okul etkinliklerine katılımı içermektedir. İkinci kısmı ise son 6 ay içerisinde görülen sorun davranışlarını ölçmek amacıyla görülme sıklık derecesine göre, “çok ya da sıklıkla doğru ise” 2 puan, “bazen ya da biraz doğru” ise 1 puan ve “hiç doğru değil” ise 0 puan olarak derecelendirilmiştir. Ölçekten “İçe Yönelim”, “Dışa Yönelim” ve “Toplam Puan” elde edilmektedir. İçe Yönelim; Anksiyete/ Depresyon, Sosyal İçe Dönüklük/ Depresyon, Somatik Yakınmalar alt gruplarını içerirken; Dışa Yönelim; Kurallara Karşı Gelme ve Saldırgan Davranışlar alt gruplarını içermektedir. Toplam Problem ise Sosyal Sorunlar, Düşünce Sorunları ve Dikkat Sorunları alt gruplarını içermektedir.

4488 çocuk ve gençle gerçekleştirilen ölçeğin iç tutarlılık çalışması çocuk ve gençlerin puanları Cronbach alpha katsayısı ile hesaplanmış ve katsayılar, İçe Yönelim: 0.82, Dışa Yönelim: 0.81, Toplam Problem: 0.88, Toplam Yeterlilik: 0.70 olarak bulunmuştur. Sonuçlar il merkezinde .85, ilçede .86 ve köylerde .84 olarak saptandığından ölçeğin güvenilir olarak kullanıldığını göstermektedir (Erol, Şimşek,

2010). Ölçeğin toplum örneğinde yaş ve cinsiyet farkı görülmemiştir. ($p>0.05$). Klinik ortamda erkek çocukların ve küçük yaş grupların daha yüksek olduğu bulunmuştur (Erol, Şimşek, 2010).Bizim örnekleminizle yapılan güvenilirlik analizi sonucu elde edilen Cronbach alpha değeri ise .97 olarak bulunmuştur (Bkz. Ek E).

3.3.İşlem

Araştırmanın kurgulanmasının ardından ilk adım olarak örneklem oluşturma sürecinde özel bir danışmanlık merkezinden izin alınmıştır (Bkz. Ek F). Gerekli izin alındıktan sonra 11-16 yaş aralığındaki çocuk katılımcılar ile yapılacak olan çalışma, etik kurul tarafından değerlendirilmiş, 20.12.2016 tarihli etik onay raporu hazırlanmış ve çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için etik onay verilmiştir (Bkz. Ek G).

Alınan etik onayının ardından özel bir danışmanlık merkezinden ve yakın çevreden ulaşılabilirliği yüksek olan çocuklar ile veri toplama süreci başlamıştır.

Veri toplama sürecinde katılımcıların araştırma örneğine dahil edilebilmeleri için 11-16 yaş aralığında bulunmaları esas alınmıştır. Veri toplama sürecinde çocukların yaş kriterine uymasının yanı sıra boşanmış veya boşanmamış ailelerin çocukları olmalarına dikkat edilmiştir.

Araştırma 11-16 yaş aralığında bulunan katılımcılardan oluşacağı için ilk olarak katılımcıların velilerinden “Veli Bilgilendirme ve Onay Formu” ile araştırmaya katılmalarına onay verildiğine dair izin alınmıştır. Ebeveynleri boşanmış olan çocukların araştırmaya katılım izni velayet hangi ebeveynde ise o ebeveynden alınmıştır. Araştırmaya katılmaları aileleri tarafından onaylanan katılımcılardan “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu” ile kendi rızaları alınmıştır. İstedikleri zaman araştırmadan çekilme hakkına sahip olduklarını bilen katılımcılara dolduracakları formlar teker teker verilmiştir. Çocuklardan doldurmaları beklenen formlar danışman/araştırmacı denetiminde doldurulmuş, çocukların ilk olarak “Sosyodemografik Özellikler ve Veri Formu”nu doldurmaları beklenmiştir. Ebeveynleri boşanmamış olan çocuklar ilk 20 soruyu, boşanmış ailelerin çocuklarının ise 30 sorudan oluşan tüm formu doldurmaları istenmiştir. Sosyodemografik Özellikler ve Veri Formunu dolduran çocuklardan sonrasında Coopersmith Özsaygı Envanterini (CSEI) doldurmaları beklenmiştir. 11-16 yaş

aralığındaki çocuklara kendilerini değerlendirmeleri üzere “11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği” verilmiştir.

Her formun başına numara bölümü koyulmuş, katılımcı tarafından doldurulacak formlara aynı numara koyularak katılımcı bilgilerinin gizli tutulması hedeflenmiştir. Ölçme araçlarının yanıtlanması yaklaşık 15-25 dakika arasında sürmüştür. Üç ay süren veri toplama sürecinin ardından toplam 134 katılımcıya ulaşılmış ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi amacıyla istatistiksel analiz sürecine başlanmıştır.

3.4. Veri Analizi

Araştırmada toplam 134 kişiye ulaşılmış ve katılımcılardan elde edilen veriler “SPSS 22.0 İstatistiksel Veri Analiz Programı” kullanılarak değerlendirilmiştir. İlk adımda boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocukları için sosyodemografik değişkenler incelenerek frekans tablosu oluşturulmuştur. Ardından her bir sosyodemografik değişken için boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocukları için katılımcı sayısı ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Sonrasında ruh sağlığı değişkenleri ile boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocukları arasında t-test analizi uygulanmıştır. Ruh sağlığı değişkenlerinin kendi aralarındaki korelasyonlarına bakılmış, ardından her bir sosyodemografik değişkene göre boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocuklarının aralarındaki ilişkiyi saptamak adına Tek Yönlü Varyans Analizi ve t-testi uygulanmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

4.1.Araştırmanın Temel Hipotezlerinin Sınanması

Bu araştırmanın temel amacı boşanan aileler ile boşanmayan ailelerin çocuklarının ruh sağlığı değişkenleri açısından karşılaştırılarak söz konusu gruplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının analiz edilmesidir. Bu doğrultuda araştırmanın temel hipotezlerinin sınanması aşamasında bağımsız örneklem için Independent samples t-testi ve Tek faktörlü ANOVA analiz adımları takip edilmiş, söz konusu analizlerden elde edilen sonuçlar Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. *Boşanmış Ailelerin Çocukları İle Boşanmamış Ailelerin Çocuklarının Ruh Sağlığı Değişkenleri ile Özsaygı İlişkilerinin Analizi*

		n	Ort.	S.S.	t	df	p
Anksiyete/ Depresyon	Boşanmamış	68	5.0000	4.22544	-3.278	132	0.001
	Boşanmış	66	7.6667	4.91883			
Sosyal İçer Dönüklük	Boşanmamış	68	3.0735	2.99909	-3.030	132	0.003
	Boşanmış	66	4.3664	2.96978			
Somatik Yakınma	Boşanmamış	68	3.9559	3.75533	-2.007	132	0.047
	Boşanmış	66	5.4848	4.99305			
Kurallara Karşı Gelme	Boşanmamış	68	4.2500	4.91533	-1.491	132	0.138
	Boşanmış	66	5.4242	4.15863			
Saldırgan Davranışlar	Boşanmamış	68	6.9265	7.15983	-3.280	132	0.001
	Boşanmış	66	10.7273	6.20309			
Sosyal Sorunlar	Boşanmamış	68	3.1912	3.25190	-3.973	132	0.000
	Boşanmış	66	5.5606	3.64641			
Düşünce Sorunları	Boşanmamış	68	6.1029	6.14049	-1.448	132	0.150
	Boşanmış	66	7.6061	5.86483			

Tablo 4.1. Boşanmış Ailelerin Çocukları İle Boşanmamış Ailelerin Çocuklarının Ruh Sağlığı Değişkenleri ile Özsaygı İlişkilerinin Analizi (devamı)

Dikkat Sorunları	Boşanmamış	68	5.6176	3.84020			
	Boşanmış	66	7.5303	3.72195	-2.926	132	0.004
Etkinlik Alt Puanı	Boşanmamış	68	8.4469	2.81758			
	Boşanmış	66	7.2858	3.54874	2.101	132	0.038
Sosyallik Alt Puanı	Boşanmamış	68	8.0346	2.48143			
	Boşanmış	66	6.5179	2.26292	3.694	132	0.000
Okul Alt Puanı	Boşanmamış	68	2.0563	0.65543			
	Boşanmış	66	1.6933	0.71073	3.075	132	0.003
Özsaygı Envanteri	Boşanmamış	68	72.7059	16.52773			
	Boşanmış	66	55.8182	27.77875	4.22	132	0.000

Araştırmanın ilk hipotezinin sınanabilmesi için uygulanan bağımsız örneklemeler için t-testi analiz sonuçları incelendiğinde, Tablo 4.1’de de görüldüğü üzere, boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin anksiyete/ depresyon alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir ($t_{(132)}=3.28, p<.001$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=7.67, SD=4.92$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=5.00, SD=4.23$) daha yüksek anksiyete/ depresyon puanlarına sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmanın ikinci hipotezinin sınanabilmesi için t-testi analiz sonuçları incelendiğinde ise, Tablo 4.1’de de görüldüğü üzere, boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin sosyal içe dönüklük alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir ($t_{(132)}=3.03, p<.01$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=4.37, SD=2.97$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=3.07, SD=3.00$) daha yüksek sosyal içe dönüklük puanlarına sahip oldukları görülmektedir.

Bir sonraki adımda ise araştırmanın üçüncü hipotezini sınamaya amaçlı uygulanan bağımsız örneklemeler için t-testi analizi sonuçları incelenmiştir. Tablo 4.1’de de görüldüğü üzere, boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin somatik yakınma alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir ($t_{(132)}=2.00,$

$p<.05$). Oluşan farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde de, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=5.48$, $SD=4.99$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=3.96$, $SD=3.76$) daha yüksek somatik yakınma puanlarına sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 4.1).

Araştırmanın bir sonraki adımında, araştırmanın dördüncü hipotezinin sınanabilmesi için uygulanan bağımsız örneklem için t-testi analiz sonuçları gözden geçirildiğinde, Tablo 4.1’de de görüldüğü üzere, boşanmış ailelerin çocuklarının YSR’nin kurallara karşı gelme boyutundan elde ettikleri puanlarının ($M=5.42$, $SD=4.16$) boşanmamış ailelerin çocuklarına oranla daha yüksek olmasına rağmen (kurallara karşı gelme puanı $M=4.25$, $SD=4.92$), söz konusu gruplar arasında elde edilen puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($t_{(132)}=1.49$; $p>.05$).

Bir sonraki adımda beşinci hipotezi sınamak için uygulanan bağımsız örneklem için t-testi analiz sonuçları incelendiğinde, boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin saldırgan davranışlar alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir ($t_{(132)}=2.93$, $p<.001$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=10.73$, $SD=6.20$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=6.93$, $SD=7.16$) daha yüksek saldırgan davranış puanlarına sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 4.1).

Araştırmanın altıncı hipotezinin sınanabilmesi için uygulanan bağımsız örneklem için t-testi analiz sonuçları incelendiğinde, Tablo 4.1’de de görüldüğü üzere, boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin sosyal sorunlar alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir ($t_{(132)}=3.97$, $p<.001$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=5.56$, $SD=3.65$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=3.19$, $SD=3.25$) daha yüksek sosyal sorunlar puanlarına sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmanın bir sonraki adımında, araştırmanın yedinci hipotezinin sınanabilmesi için uygulanan bağımsız örneklem için t-testi analiz sonuçları

gözden geçirildiğinde, Tablo 4.1’de de görüldüğü üzere, boşanmış ailelerin çocuklarının YSR’nin düşünce sorunları boyutundan elde ettikleri puanlarının (M=7.61, SD=5.86) boşanmamış ailelerin çocuklarına oranla daha yüksek olmasına rağmen (düşünce sorunları puanı M=6.10, SD=6.14), söz konusu gruplar arasında elde edilen puanlar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($t_{(132)}=1.45$; $p>.05$).

Bir sonraki adımda ise araştırmanın sekizinci hipotezini sınama amaçlı uygulanan bağımsız örneklemeler için t-testi analizi sonuçları incelenmiştir. Tablo 4.1’de de görüldüğü üzere, boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin dikkat sorunları alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir ($t_{(132)}=3.28$, $p<.01$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının (M=7.53, SD=3.72) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla (M=5.62, SD=3.84) daha yüksek dikkat sorunları puanlarına sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmanın dokuzuncu hipotezinin sınanabilmesi için uygulanan bağımsız örneklemeler için t-testi analiz sonuçları incelendiğinde, Tablo 4.1’de de görüldüğü üzere, boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin etkinlik alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir ($t_{(132)}=2.10$, $p<.05$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının (M=7.29, SD=3.55) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla (M=8.45, SD=2.82) daha düşük etkinlik alt puanlarına sahip oldukları görülmektedir.

Bir sonraki adımda ise araştırmanın onuncu hipotezini sınama amaçlı uygulanan bağımsız örneklemeler için t-testi analiz sonuçları incelendiğinde, Tablo 28’de de görüldüğü üzere, boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin sosyallik alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir ($t_{(132)}=3.69$, $p<.001$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının (M=6.52, SD=2.26) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla (M=8.03, SD=2.48) daha düşük sosyallik alt puanlarına sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmanın on birinci hipotezinin sınanabilmesi için uygulanan bağımsız örneklemeler için t-testi analiz sonuçları incelendiğinde, Tablo 4.1’de de görüldüğü üzere, boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendini değerlendirme ölçeğinin okul alt ölçeğinden (YSR) elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir ($t_{(132)}=3.08$, $p<.01$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=1.69$, $SD=0.71$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=2.06$, $SD=0.66$) daha düşük okul alt puanlarına sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmanın on ikinci hipotezinin sınanabilmesi adına uygulanan bağımsız örneklemeler için t-testi analiz sonuçları incelendiğinde, boşanmış ailelerle boşanmamış ailelerin çocuklarının gençler için kendilerini değerlendirdikleri Coopersmith Özsaygı Envanterinden elde ettikleri puanlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir ($t_{(132)}=4.2$, $p<.001$). Söz konusu farkın anlamlılığına dair analiz sonuçları incelendiğinde ise, boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ($M=55.82$, $SD=27.78$) boşanmamış ebeveynlerin çocuklarına oranla ($M=72.70$, $SD=16.53$) düşük öz saygı puanlarına sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Tablo 4.1).

4.2 Yan Amaçların Sınanması ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlgili Betimsel Analizler

Bu çalışmanın yan amaçları dahilinde boşanmış aileler ile boşanmamış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı değişkenlerinin sosyodemografik özelliklerine göre nasıl şekillendiği ve söz konusu değişimin gruplar arasında anlamlı bir farka yol açıp açmadığı incelenmiştir. Veri analizi sürecinde Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), bağımsız örneklemeler için t-testi analiz adımları uygulanmıştır. Elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilmektedir. Varyans analizi sonucunda farklı grupların belirlenmesi için ise Tukey Çoklu Karşılaştırma yönteminden yararlanılmıştır. Tukey sonuçları ortalamaların yanında büyük harfler ile gösterilmiştir. Farklı harfler ortalamalar arasındaki farkların istatistik olarak önemli olduğunu göstermektedir. Tek bir ortak harfe sahip olan ortalamalar arasındaki farklar ise istatistik olarak önemli değildir.

Sosyodemografik özelliklerin katılımcıların ruh sağlığı üzerindeki etkilerine odaklanılan Betimsel analizlerde, sosyodemografik değişkenlerin boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Bu

adımında Tablo 4.2’da görüldüğü üzere uygulanan bağımsız örneklemeler için t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların anne medeni durumu ($F_{(2,61)}=4.14, p<.05$), baba medeni durumu ($F_{(3,61)}=5.06, p<.01$) ve hangi ebeveyne yakınlık ($F_{(2,63)}=4.02, p<.05$) hissettikleri ile YSR Anksiyete/ Depresyon alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<.05$).

Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.2).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.2’da görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen kız çocuklarının YSR puanlarının ($M=7.91, SD=4.91$) erkek çocuklarına oranla ($M=7.39, SD= 4.99$) daha yüksek olduğu, anne-babası hayatta olanların ($M=7.79, SD=4.92$) anne-babası hayatta olmayanlara ($M=5.75, SD=5.12$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olması ($M=8.10, SD=5.49$) anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmamasına ($M=7.59, SD=4.86$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olanların ($M=11, SD=7$) kronik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=7.51, SD=4.82$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, psikolojik rahatsızlığa sahip olanların ($M=9.11, SD=4.4$) psikolojik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=7.44, SD=5$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmeye rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.2. *Boşanmış Ebeveyn Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Anksiyete/Depresyon Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p
Cinsiyet	Kız	35	7.9143	4.91320	0.432	64	0.667
	Erkek	31	7.3871	4.99118			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	7.7903	4.92280	0.802	64	0.426
	Hayır	4	5.7500	5.12348			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	10	8.1000	5.48635	0.300	64	0.765
	Yok	56	7.5893	4.86089			
Kronik Rahatsızlık	Evet	3	11.0000	7.00000	1.206	64	0.232
	Hayır	63	7.5079	4.81889			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	9.1111	4.1706	0.947	64	0.347
	Hayır	57	7.4386	5.00363			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	11	9.45	4.18	1.037	5,60	0.404
	12	8	5.38	4.98			
	13	13	6.54	4.23			
	14	20	8.15	6.18			
	15	7	9.29	3.77			
	16	7	6.57	2.76			
Kardeş Sayısı	Hiç	10	7.30	6.22	0.146	4,61	0.964
	1	20	7.40	4.36			
	2	19	7.42	4.26			
	3	9	8.44	6.35			
	Diğer	8	8.50	4.00			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	34	6.97	4.73	1.034	3,62	0.384
	2. Çocuk	20	9.25	4.87			
	3. Çocuk	6	6.50	6.72			
	Diğer	6	7.50	4.09			
Anne Medeni Durum	Boşanmış	55	7.13B	4.36	4.14	2,61	0.021
	Tekrar evli	2	16.00A	4.24			
	Dul	1	3.00	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Boşanmış	53	7.19B	4.68	5.06	3,61	0.003
	Tekrar evli	3	17.33A	3.79			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	1	10.00	.			
Anne Eğitim Durumu	Okuma	0	.	.	1.523	5,59	0.196
	Yazma	0	.	.			
	Bilmiyor	0	.	.			
	Okur Yazar	1	9.00	.			
	İlkokul	8	5.50	4.33			
	Ortaokul	5	11.20	7.79			
	Lise	23	7.57	4.77			
	Üniversite	22	8.50	4.10			
	Yüksek Lisans-Doktora	5	6.20	4.66			
Diğer	2	2.50	3.54				
Baba Eğitim Durumu	Okuma	0	.	.	0	0	0
	Yazma	0	.	.			
	Bilmiyor	0	.	.			
Okur Yazar	0	.	.				

Tablo 4.2. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	İlkokul	9	5.44	4.37			
	Ortaokul	10	7.90	6.56			
	Lise	24	9.54	4.79			
	Üniversite	18	6.11	3.66			
	Yüksek				2.146	4,60	0.086
	Lisans- Doktora	4	9.75	1.71			
	Diğer	1	.00	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	2	14.00	5.66			
	İyi değil	5	9.40	1.14	2.14	3,62	0.104
	İyi	21	8.48	5.06			
	Çok iyi	38	6.66	4.87			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	5	9.60	5.50			
	İyi değil	8	8.88	5.17	0.69	3,62	0.559
	İyi	25	7.84	4.73			
	Çok iyi	28	6.82	5.00			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	47	8.47A	5.03			
	Baba	1	6.86AB	3.68	4.022	2,63	0.023
	Her ikisi	5	2.40B	3.78			
Gelir	0-1000	2	6.00	4.24			
	1000-3000	14	9.71	5.55			
	3000-5000	20	7.20	4.15	0.967	3,48	0.417
	5000+	16	9.00	5.29			
Başarı	Düşük	4	9.25	1.26			
	Orta	29	7.17	5.19	0.386	2,63	0.681
	İyi	33	7.91	4.98			

Tablo 4.3 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Anksiyete/ Depresyon puanlarının sosyoekonomik gelir ($F_{(3,46)}=4.09$, $p<.05$) ve okul başarı düzeyi ($F_{(2,65)}=4.85$, $p<.05$) değişkenlerine göre farklılaştığı; cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.3).

Tablo 4.3. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması

Anksiyete Depresyon Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	29	6.0000	4.72833	1.600	66	0.114
	Erkek	39	4.2564	4.22223			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	4.8060	4.23277			
	Hayır	1	18.0000	.	-	-	-

Tablo 4.3. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

		n	Ort.	S.S.	F	df	p																																																																																																																																																																																																			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	18	5.6111	5.15796	0.670	66	0.505																																																																																																																																																																																																			
	Yok	50	4.7800	4.26801				Kronik Rahatsızlık	Evet	6	7.0000	7.74597	1.144	66	0.257	Hayır	62	4.8065	4.10453	Psikolojik Tedavi	Evet	9	6.6667	6.42262	1.198	66	0.235	Hayır	59	4.7458	4.14227			n	Ort.	S.S.	F	df	p	Yaş	11	9	4.89	4.7	1.445	5,61	0.221	12	30	4.90	3.99	13	10	3.40	3.37	14	7	7.86	6.74	15	5	7.80	6.46	16	6	3.17	3.13	Kardeş Sayısı	Hiç	15	5.00	3.66	1.10	3,63	0.357	1	41	4.32	3.92	2	7	5.71	6.18	3	4	8.75	9.07	Diğer	1	2.00	.	Doğum Sırası	İlk Çocuk	40	4.65	4.11	1.24	2,64	0.297	2. Çocuk	24	5.67	4.34	3. Çocuk	3	1.67	1.53	Diğer	1	13.00	.	Anne Medeni Durum	Evli	67	4.81	4.23	-	-	-	Ayrı	1	18.00	.	Boşanmış	0	.	.	Tekrar evli	0	.	.	Dul	0	.	.	Diğer	0	.	.	Baba Medeni Durum	Evli	67	4.81	4.23	-	-	-	Ayrı	1	18.00	.	Boşanmış	0	.	.	Tekrar evli	0	.	.	Dul	0	.	.	Diğer	0	.	.	Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	2	2.00	0.00	1.35	5,62	0.256	Okur Yazar	0	.	.	İlkokul	6	3.17	3.19	Ortaokul	4	8.75	9.07															
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	7.0000	7.74597	1.144	66	0.257																																																																																																																																																																																																			
	Hayır	62	4.8065	4.10453				Psikolojik Tedavi	Evet	9	6.6667	6.42262	1.198	66	0.235	Hayır	59	4.7458	4.14227			n	Ort.	S.S.	F	df	p	Yaş	11	9	4.89	4.7	1.445	5,61	0.221	12	30	4.90	3.99		13	10	3.40	3.37				14	7	7.86	6.74	15	5	7.80	6.46	16	6	3.17	3.13	Kardeş Sayısı	Hiç	15	5.00	3.66	1.10	3,63	0.357		1	41	4.32	3.92				2	7	5.71	6.18	3	4	8.75	9.07	Diğer	1	2.00	.	Doğum Sırası	İlk Çocuk	40	4.65		4.11	1.24	2,64	0.297				2. Çocuk	24	5.67	4.34	3. Çocuk	3	1.67	1.53	Diğer	1	13.00	.		Anne Medeni Durum	Evli	67	4.81				4.23	-	-	-	Ayrı	1	18.00	.	Boşanmış	0	.	.	Tekrar evli	0	.	.	Dul	0	.	.		Diğer	0	.	.				Baba Medeni Durum	Evli	67	4.81	4.23	-	-	-	Ayrı	1	18.00	.	Boşanmış	0	.	.	Tekrar evli	0	.	.		Dul	0	.	.				Diğer	0	.	.	Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	2	2.00	0.00	1.35	5,62	0.256	Okur Yazar	0	.	.	İlkokul	6	3.17	3.19	Ortaokul	4	8.75	9.07			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	6.6667	6.42262	1.198	66	0.235																																																																																																																																																																																																			
	Hayır	59	4.7458	4.14227																																																																																																																																																																																																						
		n	Ort.	S.S.	F	df	p																																																																																																																																																																																																			
Yaş	11	9	4.89	4.7	1.445	5,61	0.221																																																																																																																																																																																																			
	12	30	4.90	3.99																																																																																																																																																																																																						
	13	10	3.40	3.37																																																																																																																																																																																																						
	14	7	7.86	6.74																																																																																																																																																																																																						
	15	5	7.80	6.46																																																																																																																																																																																																						
	16	6	3.17	3.13																																																																																																																																																																																																						
Kardeş Sayısı	Hiç	15	5.00	3.66	1.10	3,63	0.357																																																																																																																																																																																																			
	1	41	4.32	3.92																																																																																																																																																																																																						
	2	7	5.71	6.18																																																																																																																																																																																																						
	3	4	8.75	9.07																																																																																																																																																																																																						
	Diğer	1	2.00	.																																																																																																																																																																																																						
Doğum Sırası	İlk Çocuk	40	4.65	4.11	1.24	2,64	0.297																																																																																																																																																																																																			
	2. Çocuk	24	5.67	4.34																																																																																																																																																																																																						
	3. Çocuk	3	1.67	1.53																																																																																																																																																																																																						
	Diğer	1	13.00	.																																																																																																																																																																																																						
Anne Medeni Durum	Evli	67	4.81	4.23	-	-	-																																																																																																																																																																																																			
	Ayrı	1	18.00	.																																																																																																																																																																																																						
	Boşanmış	0	.	.																																																																																																																																																																																																						
	Tekrar evli	0	.	.																																																																																																																																																																																																						
	Dul	0	.	.																																																																																																																																																																																																						
	Diğer	0	.	.																																																																																																																																																																																																						
Baba Medeni Durum	Evli	67	4.81	4.23	-	-	-																																																																																																																																																																																																			
	Ayrı	1	18.00	.																																																																																																																																																																																																						
	Boşanmış	0	.	.																																																																																																																																																																																																						
	Tekrar evli	0	.	.																																																																																																																																																																																																						
	Dul	0	.	.																																																																																																																																																																																																						
	Diğer	0	.	.																																																																																																																																																																																																						
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	2	2.00	0.00	1.35	5,62	0.256																																																																																																																																																																																																			
	Okur Yazar	0	.	.																																																																																																																																																																																																						
	İlkokul	6	3.17	3.19																																																																																																																																																																																																						
	Ortaokul	4	8.75	9.07																																																																																																																																																																																																						

Tablo 4.3. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	Lise	20	5.25	3.57				
	Üniversite	29	5.41	3.84				
Baba Eğitim Durmu	Yüksek Lisans-Doktora	7	2.86	6.69				
	Diğer	0	.	.				
	Okuma Yazma Bilmiyor	1	15.00	.				
	Okur Yazar	1	7.00	.				
	İlkokul	4	3.50	3.87				
	Ortaokul	8	4.75	6.02	1.544	4,61	0.201	
	Lise	15	7.07	3.75				
	Üniversite	32	3.84	3.40				
		Yüksek Lisans-Doktora	7	5.29	6.82			
		Diğer	0	.	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	1	18.00	.				
	İyi değil	1	15.00	.				
	İyi	10	6.60	5.23	1.67(t)	64	0.101	
	Çok iyi	56	4.3	3.78				
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	18.00	.				
	İyi değil	2	8.50	9.19				
	İyi	11	5.91	5.52	1.35	2,64	0.268	
	Çok iyi	54	4.17	3.75				
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	5.22	4.23				
	Baba	6	8.00	5.14	2.089	2,65	0.132	
	Her ikisi	26	4.00	4.15				
Gelir	0-1000	5	11.60B	5.81				
	1000-3000	10	3.50A	3.75				
	3000-5000	16	5.88A	4.27	4.090	3,46	0.012	
	5000+	19	5.32A	3.90				
Başarı	Düşük	2	14.00B	5.66				
	Orta	15	5.40A	4.37	4.846	2,65	0.011	
	İyi	51	4.26A	4.11				

Bu adımda bağımsız örneklemeler için t-testi ve tek yönlü ANOVA analiz adımları uygulanmıştır. Analizlerden elde edilen bulgulara göre Tablo 4.4'de de

görüldüğü gibi boşanmış ailelerde yetişen çocukların anne medeni durumu ($F_{(2,61)}=4.7$, $p<.05$) ve babanın eğitimi ($F_{(4,33)}=3.55$, $p<.05$) ile YSR Sosyal İç Dönüklük alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<.05$).

Bulgular incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.4).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.4'de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen kız çocuklarının YSR puanlarının ($M=4.80$, $SD=3.20$) erkek çocuklarına oranla ($M=4.18$, $SD= 2.73$) daha yüksek olduğu, anne-babası hayatta olanların ($M=4.73,SD=2.99$) anne-babası hayatta olmayanlara ($M=3.25$, $SD=2.50$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olması ($M=4.80,SD=3.22$) anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmamasına ($M=4.33$, $SD=2.95$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olanların ($M=4.67,SD=1.15$) kronik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=4.36$, $SD=3.03$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, psikolojik rahatsızlığa sahip olanların ($M=5.00$, $SD=1.32$) psikolojik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=4.31$, $SD=3.16$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.4. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İç Dönüklük Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Sosyal İç Dönüklük Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	35	4.8000	3.19743	0.473	64	0.638
	Erkek	31	4.1816	2.73055			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	4.7258	2.99272	0.963	64	0.339
	Hayır	4	3.2500	2.50000			
Anne-Baba-Kardeş Dışında	Var	10	4.8000	3.22490	0.188	64	0.852
	Yok	56	4.3371	2.95222			

Tablo 4.4. Boşanmış Ebeveyn Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İçerme Dönüklük Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

Yaşayan								
			n	Ort.	S.S.	F	df	p
Kronik Rahatsızlık	Evet		3	4.6667	1.15470	0.018	64	0.986
	Hayır		63	4.3649	3.03369			
Psikolojik Tedavi	Evet		9	5.0000	1.32288	0.393	64	0.696
	Hayır		57	4.3089	3.15633			
Yaş								
	11		11	5.45	2.02	1.028	5,60	0.410
	12		8	4.11	2.62			
	13		13	3.62	2.96			
	14		20	5.45	4.01			
	15		7	4.16	1.72			
	16		7	3.43	1.40			
Kardeş Sayısı	Hiç		10	4.20	3.71	1.572	4,61	0.193
	1		20	4.18	2.68			
	2		19	3.79	2.99			
	3		9	5.67	2.50			
	Diğer		8	6.50	2.62			
Doğum Sırası	İlk Çocuk		34	4.74	3.10	0.735	3,62	0.535
	2. Çocuk		20	4.33	2.60			
	3. Çocuk		6	3.17	2.79			
	Diğer		6	5.67	3.72			
Anne Medeni Durum	4.7	2,61	0.017					
Baba Medeni Durum	Boşanmış	55B	4.20	2.74	4.25	3,61	0.006	
	Tekrar evli	2A	9.00	1.41				
	Dul	1	6.00	.				
	Diğer	0	.	.				
Anne Eğitim Durumu	Boşanmış	53	4.21B	2.79	1.225	5,59	0.309	
	Tekrar evli	3	10.00A	2.00				
	Dul	0	.	.				
	Diğer	1	4.00	.				
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.	1.225	5,59	0.309	
	Okur Yazar	1	4.00	.				
	İlkokul	8	4.36	2.92				
	Ortaokul	5	6.20	4.27				
	Lise	23	5.22	2.78				
	Üniversite	22	4.9	2.92				
Yüksek Lisans-Doktora	Yüksek Lisans-Doktora	5	2.20	1.79				
	Diğer	2	3.50	4.95				

Tablo 4.4. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İçer Dönüklük Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

Baba Eğitim Durmu	Okuma Yazma Bilmiyor	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans-Doktora	Diğer
	0	0	9	10	24	18	4	1
	.	.	4.78AB	4.3AB	6.17A	3.00B	4.23AB	.00
	.	.	2.49	3.65	2.97	2.06	0.58	.
Anne İlişki	Hiç iyi değil	2	6.50	0.71				
	İyi değil	5	3.60	1.14				
	İyi	21	4.95	3.15	0.56	3,62	0.644	
	Çok iyi	38	4.23	3.09				
Baba İlişki	Hiç iyi değil	5	4.13	1.67				
	İyi değil	8	4.88	3.56				
	İyi	25	4.84	3.10	0.11	3,62	0.955	
	Çok iyi	28	4.16	2.97				
Ebeveyne Yakınlık	Anne	47	4.98	3.12				
	Baba	14	4.30	1.91	3.120	2,63	0.051	
	Her ikisi	5	1.60	2.51				
Gelir	0-1000	2	7.00	1.41				
	1000-3000	14	5.50	3.03				
	3000-5000	20	4.80	2.71	0.463	3,48	0.709	
	5000+	16	4.75	3.59				
Başarı	Düşük	4	6.75	1.26				
	Orta	29	4.69	3.21	1.197	2,63	0.309	
	İyi	33	4.6	2.85				

Tablo 4.5 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Sosyal İçer Dönüklük puanlarının yaş ($F_{(5,61)}=2.68, p<.05$)), sosyoekonomik gelir ($F_{(3,46)}=3.48, p<.05$) ve okul başarı düzeyi ($F_{(2,65)}=4.87, p<.05$) değişkenlerine göre farklılaştığı; cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.5. *Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İçer Dönüklük Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Sosyal İçer Dönüklük Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	29	3.8276	3.29577	1.818	66	0.074
	Erkek	39	2.5128	2.66430			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	3.0149	2.98223	-	-	-
	Hayır	1	7.0000	.			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	18	2.8889	2.74159	-0.303	66	0.763
	Yok	50	3.1400	3.11029			
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	4.1667	4.07022	0.934	66	0.354
	Hayır	62	2.9677	2.89696	0.934	66	0.354
Psikolojik Tedavi	Evet	9	4.363	4.146	1.361	66	0.178
	Hayır	59	2.8814	2.74857			
	n	Ort.	S.S.	F	df	p	
Yaş	11	9	2.67AB	3.35	2.682	5,61	0.030
	12	30	2.80AB	2.64			
	13	10	2.80AB	2.53			
	14	7	6.14A	3.93			
	15	5	4.33AB	2.97			
	16	6	1.00B	1.55			
Kardeş Sayısı	Hiç	15	3.40	3.11	1.21	3,63	0.314
	1	41	2.63	2.85			
	2	7	3.86	2.97			
	3	4	5.25	4.27			
	Diğer	1	2.00	.			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	40	2.62	2.93	1.15	2,64	0.322
	2. Çocuk	24	3.75	3.14			
	3. Çocuk	3	2.33	1.53			
	Diğer	1	7.00	.			
Anne Medeni Durum	Evli	67	3.01	2.98	-	-	-
	Ayrı	1	7.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Evli	67	3.01	2.98	-	-	-
	Ayrı	1	7.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			

Tablo 4.5. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İçer Dönüklük Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

		Diğer	0	.	.				
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	2	1.50	.71					
	Okur Yazar	0	.	.					
	İlkokul	6	3.67	2.94					
	Ortaokul	4	5.25	4.65	1.09	5,62	0.376		
	Lise	20	3.15	2.66					
	Üniversite	29	3.14	3.17					
	Yüksek Lisans-Doktora	7	1.29	2.21					
	Diğer	0	.	.					
	Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	1	11.00	.				
		Okur Yazar	1	6.00	.				
İlkokul		4	4.00	2.83					
Ortaokul		8	2.13	2.17	0.918	4,61	0.459		
Lise		15	3.93	2.31					
Üniversite		32	2.56	3.07					
Yüksek Lisans-Doktora		7	2.57	3.55					
Diğer		0	.	.					
Anne İlişki		Hiç iyi değil	1	6.00	.				
		İyi değil	1	11.00	.	1.44(t)	64	0.153	
	İyi	10	4.10	3.35					
	Çok iyi	56	2.70	2.74					
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	6.00	.					
	İyi değil	2	6.50	6.36	3.09	2,64	0.052		
	İyi	11	4.9	4.13					
	Çok iyi	54	2.63	2.50					
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	3.31	3.28					
	Baba	6	4.17	2.04	0.981	2,65	0.380		
	Her ikisi	26	2.50	2.73					
Gelir	0-1000	5	7.20A	2.59					
	1000-3000	10	2.40B	1.84					
	3000-5000	16	3.38B	2.87	3.480	3,46	0.023		
	5000+	19	3.11B	3.23					

Tablo 4.5. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İçer Dönüklük Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

Başarı	Düşük	2	8.50A	3.54			
	Orta	15	3.87B	3.48	4.866	2,65	0.011
	İyi	51	2.63B	2.62			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.6’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların kronik rahatsızlığa sahip olup olmama ($t_{(64)}=3.09, p<.01$) ile YSR Somatik Yakınma alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.6).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.6’de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen kız çocuklarının YSR puanlarının ($M=5.71, SD=4.96$) erkek çocuklarına oranla ($M=5.23, SD= 5.10$) daha yüksek olduğu, evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olması ($M=5.60,SD=4.6$) anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmamasına ($M=5.46, SD=5.14$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olanların ($M=13.67,SD=9.45$) kronik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=5.10, SD=4.19$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, psikolojik rahatsızlığa sahip olanların ($M=7.22, SD=7.08$) psikolojik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=5.21, SD=4.33$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmeye rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.6. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Somatik Yakınma Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Somatik Yakınma Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	35	5.7143	4.96204	0.394	64	0.695	
	Erkek	31	5.2258	5.09712				
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	5.4194	5.02306	-0.417	64	0.678	
	Hayır	4	6.5000	5.06623				
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	10	5.6000	4.2863	0.079	64	0.938	
	Yok	56	5.4643	5.13797				
Kronik Rahatsızlık	Evet	3	13.6667	9.45163	3.090	64	0.003	
	Hayır	63	5.0952	4.18665				
Psikolojik Tedavi	Evet	9	7.2222	7.08480	1.126	64	0.265	
	Hayır	57	5,2105	4,60488				
		n	Ort.	S.S.	F	df	p	
Yaş	11	11	5,09	4,04	0.395	5,60	0.850	
	12	8	5.00	5.61				
	13	13	4.19	2.73				
	14	20	6.05	6.46				
	15	7	7.43	6.19				
	16	7	5.00	3.51				
Kardeş Sayısı	Hiç	10	4.23	4.79	0.482	4,61	0.749	
	1	20	4.85	4.11				
	2	19	5.53	5.15				
	3	9	7.22	5.72				
Diğer	Diğer	8	6.25	6.61	0.556	3,62	0.646	
	İlk Çocuk	34	4.97	4.95				
	2. Çocuk	20	6.25	4.80				
	3. Çocuk	6	4.6	3.08				
Diğer	Diğer	6	7.00	7.54	1.41	3,61	0.249	
	Boşanmış	55	5.13	4.67				
	Tekrar evli	2	8.50	3.54				
	Dul	1	5.00	.				
Diğer	Diğer	0	.	.	0.75	2,61	0.479	
	Baba Medeni Durum	Evli	2	8.50				2.12
	Ayrı	7	5.29	7.09				
	Boşanmış	53	5.17	4.72				
Diğer	Tekrar evli	3	10.67	4.24	1.41	3,61	0.249	
	Dul	0	.	.				
	Diğer	1	2.00	.				
	Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.				.
Okur Yazar		1	10.00	.				

Tablo 4.6. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Somatik Yakınma Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	İlkokul	8	4.75	2.96			
	Ortaokul	5	5.60	5.73			
	Lise	23	5.91	6.08			
	Üniversite	22	5.95	4.79			
Baba Eğitim Durumu	Yüksek Lisans-Doktora	5	2.20	1.48			
	Diğer	2	4.00	5.66			
	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.			
	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	9	6.11	3.52			
	Ortaokul	10	5.50	4.18	0.541	4,60	0.706
	Lise	24	6.46	6.51			
	Üniversite	18	4.34	4.07			
	Yüksek Lisans-Doktora	4	3.50	.58			
	Diğer	1	.00	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	2	6.00	.00			
	İyi değil	5	6.60	3.65	0.10	3,62	0.962
	İyi	21	5.38	5.50			
Baba İlişki	Çok iyi	38	5.37	5.08			
	Hiç iyi değil	8	7.62	8.40			
	İyi değil	25	4.25	3.08	0.82	3,62	0.487
	İyi	28	5.64	5.42			
Ebeveyne Yakınlık	Çok iyi	5	9.20	3.96			
	Anne	47	5.83	5.41			
	Baba	14	6.00	3.46	2.498	2,63	0.090
Gelir	Her ikisi	5	.80	0.45			
	0-1000	2	5.00	5.66			
	1000-3000	14	7.07	5.28	4.26	3,48	0.717
	3000-5000	20	5.05	4.65			
Başarı	5000+	16	6.19	5.68			
	Düşük	4	2.75	1.71			
	Orta	29	5.48	5.42	0.667	2,63	0.517
	İyi	33	5.82	4.86			

Tablo 4.7 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Somatik Yakınma puanlarının doğum sırası ($F_{(2,64)}=4.19, p<.05$), anne ile ilişki ($F_{(64)}=2.22, p<.05$), baba ile ilişki ($F_{(2,64)}=6.08, p<.01$) ve okul başarı düzeyi ($F_{(2,65)}=10.2, p<.001$) değişkenlerine göre farklılaştığı; cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik

rahatsızlığa sahip olma, psikolojik rahatsızlığa sahip olma, yaş, kardeş sayısı, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.7. *Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Somatik Yakınma Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Somatik Yakınma Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p
Cinsiyet	Kız	29	4.133	4.03647	0.668	66	0.506
	Erkek	39	3.6923	3.56263			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	3.8358	3.64981	-	-	-
	Hayır	1	12.0000	.			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	18	4.9444	4.05074	1.309	66	0.195
	Yok	50	3.6000	3.61967			
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	5.1667	5.23132	0.825	66	0.412
	Hayır	62	3.8387	3.61778			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	5.4444	5.70331	1.283	66	0.204
	Hayır	59	3.7288	3.37757			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	9	3.22	4.82	1.519	5,61	0.197
	12	30	3.43	3.07			
	13	10	4.23	2.76			
	14	7	7.43	5.71			
	15	5	3.20	3.96			
	16	6	3.50	3.27			
Kardeş Sayısı	Hiç	15	3.13	2.83	1.28	3,63	0.289
	1	41	3.73	3.76			
	2	7	6.00	4.08			
	3	4	5.75	6.13			
	Diğer	1	4.00	.			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	40	3.08AB	3.22	4.19	2,64	0.019
	2. Çocuk	24	5.63A	4.4			
	3. Çocuk	3	2.00B	1.00			
	Diğer	1	5.00	.			
Anne Medeni Durum	Evli	67	3.84	3.65	-	-	-
	Ayrı	1	12.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Evli	67	3.84	3.65	-	-	-
	Ayrı	1	12.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
Anne Eğitim Durumu	Diğer	0	.	.	1.05	5,62	0.396
	Okuma	2	3.50	.71			
	Bilmiyor	0	.	.			
	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	6	3.33	3.83			
	Ortaokul	4	7.00	6.00			
	Lise	20	3.85	2.96			

Tablo 4.7. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Somatik Yakınma Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	Üniversite	29	4.1	3.95			
	Yüksek						
	Lisans-	7	1.86	3.76			
	Doktora						
	Diğer	0	.	.			
Baba Eğitim Durumu	Okuma						
	Yazma	1	12.00	.			
	Bilmiyor						
	Okur Yazar	1	3.00	.			
	İlkokul	4	4.75	4.8			
	Ortaokul	8	4.36	3.96	1.275	4,61	0.290
	Lise	15	5.33	3.29			
	Üniversite	32	3.06	3.63			
	Yüksek						
	Lisans-	7	2.86	3.76			
	Doktora						
	Diğer	0	.	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	1	10.00	.			
	İyi değil	1	12.00	.			
	İyi	10	6.00	4.81	2.22(t)	64	0.030
	Çok iyi	56	3.34	3.23			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	10.00	.			
	İyi değil	2	6.00AB	8.49	6.08	2,64	0.004
	İyi	11	7.00A	5.06			
	Çok iyi	54	3.15B	2.86			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	4.20	4.05			
	Baba	6	5.17	4.07	1.591	2,65	0.212
	Her ikisi	26	2.96	3.12			
Gelir	0-1000	5	8.40A	3.78			
	1000-3000	10	2.60B	2.46			
	3000-5000	16	4.25AB	4.96	2.856	3,46	0.047
	5000+	19	3.95B	2.76			
Başarı	Düşük	2	12.50A	3.54			
	Orta	15	5.67B	4.18	10.202	2,65	0.00
	İyi	51	3.12B	2.93			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.8’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların baba medeni durumu ($F_{(3,61)}=2.82$, $p<.05$) ile YSR Kurallara Karşı Gelme alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık,

sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.8).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.8’de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen kız çocuklarının YSR puanlarının ($M=5.63$, $SD=3.50$) erkek çocuklarına oranla ($M=5.19$, $SD= 4.85$) daha yüksek olduğu, anne-babası hayatta olanların ($M=5.44,SD=4.12$) anne-babası hayatta olmayanlara ($M=5.25$, $SD=5.50$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olanların ($M=7.33,SD=4.16$) kronik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=5.33$, $SD=4.20$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, daha önce psikolojik tedavi görenlerin ($M=7.56$, $SD=4.67$) psikolojik tedavi görmeyenlere ($M=5.09$, $SD=4.01$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.8. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kurallara Karşı Gelme Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Kurallara Karşı Gelme Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p																																																																																																																								
Cinsiyet	Kız	35	5.6286	3.49862	0.421	64	0.675																																																																																																																								
	Erkek	31	5.1935	4.84713				Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	5.4355	4.11563	0.086	64	0.932	Hayır	4	5.2500	5.50000	Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	10	5.3000	3.97352	-0.102	64	0.919	Yok	56	5.4464	4.22512	Kronik Rahatsızlık	Evet	3	7.3333	4.16333	0.812	64	0.420	Hayır	63	5.3333	4.16978	Psikolojik Tedavi	Evet	9	7.5556	4.66667	1.677	64	0.098	Hayır	57	5.0877	4.01462			n	Ort.	S.S.	F	df	p	Yaş	11	11	5.09	2.95	0.489	5,60	0.783	12	8	5.00	4.23	13	13	4.85	2.91	14	20	6.25	5.41	15	7	4.00	3.79	16	7	6.57	4.24	Kardeş Sayısı	Hiç	10	3.50	3.21	1.801	4,61	0.140	1	20	4.75	4.05	2	19	5.32	3.62	3	9	7.22	3.56	Doğum Sırası	Diğer	8	7.75	6.14	0.579	3,62	0.631	İlk Çocuk	34	5.24	4.00	2. Çocuk	20	5.35	3.18
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	5.4355	4.11563	0.086	64	0.932																																																																																																																								
	Hayır	4	5.2500	5.50000				Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	10	5.3000	3.97352	-0.102	64	0.919	Yok	56	5.4464	4.22512	Kronik Rahatsızlık	Evet	3	7.3333	4.16333	0.812	64	0.420	Hayır	63	5.3333	4.16978	Psikolojik Tedavi	Evet	9	7.5556	4.66667	1.677	64	0.098	Hayır	57	5.0877	4.01462			n	Ort.	S.S.	F	df	p	Yaş	11	11	5.09	2.95	0.489	5,60	0.783	12	8	5.00	4.23		13	13	4.85	2.91				14	20	6.25	5.41	15	7	4.00	3.79	16	7	6.57	4.24	Kardeş Sayısı	Hiç	10	3.50	3.21	1.801	4,61	0.140		1	20	4.75	4.05				2	19	5.32	3.62	3	9	7.22	3.56	Doğum Sırası	Diğer	8	7.75		6.14	0.579	3,62	0.631				İlk Çocuk	34	5.24	4.00	2. Çocuk	20	5.35	3.18
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	10	5.3000	3.97352	-0.102	64	0.919																																																																																																																								
	Yok	56	5.4464	4.22512				Kronik Rahatsızlık	Evet	3	7.3333	4.16333	0.812	64	0.420	Hayır	63	5.3333	4.16978	Psikolojik Tedavi	Evet	9	7.5556	4.66667	1.677	64	0.098	Hayır	57	5.0877	4.01462			n	Ort.	S.S.	F	df	p	Yaş	11	11	5.09	2.95	0.489	5,60	0.783	12	8	5.00	4.23		13	13	4.85	2.91				14	20	6.25	5.41		15	7	4.00	3.79				16	7	6.57	4.24	Kardeş Sayısı	Hiç	10	3.50	3.21	1.801	4,61	0.140		1	20	4.75	4.05				2	19	5.32	3.62	3	9	7.22	3.56	Doğum Sırası	Diğer	8	7.75	6.14	0.579	3,62	0.631		İlk Çocuk	34	5.24	4.00	2. Çocuk				20	5.35	3.18	3. Çocuk	6	4.67	3.20				
Kronik Rahatsızlık	Evet	3	7.3333	4.16333	0.812	64	0.420																																																																																																																								
	Hayır	63	5.3333	4.16978				Psikolojik Tedavi	Evet	9	7.5556	4.66667	1.677	64	0.098	Hayır	57	5.0877	4.01462			n	Ort.	S.S.	F	df	p	Yaş	11	11	5.09	2.95	0.489	5,60	0.783	12	8	5.00	4.23		13	13	4.85	2.91				14	20	6.25	5.41		15	7	4.00	3.79				16	7	6.57	4.24	Kardeş Sayısı	Hiç	10	3.50	3.21	1.801	4,61	0.140	1	20	4.75	4.05		2	19	5.32	3.62				3	9	7.22	3.56	Doğum Sırası	Diğer	8	7.75	6.14	0.579	3,62	0.631	İlk Çocuk	34	5.24	4.00		2. Çocuk	20	5.35	3.18				3. Çocuk	6	4.67	3.20																
Psikolojik Tedavi	Evet	9	7.5556	4.66667	1.677	64	0.098																																																																																																																								
	Hayır	57	5.0877	4.01462																																																																																																																											
		n	Ort.	S.S.	F	df	p																																																																																																																								
Yaş	11	11	5.09	2.95	0.489	5,60	0.783																																																																																																																								
	12	8	5.00	4.23																																																																																																																											
	13	13	4.85	2.91																																																																																																																											
	14	20	6.25	5.41																																																																																																																											
	15	7	4.00	3.79																																																																																																																											
	16	7	6.57	4.24																																																																																																																											
Kardeş Sayısı	Hiç	10	3.50	3.21	1.801	4,61	0.140																																																																																																																								
	1	20	4.75	4.05																																																																																																																											
	2	19	5.32	3.62																																																																																																																											
	3	9	7.22	3.56																																																																																																																											
Doğum Sırası	Diğer	8	7.75	6.14	0.579	3,62	0.631																																																																																																																								
	İlk Çocuk	34	5.24	4.00																																																																																																																											
	2. Çocuk	20	5.35	3.18																																																																																																																											
	3. Çocuk	6	4.67	3.20																																																																																																																											

Tablo 4.8. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kurallara Karşı Gelme Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	Diğer	6	7.50	8.02			
Anne Medeni Durum							
	Boşanmış	55	5.09	3.61			
	Tekrar evli	2	10.50	9.19	1.79	2,61	0.175
	Dul	1	4.00	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum							
	Boşanmış	53	4.96B	3.55			
	Tekrar evli	3	10.00A	6.56	2.82	3,61	0.046
	Dul	0	.	.			
	Diğer	1	7.00	.			
Anne Eğitim Durumu							
	Okuma						
	Yazma	0	.	.			
	Bilmiyor						
	Okur Yazar	1	4.00	.			
	İlkokul	8	5.75	2.66			
	Ortaokul	5	6.60	3.21	1.120	5,59	0.360
	Lise	23	6.57	5.70			
	Üniversite	22	4.68	3.09			
	Yüksek Lisans-						
	Doktora	5	3.60	1.82			
	Diğer	2	1.50	2.12			
Baba Eğitim Durumu							
	Okuma						
	Yazma	0	.	.			
	Bilmiyor						
	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	9	5.56	3.17			
	Ortaokul	10	5.40	3.86	0.745	4,60	0.565
	Lise	24	6.46	5.27			
	Üniversite	18	4.78	3.30			
	Yüksek Lisans-						
	Doktora	4	3.25	0.96			
	Diğer	1	0.00	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	2	7.50	4.95			
	İyi değil	5	5.40	4.7	0.29	3,62	0.832
	İyi	21	5.81	3.39			
	Çok iyi	38	5.11	4.32			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	5	9.20	3.96			
	İyi değil	8	5.38	3.38	1.55	3,62	0.210
	İyi	25	5.20	3.11			
	Çok iyi	28	4.96	4.99			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	47	5.72	4.12			
	Baba	14	4.71	1.90	0.416	2,63	0.661
	Her ikisi	5	4.33	6.62			
Gelir	0-1000	2	4.23	0.71			
	1000-3000	14	5.36	3.46	0.139	3,48	0.936
	3000-5000	20	5.50	3.58			
	5000+	16	6.06	5.11			
Başarı	Düşük	4	4.00	.82	1.538	2,63	0.223

Tablo 4.8. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kurallara Karşı Gelme Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

Orta	29	4.35	3.50
İyi	33	6.30	4.77

Tablo 4.9 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Kurallara Karşı Gelme puanlarının cinsiyet ($t_{(66)}=3.68$, $p<.001$), daha önce psikolojik tedavi görüp görmediği ($t_{(66)}=2.90$, $p<.01$), yaş ($F_{(5.61)}=2.84$, $p<.05$), anne ile ilişki ($F_{(64)}=2.08$, $p<.05$), baba ile ilişki ($F_{(2.64)}=3.59$, $p<.05$) ve okul başarı düzeyi ($F_{(2.65)}=8.28$, $p<.001$) değişkenlerine göre farklılaştığı; anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.9. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kurallara Karşı Gelme Düzeylerinin Karşılaştırılması

Kurallara Karşı Gelme Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	29	6.5862	5.30847	3.683	66	0.000
	Erkek	39	2.5128	3.81736			
Anne Baba	Evet	67	4.0896	4.76964	-	-	-
Hayatta mı	Hayır	1	15.0000	.			
Anne-Baba-	Var	18	5.4444	5.47961	1.206	66	0.232
Kardeş Dışında	Yok	50	3.8200	4.68035			
Yaşayan	Evet	6	7.6667	8.40635	1.813	66	0.074
Kronik	Hayır	62	3.9194	4.14420			
Rahatsızlık	Evet	9	8.4444	6.93021	2.896	66	0.005
Psikolojik Tedavi	Hayır	59	3.6102	4.25893			
	n	Ort.	S.S.	F	df	p	
Yaş	11	9	4.22AB	5.21	2.844	5,61	0.023
	12	30	3.77AB	3.89			
	13	10	3.30AB	1.83			
	14	7	9.14A	6.57			
	15	5	7.20AB	9.42			
	16	6	.67B	.82			
Kardeş Sayısı	Hiç	15	2.73	2.58	2.41	3,63	0.075
	1	41	4.05	4.79			
	2	7	5.43	5.22			
	3	4	9.75	9.60			
Doğum Sırası	Diğer	1	5.00	.	1.77	2,64	0.179
	İlk Çocuk	40	3.27	4.10			
	2. Çocuk	24	5.63	5.94			
	3. Çocuk	3	4.6	4.16			
Anne Medeni Durum	Diğer	1	10.00	.	-	-	-
	Evli	67	4.09	4.77			
	Ayrı	1	15.00	.			
Boşanmış	0	.	.				

Tablo 4.9. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kurallara Karşı Gelme Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Evli	67	4.09	4.77			
	Ayrı	1	15.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	0	.	.			
Anne Eğitim Durumu	Okuma						
	Yazma	2	3.00	2.83			
	Bilmiyor						
	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	6	2.50	1.52			
	Ortaokul	4	8.75	9.07	1.14	5,62	0.350
	Lise	20	3.45	4.10			
	Üniversite	29	4.90	4.76			
	Yüksek						
	Lisans-	7	3.14	6.62			
	Doktora						
	Diğer	0	.	.			
Baba Eğitim Durumu	Okuma						
	Yazma	1	18.00	.			
	Bilmiyor						
	Okur Yazar	1	17.00	.			
	İlkokul	4	3.00	1.63			
	Ortaokul	8	4.13	4.82	0.079	4,61	0.988
	Lise	15	3.93	3.49			
	Üniversite	32	3.72	4.29			
	Yüksek						
	Lisans-	7	4.16	6.63			
	Doktora						
	Diğer	0	.	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	1	18.00	.			
	İyi değil	1	18.00	.	2.08(t)	64	0.042
	İyi	10	6.40	4.88			
	Çok iyi	56	3.38	4.13			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	18.00	.			
	İyi değil	2	9.00A	12.73	3.59	2,64	0.033
	İyi	11	6.55AB	5.43			
	Çok iyi	54	3.35B	3.95			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	4.37	5.46			
	Baba	6	6.17	5.12	1.089	2,65	0.343
	Her ikisi	26	3.27	3.96			
Gelir	0-1000	5	9.00	8.34			
	1000-3000	10	3.60	2.22	1,501	3,46	0.227
	3000-5000	16	4.23	5.59			
	5000+	19	4.15	4.07			
Başarı	Düşük	2	16.00A	2.83			
	Orta	15	5.40B	5.60	8.275	2,65	0.001
	İyi	51	3.45B	4.11			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklemeler için Tablo 4.10'de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış

ailelerde yetişen çocukların daha önce psikolojik tedavi görüp görmediği ($t_{(64)}=2.10$, $p<.05$) ve anne ile ilişkileri ($F_{(3,62)}=4.10$, $p<.05$) ile YSR Saldırgan Davranışlar alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.10).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.10'de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen erkek çocuklarının YSR puanlarının ($M=10.84$, $SD=8.16$) kız çocuklarına oranla ($M=10.63$, $SD= 3.85$) daha yüksek olduğu, anne-babası hayatta olanların ($M=10.82$, $SD=6.22$) anne-babası hayatta olmayanlara ($M=9.25$, $SD=6.70$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olması ($M=12.9$, $SD=6.59$) anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmamasına ($M=10.34$, $SD=6.11$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olanların ($M=14.6$, $SD=11.15$) kronik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=10.56$, $SD=5.97$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, psikolojik rahatsızlığa sahip olanların ($M=14.67$, $SD=7.18$) psikolojik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=10.11$, $SD=5.87$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmeye rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.10. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Saldırgan Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Saldırgan Davranışlar Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	35	10.6286	3.85079	-0.136	64	0.892
	Erkek	31	10.8387	8.15719			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	10.8226	6.21612	0.489	64	0.627
	Hayır	4	9.2500	6.70199			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan Kronik	Var	10	12.9000	6.59040	1.207	64	0.232
	Yok	56	10.3393	6.11192			
	Evet	3	14.363	11.15049	1.031	64	0.306

Tablo 4.10. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Saldırgan Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Rahatsızlık	Hayır	63	10.5556	5.97246			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	14.6667	7.17635	2.103	64	0.039
	Hayır	57	10.1053	5.86663			
Yaş	11	11	11.55	5.26	0.532	5,60	0.752
	12	8	8.38	7.95			
	13	13	9.46	5.08			
	14	20	11.25	7.07			
	15	7	12.71	6.78			
	16	7	11.00	4.86			
Kardeş Sayısı	Hiç	10	8.20	6.20	1.714	4,61	0.159
	1	20	9.40	5.66			
	2	19	10.79	4.97			
	3	9	13.33	7.91			
	Diğer	8	14.13	7.06			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	34	10.32	6.38	0.732	3,62	0.537
	2. Çocuk	20	10.75	4.82			
	3. Çocuk	6	9.50	5.89			
	Diğer	6	14.17	9.56			
Anne Medeni Durum	Boşanmış	55	10.27	5.90	0.94	2,61	0.398
	Tekrar evli	2	15.50	4.95			
	Dul	1	10.00	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Boşanmış	53	10.15	5.85	2.10	3,61	0.110
	Tekrar evli	3	16.67	4.04			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	1	14.00	.			
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.	1.299	5,59	0.277
	Okur Yazar	1	16.00	.			
	İlkokul	8	10.25	4.65			
	Ortaokul	5	12.60	6.58			
	Lise	23	12.09	7.83			
	Üniversite	22	10.23	4.66			
	Yüksek Lisans-Doktora	5	7.80	4.66			
	Diğer	2	2.50	3.54			

Tablo 4.10. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Saldırgan Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans-Doktora	Diğer	Anne İlişki	Baba İlişki	Ebeveyne Yakınlık	Gelir	Başarı
	0	0	9	10	24	18	4	1	Hiç iyi değil	Hiç iyi değil	Anne	0-1000	Düşük
			9.11	10.70	12.92	9.17	11.00	0.00	2	5	47	2	4
								20.50A	5	8	14	14	29
								11.60AB	21	25	5	20	33
								12.86AB	38	28	14	16	
								8.92B	5	8	14	20	
								14.80	5	8	14	20	
								11.50	8	25	28	28	
								11.20	25	28	28	28	
								5.33	1.28	3,62	0.289		
								6.74					
								5.33					
								6.83					
								6.67					
								3.79	0.976	2,63	0.382		
								7.00					
								6.96					
								5.00					
								2.83					
								11.00					
								6.69	0.924	3,48	0.436		
								5.89					
								11.15					
								6.08					
								12.50					
								2.87					
								11.25					
								6.01	0.135	2,63	0.874		
								10.28					
								6.74					
								11.06					

Tablo 4.11 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Saldırgan Davranışlar puanlarının cinsiyet ($t_{(66)}=2.53, p<.05$), doğum sırası ($F_{(2,64)}=3.21, p<.05$) ve okul başarı düzeyi ($t_{(2,65)}=8.69, p<.001$) değişkenlerine göre farklılaştığı; anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, yaş, kardeş sayısı, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.11. *Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Saldırgan Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Saldırgan Davranışlar Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p
Cinsiyet	Kız	29	9.3793	7.88042	2.533	66	0.014
	Erkek	39	5.1026	6.05151			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	6.7164	6.99958	-	-	-
	Hayır	1	21.0000	.			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	18	8.3333	7.06274	0.972	66	0.335
	Yok	50	6.4200	7.19719			
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	8.8333	10.16694	0.680	66	0.499
	Hayır	62	6.7419	6.88771			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	10.6667	10.39230	1.706	66	0.093
	Hayır	59	6.3559	6.46679			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	9	4.89	6.25	1.985	5,61	0.094
	12	30	6.17	6.01			
	13	10	6.50	4.23			
	14	7	13.29	10.39			
	15	5	10.40	12.78			
	16	6	3.33	4.18			
Kardeş Sayısı	Hiç	15	4.27	4.23	1.75	3,63	0.167
	1	41	7.00	7.52			
	2	7	9.43	7.21			
	3	4	12.25	10.14			
	Diğer	1	5.00	.			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	40	5.32AB	5.91	3.21	2,64	0.047
	2. Çocuk	24	9.50A	8.28			
	3. Çocuk	3	3.33B	3.51			
	Diğer	1	20.00	.			
Anne Medeni Durum	Evli	67	6.72	7.00	-	-	-
	Ayrı	1	21.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Diğer	0	.	.	-	-	-
	Evli	67	6.72	7.00			
	Ayrı	1	21.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
Anne Eğitim Durumu	Dul	0	.	.	1.10	5,62	0.369
	Diğer	0	.	.			
	Okuma Yazma Bilmiyor	2	8.50	4.95			

Tablo 4.11. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Saldırgan Davranış Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	6	6.00	4.29			
	Ortaokul	4	12.25	10.72			
	Lise	20	5.60	6.68			
	Üniversite	29	8.03	7.32			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	3.43	7.46			
	Diğer	0	.	.			
Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	1	22.00	.			
	Okur Yazar	1	28.00	.			
	İlkokul	4	7.25	4.79			
	Ortaokul	8	6.38	6.80	0.551	4,61	0.699
	Lise	15	8.40	4.82			
	Üniversite	32	5.41	7.14			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	6.00	7.64			
	Diğer	0	.	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	1	20.00	.			
	İyi değil	1	22.00	.			
	İyi	10	9.60	6.38	1.58	64	0.120
	Çok iyi	56	5.95	6.80			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	20.00	.			
	İyi değil	2	13.00	12.73	2.73	2,64	0.072
	İyi	11	10.18	8.91			
	Çok iyi	54	5.80	6.22			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	7.06	7.90			
	Baba	6	9.67	6.53	0.605	2,65	0.549
	Her ikisi	26	6.12	6.25			
Gelir	0-1000	5	14.33	6.39			
	1000-3000	10	4.33	4.27	2.485	3,46	0.072
	3000-5000	16	7.38	8.73			
	5000+	19	8.21	5.88			
Başarı	Düşük	2	24.00A	5.66			
	Orta	15	8.93B	6.52	8.686	2,65	0.000
	İyi	51	5.67B	6.45			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.12’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların yaş ($F_{(5.60)}=2.45$, $p<.05$) ve anne eğitim durumu

($F_{(5,59)}=5.32$, $p<.05$) ile YSR Sosyal Sorunlar alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.12).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.12’de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen kız çocuklarının YSR puanlarının ($M=6$, $SD=3.55$) erkek çocuklarına oranla ($M=5.06$, $SD= 3.75$) daha yüksek olduğu, anne-babası hayatta olanların ($M=5.60,SD=3.62$) anne-babası hayatta olmayanlara ($M=5$, $SD=4.28$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olması ($M=5.70,SD=4.08$) anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmamasına ($M=5.54$, $SD=3.60$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, psikolojik rahatsızlığa sahip olanların ($M=6.33$, $SD=3$) psikolojik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=5.44$, $SD=3.75$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.12. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Sosyal Sorun Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	35	6.0000	3.54799	1.041	64	0.302
	Erkek	31	5.0645	3.74998			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	5.5968	3.62351	0.315	64	0.754
	Hayır	4	5.0000	4.27606			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	10	5.7000	4.08384	0.130	64	0.897
	Yok	56	5.5357	3.60285			
Kronik Rahatsızlık	Evet	3	5.3333	5.03322	-0.110	64	0.913
	Hayır	63	5.5714	3.62213			
Psikolojik	Evet	9	6.3333	3.00000	0.681	64	0.498

Tablo 4.12. Boşanmış Ebeveyn Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

Tedavi	Hayır	57	5.4386	3.74651				
		n	Ort.	S.S.	F	df	p	
Yaş	11	11	6.91	3.05	2.454	5,60	0.043	
	12	8	3.75	2.43				
	13	13	3.31	3.12				
	14	20	6.25	4.12				
	15	7	7.43	2.57				
	16	7	5.86	3.18				
Kardeş Sayısı	Hiç	10	4.00	4.16	1.534	4,61	0.204	
	1	20	4.65	3.34				
	2	19	6.26	3.56				
	3	9	7.22	3.77				
	Diğer	8	6.25	3.28				
Doğum Sırası	İlk Çocuk	34	5.12	3.84	0.407	3,62	0.748	
	2. Çocuk	20	5.80	3.55				
	3. Çocuk	6	6.33	3.20				
	Diğer	6	6.50	3.73				
Anne Medeni Durum	Boşanmış	55	5.36	3.69	0.69	2,61	0.507	
	Tekrar evli	2	7.50	6.36				
	Dul	1	4.00	.				
	Diğer	0	.	.				
Baba Medeni Durum	Boşanmış	53	5.32	3.69	1.27	3,61	0.291	
	Tekrar evli	3	9.00	5.20				
	Dul	0	.	.				
	Diğer	1	5.00	.				
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.	2.532	5,59	0.038	
	Okur Yazar	1	11.00	.				
	İlkokul	8	3.13B	1.73				
	Ortaokul	5	8.00A	2.92				
	Lise	23	5.43A	3.22				
	Üniversite	22	6.50A	4.02				
	Yüksek Lisans-Doktora	5	4.20AB	3.96				
	Diğer	2	1.00B	1.41				

Tablo 4.12. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans-Doktora	Diğer
	0	0	9	10	24	18	4	1
			4.67	4.33	6.71	4.78	8.00	.00
			3.16	3.78	4.01	3.17	0.82	.00
				1.647	4,60	0.174		
Anne İlişki	Hiç iyi değil	2	6.00	4.24	1.97	3,62	0.128	
	İyi değil	5	8.20	2.17				
	İyi	21	6.38	3.76				
	Çok iyi	38	4.74	3.56				
Baba İlişki	Hiç iyi değil	5	5.80	3.96	2.24	3,62	0.092	
	İyi değil	8	7.75	4.17				
	İyi	25	6.12	3.42				
	Çok iyi	28	4.12	3.41				
Ebeveyne Yakınlık	Anne	47	6.11	3.66				
	Baba	14	4.79	3.21	2.614	2,63	0.081	
	Her ikisi	5	2.60	3.44				
Gelir	0-1000	2	7.00	0.00				
	1000-3000	14	5.79	3.66	0.583	3,48	0.629	
	3000-5000	20	5.25	3.73				
	5000+	16	6.81	3.90				
Başarı	Düşük	4	7.75	0.96				
	Orta	29	5.76	3.96	1.003	2,63	0.372	
	İyi	33	5.12	3.52				

Tablo 4.13 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Sosyal Sorun puanlarının yaş ($F_{(5,61)}=2.83, p<.05$), anne eğitim durumu ($F_{(5,62)}=2.66, p<.05$), baba ile ilişki ($F_{(2,64)}=3.65, p<.05$), sosyoekonomik gelir ($F_{(3,46)}=5.59, p<.05$) ve okul başarı düzeyi ($F_{(2,65)}=3.67, p<.05$) değişkenlerine göre farklılaştığı; cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, psikolojik rahatsızlığa sahip olma, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, baba eğitim

durumu, anne ile ilişki, ebeveyne yakınlık gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.13. *Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Sosyal Sorun Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p
Cinsiyet	Kız	29	4.0345	4.14456	1.879	66	.065
	Erkek	39	2.5641	2.24540			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	3.0597	3.08899	-	-	-
	Hayır	1	12.0000	.			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	18	3.0556	3.07690	-.205	66	.838
	Yok	50	3.2400	3.34151			
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	4.8333	5.52871	1.302	66	.197
	Hayır	62	3.0323	2.96962			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	4.1744	4.87625	1.246	66	.217
	Hayır	59	3.0000	2.94197			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	9	2.89B	3.69	2.825	5,61	0.023
	12	30	2.73B	2.29			
	13	10	2.30B	2.11			
	14	7	6.14A	5.61			
	15	5	6.20A	3.42			
	16	6	1.83B	2.64			
Kardeş Sayısı	Hiç	15	3.07	2.09	1.07	3,63	0.370
	1	41	2.98	2.97			
	2	7	3.43	4.23			
	3	4	6.00	6.68			
Diğer	Diğer	1	1.00	.	1.78	2,64	0.177
	İlk Çocuk	40	3.05	3.23			
	2. Çocuk	24	3.67	3.31			
	3. Çocuk	3	.00	.00			
Anne Medeni Durum	Diğer	1	7.00	.	-	-	-
	Evli	67	3.06	3.09			
	Ayrı	1	12.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Diğer	0	.	.	-	-	-
	Evli	67	3.06	3.09			
	Ayrı	1	12.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
Diğer	Diğer	0	.	.	-	-	-
	Evli	67	3.06	3.09			
	Ayrı	1	12.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
Tekrar evli	Tekrar evli	0	.	.	-	-	-
	Dul	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	0	.	.			

Tablo 4.13. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal Sorun Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	2	1.00B	.00			
	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	6	1.83AB	2.79			
	Ortaokul	4	7.50A	7.05	2.66	5,62	0.030
	Lise	20	3.05AB	2.84			
	Üniversite	29	3.59AB	2.69			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	1.29B	2.56			
	Diğer	0	.	.			
Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	1	15.00	.			
	Okur Yazar	1	11.00	.			
	İlkokul	4	2.00	3.37			
	Ortaokul	8	2.88	3.80	0.458	4,61	0.766
	Lise	15	3.60	2.95			
	Üniversite	32	2.59	2.38			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	3.29	3.04			
	Diğer	0	.	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	1	7.00	.			
	İyi değil	1	15.00	.			
	İyi	10	4.20	3.39	1.48(t)	64	0.143
	Çok iyi	56	2.73	2.79			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	7.00	.			
	İyi değil	2	8.50A	9.19	3.65	2,64	0.032
	İyi	11	3.91AB	3.67			
	Çok iyi	54	2.78B	2.76			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	3.67	3.62			
	Baba	6	4.23	4.18	2.069	2,65	0.135
	Her ikisi	26	2.23	2.20			
Gelir	0-1000	5	6.40A	5.64			
	1000-3000	10	1.50B	1.51	3.589	3,46	0.021
	3000-5000	16	4.69AB	3.79			
	5000+	19	3.21AB	2.18			
Başarı	Düşük	2	7.50A	.71			
	Orta	15	4.27AB	4.25	3.366	2,65	0.041
	İyi	51	2.71B	2.79			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklemeler için Tablo 4.14’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların daha önce psikolojik tedavi görüp görmemeleri ($t_{(64)}=2.24$; $p<.05$) ile YSR Düşünce Sorunları alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.14).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.14’de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen erkek çocuklarının YSR puanlarının ($M=7.94$, $SD=6.15$) kız çocuklarına oranla ($M=7.31$, $SD= 5.68$) daha yüksek olduğu, anne-babası hayatta olanların ($M=7.61$, $SD=5.93$) anne-babası hayatta olmayanlara ($M=7.5$, $SD=5.55$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olanların ($M=13.67$, $SD=9.02$) kronik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=7.32$, $SD=5.62$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, psikolojik rahatsızlığa sahip olanların ($M=11.56$, $SD=7.20$) psikolojik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=6.98$, $SD=5.44$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.14. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düşünce Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Düşünce Sorunları Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	35	7.3143	5.67643			
	Erkek	31	7.9355	6.14782	-0.427	64	0.671
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	7.6129	5.92675			
	Hayır	4	7.5000	5.56776	0.037	64	0.971
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	10	7.3000	6.34298			
	Yok	56	7.6607	5.83493	-0.178	64	0.859
Kronik Rahatsızlık	Evet	3	13.6667	9.01850			
	Hayır	63	7.3175	5.61916	1.867	64	0.067
Psikolojik Tedavi	Evet	9	11.5556	7.19568	2.240	64	0.029

Tablo 4.14. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düşünce Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	Hayır	57	6.9825	5.44286			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	11	6.91	7.18	0.569	5,60	0.723
	12	8	9.00	5.90			
	13	13	7.69	4.19			
	14	20	8.65	6.26			
	15	7	6.71	7.61			
	16	7	4.86	2.73			
Kardeş Sayısı	Hiç	10	7.70	6.86	0.876	4,61	0.484
	1	20	6.30	4.14			
	2	19	7.00	5.10			
	3	9	10.00	8.59			
	Diğer	8	9.50	6.61			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	34	7.68	5.80	0.271	3,62	0.846
	2. Çocuk	20	6.80	5.15			
	3. Çocuk	6	8.67	7.00			
	Diğer	6	8.83	8.33			
Anne Medeni Durum	Boşanmış	55	7.05	5.60	2.09	2,61	0.133
	Tekrar evli	2	13.50	0.71			
	Dul	1	10.00	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Boşanmış	53	7.21	5.62	1.34	3,61	0.270
	Tekrar evli	3	13.67	0.58			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	1	18.00	.			
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.	1.522	5,59	0.197
	Okur Yazar	1	13.00	.			
	İlkokul	8	10.13	4.15			
	Ortaokul	5	8.40	8.82			
	Lise	23	9.04	7.20			
	Üniversite	22	5.86	3.75			
	Yüksek Lisans-Doktora	5	4.00	2.74			
	Diğer	2	4.23	6.36			
	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.			
Baba Eğitim Durumu	Okur Yazar	0	.	.	1.275	4,60	0.290
	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.			
	Okur Yazar	0	.	.			

Tablo 4.14. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düşünce Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	İlkokul	9	9.56	3.88			
	Ortaokul	10	8.40	6.96			
	Lise	24	8.71	6.86			
	Üniversite	18	5.94	4.34			
	Yüksek Lisans-Doktora	4	4.00	1.63			
	Diğer	1	.00	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	2	18.50	3.54			
	İyi değil	5	6.20	4.17	2.62	3,62	0.059
	İyi	21	7.24	5.03			
	Çok iyi	38	7.42	6.12			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	5	8.00	7.62			
	İyi değil	8	7.88	7.34	0.06	3,62	0.979
	İyi	25	7.20	4.28			
	Çok iyi	28	7.82	6.45			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	47	7.36	5.95			
	Baba	14	9.29	5.57	1.037	2,63	0.361
Gelir	Her ikisi	5	5.20	5.81			
	0-1000	2	6.50	7.78			
	1000-3000	14	9.57	7.29	0.638	3,48	0.594
	3000-5000	20	7.95	4.25			
Başarı	5000+	16	6.81	5.21			
	Düşük	4	3.75	1.89			
	Orta	29	8.24	6.20	1.040	2,63	0.359
	İyi	33	7.52	5.80			

Tablo 4.15 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Düşünce Sorunları puanlarının cinsiyet ($t_{(66)}=2.35, p<.05$) ve okul başarı düzeyi ($F_{(2,65)}=4.79, p<.05$) değişkenlerine göre farklılaştığı; anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, psikolojik rahatsızlığa sahip olma, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.15. *Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düşünce Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Düşünce Sorunları Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	29	8.0690	6.57338	2.352	66	0.022	
	Erkek	39	4.3710	5.43133				
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	5.9701	6.08767	-	-	-	
	Hayır	1	15.0000	.				
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	18	7.7778	6.05422	1.358	66	0.179	
	Yok	50	5.5000	6.11872				
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	7.6667	8.35863	0.650	66	0.518	
	Hayır	62	5.9516	5.95179				
Psikolojik Tedavi	Evet	9	9.3333	7.98436	1.719	66	0.090	
	Hayır	59	5.6102	5.73560				
		n	Ort.	S.S.	F	df	p	
Yaş	11	9	3.33	4.72	2.302	3,61	0.056	
	12	30	6.57	6.32				
	13	10	7.20	3.91				
	14	7	11.43	8.34				
	15	5	4.80	6.14				
	16	6	2.00	3.16				
Kardeş Sayısı	Hiç	15	4.73	4.29	0.86	3,63	0.466	
	1	41	6.07	6.62				
	2	7	6.71	4.82				
	3	4	10.25	9.03				
Diğer	Diğer	1	7.00	.				
	Doğum Sırası	İlk Çocuk	40	4.35	5.63	2.64	2,64	0.079
	2. Çocuk	24	7.92	5.76				
	3. Çocuk	3	5.00	1.00				
Diğer	1	25.00	.					
Anne Medeni Durum	Evli	67	5.97	6.09	-	-	-	
	Ayrı	1	15.00	.				
	Boşanmış	0	.	.				
	Tekrar evli	0	.	.				
	Dul	0	.	.				
Diğer	Diğer	0	.	.				
	Baba Medeni Durum	Evli	67	5.97	6.09	-	-	-
	Ayrı	1	15.00	.				
	Boşanmış	0	.	.				
	Tekrar evli	0	.	.				
Dul	0	.	.					
Diğer	Diğer	0	.	.				
	Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	2	3.50	4.95	1.37	5,62	0.249

Tablo 4.15. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düşünce Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	6	5.33	3.20			
	Ortaokul	4	10.75	9.54			
	Lise	20	5.05	4.01			
	Üniversite	29	7.34	7.33			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	2.71	4.19			
	Diğer	0	.	.			
Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	1	22.00	.			
	Okur Yazar	1	11.00	.			
	İlkokul	4	7.00	2.16			
	Ortaokul	8	5.38	5.10	0.075	4,61	0.990
	Lise	15	5.93	4.01			
	Üniversite	32	5.56	6.81			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	6.29	7.89			
	Diğer	0	.	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	1	12.00	.			
	İyi değil	1	22.00	.			
	İyi	10	8.70	6.65	1.74(t)	64	0.086
	Çok iyi	56	5.25	5.61			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	12.00	.			
	İyi değil	2	11.50	14.85	2.37	2,64	0.101
	İyi	11	8.73	6.99			
	Çok iyi						
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	6.17	6.30			
	Baba	6	9.50	6.83	1.189	2,65	0.311
	Her ikisi	26	5.23	5.72			
Gelir	0-1000	5	10.80	6.98			
	1000-3000	10	4.20	4.21	1.241	3,46	0.306
	3000-5000	16	6.31	6.38			
	5000+	19	7.42	7.43			
Başarı	Düşük	2	17.00A	7.07			
	Orta	15	7.80B	5.29	4.789	2,65	0.011
	İyi	51	5.18B	5.93			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.16’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların daha önce psikolojik tedavi görüp görmediği ($t_{(64)}=1.99$,

$p<.05$), baba medeni durumu ($F_{(3,61)}=2.99$, $p<.05$) ve sosyoekonomik gelir ($F_{(3,48)}=2.79$, $p<.05$) ile YSR Dikkat Sorunları alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.16).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.16'de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen kız çocuklarının YSR puanlarının ($M=7.54$, $SD=2.92$) erkek çocuklarına oranla ($M=7.52$, $SD= 4.24$) daha yüksek olduğu, anne-babası hayatta olanların ($M=7.63,SD=3.68$) anne-babası hayatta olmayanlara ($M=6$, $SD=4.69$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olması ($M=8.70,SD=4.35$) anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmamasına ($M=7.32$, $SD=3.55$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olanların ($M=10$, $SD=5.57$) kronik rahatsızlığa sahip olmayanlara ($M=7.41$, $SD=3.64$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, daha önce psikolojik tedavi gören çocukların ($M=9.78,SD=3.49$) daha önce psikolojik tedavi görmeyenlere ($M=7.18$, $SD=3.66$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmeye rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.16. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dikkat Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Dikkat Sorunları Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p
Cinsiyet	Kız	35	7.5429	2.92397	0.029	64	0.977
	Erkek	31	7.5161	4.23830			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	7.6290	3.67639	0.847	64	0.400
	Hayır	4	6.0000	4.69042			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan Kronik	Var	10	8.7000	4.35000	1.080	64	0.284
	Yok	56	7.3214	3.54764			
	Evet	3	10.0000	5.56776	1.180	64	0.242

Tablo 4.16. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dikkat Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Rahatsızlık	Hayır	63	7.4127	3.63511			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	9.7778	3.49205	1.993	64	0.050
	Hayır	57	7.1754	3.66022			
Yaş	11	11	8.09	4.16			
	12	8	6.00	4.21			
	13	13	6.92	3.33	0.611	5,60	0.691
	14	20	7.55	3.99			
	15	7	9.00	3.46			
	16	7	8.00	2.94			
Kardeş Sayısı	Hiç	10	6.20	4.73			
	1	20	7.30	3.20			
	2	19	7.05	3.49	1.432	4,61	0.234
	3	9	9.89	4.08			
	Diğer	8	8.25	3.28			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	34	7.59	3.88			
	2. Çocuk	20	7.35	2.98	0.302	3,62	0.824
	3. Çocuk	6	8.67	4.27			
	Diğer	6	6.67	5.13			
Anne Medeni Durum	Boşanmış	55	7.11	3.68			
	Tekrar evli	2	9.50	2.12	1.85	2,61	0.167
	Dul	1	8.00	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Boşanmış	53	6.94B	3.61			
	Tekrar evli	3	10.67A	2.52	2.99	3,61	0.038
	Dul	0	.	.			
	Diğer	1	8.00	.			
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.			
	Okur Yazar	1	11.00	.			
	İlkokul	8	8.50	2.78			
	Ortaokul	5	9.40	3.91	0.682	5,59	0.639
	Lise	23	7.09	3.91			
	Üniversite	22	7.55	3.84			
	Yüksek Lisans-Doktora	5	6.40	2.70			
	Diğer	2	5.00	7.07			

Tablo 4.16. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dikkat Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans-Doktora	Diğer
	0	0	9	10	24	18	4	1
	.	.	7.33	8.20	7.79	7.17	8.25	.00
	.	.	2.50	4.25	3.75	4.00	.96	.
				0.181	4,60	0.947		
Anne İlişki	Hiç iyi değil	İyi değil	İyi	Çok iyi				
	2	5	21	38				
	13.00	8.20	7.86	6.97				
	1.41	2.17	3.44	3.91				
			1.91	3,62	0.138			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	İyi değil	İyi	Çok iyi				
	5	8	25	28				
	8.40	8.75	7.76	6.82				
	5.13	3.92	3.23	3.88				
			0.74	3,62	0.533			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	Baba	Her ikisi					
	47	14	5					
	7.87	7.71	3.80					
	3.91	2.30	3.63					
Gelir	0-1000	1000-3000	3000-5000	5000+				
	2	14	20	16				
	6.00B	10.14A	7.45B	7.00B				
	1.41	3.68	3.59	2.80				
		2.791	3,48	0.050				
Başarı	Düşük	Orta	İyi					
	4	29	33					
	6.75	8.38	6.88					
	.50	3.79	3.79					
		1.363	2,63	0.263				

Tablo 4.17 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Dikkat Sorunları puanlarının cinsiyet ($t_{(66)}=2.82, p<.01$), daha önce psikolojik tedavi görüp görmediği ($t_{(66)}=2.25, p<.05$) ve okul başarı düzeyi ($F_{(2,65)}=3.60, p<.05$), değişkenlerine göre farklılaştığı; anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.17. *Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dikkat Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Dikkat Sorunları Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p
Cinsiyet	Kız	29	7.0690	3.90906	2.824	66	0.006
	Erkek	39	4.2685	3.45533			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	5.5522	3.83083	-	-	-
	Hayır	1	10.0000	.			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	18	6.6667	4.14921	1.360	66	0.178
	Yok	50	5.2400	3.58318			
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	6.6667	5.12510	0.698	66	0.488
	Hayır	62	5.5161	3.73175			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	8.2222	4.27911	2.250	66	0.028
	Hayır	59	5.2203	3.60109			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	9	4.17	4.25	2.069	5,61	0.082
	12	30	5.30	3.47			
	13	10	5.90	3.87			
	14	7	8.71	3.82			
	15	5	7.80	4.28			
	16	6	3.17	3.06			
Kardeş Sayısı	Hiç	15	4.33	2.23	0.95	3,63	0.424
	1	41	5.68	4.23			
	2	7	7.57	4.20			
	3	4	5.75	4.11			
Doğum Sırası	Diğer	1	4.00	.	1.45	2,64	0.241
	İlk Çocuk	40	4.90	3.52			
	2. Çocuk	24	6.54	4.17			
	3. Çocuk	3	5.33	2.08			
Anne Medeni Durum	Diğer	1	13.00	.	-	-	-
	Evli	67	5.55	3.83			
	Ayrı	1	10.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Dul	0	.	.	-	-	-
	Diğer	0	.	.			
	Evli	67	5.55	3.83			
	Ayrı	1	10.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
Anne Eğitim Durumu	Tekrar evli	0	.	.	0.92	5,62	0.476
	Dul	0	.	.			
	Diğer	0	.	.			
	Okuma Yazma Bilmiyor	2	4.23	0.71			
	Okur Yazar	0	.	.			

Tablo 4.17. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dikkat Sorunları Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

	İlkokul	6	6.17	3.87			
	Ortaokul	4	5.00	4.24			
	Lise	20	6.00	3.83			
	Üniversite	29	6.07	3.89			
Baba Eğitim Durumu	Yüksek Lisans-Doktora	7	2.86	3.85			
	Diğer	0	.	.			
	Okuma Yazma Bilmiyor	1	7.00	.			
	Okur Yazar	1	14.00	.			
Anne İlişki	İlkokul	4	5.75	3.10			
	Ortaokul	8	4.25	3.24	1.680	4,61	0.166
	Lise	15	7.53	3.89			
	Üniversite	32	5.00	3.52			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	4.16	4.31			
Baba İlişki	Diğer	0	.	.			
	Hiç iyi değil	1	11.00	.			
	İyi değil	1	7.00	.			
	İyi	10	6.90	4.25	1.24(t)	64	0.218
Ebeveyne Yakınlık	Çok iyi	56	5.27	3.74			
	Hiç iyi değil	1	11.00	.			
	İyi değil	2	4.23	3.54	0.59	2,64	0.558
	İyi	11	6.64	4.7			
Gelir	Çok iyi	54	5.35	3.74			
	Anne	36	5.25	3.67			
Başarı	Baba	6	8.33	4.08	1.713	2,65	0.188
	Her ikisi	26	5.50	3.92			
	0-1000	5	8.80	2.17			
	1000-3000	10	4.13	3.31	1.930	3,46	0.138
Başarı	3000-5000	16	6.00	3.71			
	5000+	19	6.42	3.44			
	Düşük	2	11.00A	.00			
Başarı	Orta	15	6.87AB	4.10	3.595	2,65	0.033
	İyi	51	5.04B	3.53			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.18’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet ($t_{(64)}=2.48, p<.05$), baba ile ilişki ($F_{(3,62)}=5.28$,

$p < .01$), okul başarı düzeyi ($F_{(2,63)}=5.21, p < .01$) ile YSR Etkinlik Alt Ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmediği, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p > .05$, Bkz. Tablo 4.18).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.18’de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen kız çocuklarının YSR puanlarının ($M=6.30, SD=3.59$) erkek çocuklarının YSR puanlarına ($M=8.39, SD=3.21$) oranla daha düşük olduğu, anne-babası hayatta olanların ($M=7.24, SD= 3.62$) anne babası hayatta olmayanlara ($M=7.98, SD= 2.38$) oranla daha düşük olduğu, evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olması ($M= 6.82, SD= 4.9$) evde anne-baba-kardeş dışında yaşamayan olmasına ($M=7.37, SD= 3.42$) oranla daha düşük olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olmayanların ($M=7.13, SD=3.55$) kronik rahatsızlığa sahip olanlara ($M=10.5, SD=1.59$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, daha önce psikolojik tedavi görmeyenlerin ($M=7.23, SD=3.48$) daha önce psikolojik tedavi görenlere ($M=7.63, SD=4.17$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu görülmeye rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > .05$).

Tablo 4.18. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması*

Etkinlik Alt Ölçeği Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p
Cinsiyet						
Kız	35	6.3049	3.58672			
Erkek	31	8.3932	3.21189	-2.479	64	0.016
Anne Baba Hayatta mı						
Evet	62	7.2410	3.62036			
Hayır	4	7.9800	2.38046	-0.401	64	0.690
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan						
Var	10	6.8170	4.9020			
Yok	56	7.3695	3.42421	-0.451	64	0.654
Kronik Rahatsızlık						
Evet	3	10.5000	1.58710			
Hayır	63	7.1327	3.54936	1.626	64	0.109
Psikolojik Tedavi						
Evet	9	7.6300	4.16705	0.311	64	0.757

Tablo 4.18. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

	Hayır	57	7.2314	3.48064			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	11	7.69	4.19	0.915	5,60	0.478
	12	8	7.96	4.37			
	13	13	8.49	3.21			
	14	20	7.08	3.06			
	15	7	5.62	3.68			
	16	7	5.91	2.15			
Kardeş Sayısı	Hiç	10	7.34	3.77	0.894	4,61	0.473
	1	20	7.83	3.15			
	2	19	6.09	3.15			
	3	9	7.44	4.35			
	Diğer	8	8.52	3.93			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	34	6.63	3.60	0.830	3,62	0.482
	2. Çocuk	20	8.13	3.40			
	3. Çocuk	6	7.58	3.80			
	Diğer	6	7.88	3.69			
Anne Medeni Durum	Boşanmış	55	7.07	3.66	0.72	2,61	0.489
	Tekrar evli	2	9.71	1.94			
	Dul	1	6.25	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Boşanmış	53	7.07	3.73	0.68	3,61	0.567
	Tekrar evli	3	8.91	1.94			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	1	2.00	.			
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.	0.435	5,59	0.822
	Okur Yazar	1	7.17	.			
	İlkokul	8	7.79	4.9			
	Ortaokul	5	6.48	3.97			
	Lise	23	7.39	3.41			
	Üniversite	22	6.71	3.58			
	Yüksek Lisans-Doktora	5	8.60	3.81			
	Diğer	2	9.25	3.18			
Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.	0.302	4,60	0.876
	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	9	7.86	4.07			
	Ortaokul	10	7.38	2.90			
	Lise	24	7.19	3.73			

Tablo 4.18. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

	Üniversite	18	7.23	3.72			
Anne İlişki	Yüksek Lisans-Doktora	4	5.50	2.65			
	Diğer	1	11.50	.			
	Hiç iyi değil	2	9.00	5.66			
	İyi değil	5	6.03	2.47	2.08	3,62	0.112
Baba İlişki	İyi	21	5.97	3.89			
	Çok iyi	38	8.09	3.22			
	Hiç iyi değil	5	9.03A	3.04			
	İyi değil	8	6.07AB	3.32	5.28	3,62	0.003
Ebeveyne Yakınlık	İyi	25	5.59B	3.64			
	Çok iyi	28	8.84AB	2.85			
	Anne	47	6.90	3.64			
	Baba	14	7.93	3.25	1.162	2,63	0.319
Gelir	Her ikisi	5	9.10	3.31			
	0-1000	2	7.67	4.72			
	1000-3000	14	7.41	4.6			
	3000-5000	20	6.75	3.21	1.462	3,48	0.958
Başarı	5000+	16	7.00	3.83			
	Düşük	4	2.33B	1.82			
	Orta	29	7.14A	3.36	5.214	2,63	0.008
	İyi	33	8.01A	3.43			

Tablo 4.19 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Etkinlik puanlarının okul başarı düzeyi ($F_{(2,65)}=5.32, p<.01$) değişkenlerine göre farklılaştığı; cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmediği, yaş, kardeş sayısı, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.19. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Etkinlik Alt Ölçeği Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	29	8.4348	2.76438	-0.030	66	0.976
	Erkek	39	8.4559	2.89245			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	8.4510	2.83863	-	-	-
	Hayır	1	8.1700	.			
Anne-Baba-	Var	18	8.2350	3.25624	-0.370	66	0.713

Tablo 4.19. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Kardeş Dışında Yaşayan	Yok	50	8.5232	2.67469			
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	8.7367	2.07776			
	Hayır	62	8.4189	2.89079	0.262	66	0.794
Psikolojik Tedavi	Evet	9	7.8533	2.50927			
	Hayır	59	8.5375	2.87039	-0.676	66	0.502
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	9	9.13	3.51			
	12	30	8.23	3.02			
	13	10	8.82	2.31			
	14	7	7.91	2.16	0.800	5,61	0.554
	15	5	6.93	2.40			
	16	6	9.88	2.71			
Kardeş Sayısı	Hiç	15	8.52	2.08			
	1	41	8.69	3.25			
	2	7	7.81	2.13	0.70	3,63	0.554
	3	4	6.73	1.31			
Doğum Sırası	Diğer	1	8.50	.			
	İlk Çocuk	40	8.72	2.64			
	2. Çocuk	24	8.04	3.12	1.000	2,64	0.375
	3. Çocuk	3	6.72	1.25			
Anne Medeni Durum	Diğer	1	12.67	.			
	Evli	67	8.45	2.84			
	Ayrı	1	8.17	.			
	Boşanmış	0	.	.	-	-	-
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Diğer	0	.	.			
	Evli	67	8.45	2.84			
	Ayrı	1	8.17	.			
	Boşanmış	0	.	.	-	-	-
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
Anne Eğitim Durumu	Diğer	0	.	.			
	Okuma Yazma Bilmiyor	2	8.25	.35			
	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	6	8.08	2.26			
	Ortaokul	4	6.59	1.34	0.58	5,62	0.717
	Lise	20	8.56	3.29			
	Üniversite	29	8.45	2.91			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	9.56	2.35			

Tablo 4.19. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

		Diğer	0					
Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	1	7.00	.				
	Okur Yazar	1	3.00	.				
	İlkokul	4	7.75	1.17				
	Ortaokul	8	9.09	2.82	0.304	4,61	0.874	
	Lise	15	8.61	3.37				
	Üniversite	32	8.34	2.83				
	Yüksek Lisans-Doktora	7	9.25	1.95				
	Diğer	0	.	.				
Anne İlişki	Hiç iyi değil	1	6.75	.				
	İyi değil	1	7.00	.				
	İyi	10	7.85	2.54	-0.78	64	0.441	
	Çok iyi	56	8.61	2.90				
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	6.75	.				
	İyi değil	2	6.00	1.41	1.11	2,64	0.335	
	İyi	11	7.92	2.43				
	Çok iyi	54	8.68	2.91				
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	7.74	3.06				
	Baba	6	9.46	2.47	2.545	2,65	0.086	
	Her ikisi	26	9.19	2.33				
Gelir	0-1000	5	8.15	2.66				
	1000-3000	10	8.40	2.39	1.938	3,46	0.137	
	3000-5000	16	6.99	3.15				
	5000+	19	9.21	2.52				
Başarı	Düşük	2	6.71B	.06				
	Orta	15	6.62B	2.51	5.318	2,65	0.007	
	İyi	51	9.05A	2.72				

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.20’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların babaları ile ilişkileri ($F_{(3,62)}=3.99$) ile YSR Sosyallik Alt Ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<.05$).

Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, yaş, kardeş sayısı,

doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.20).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.20’de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen erkek çocuklarının ($M=6.25$, $SD= 1.57$) kız çocuklarına ($M=6.75$, $SD=2.74$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, anne-babası hayatta olanların ($M=6.51$, $SD= 2.28$) anne-babası hayatta olmayanlara ($M=6.67$, $SD=2.36$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmaması ($M=6.45$, $SD=2.39$) anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmasına ($M=6.90$, $SD=1.40$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olmayanların ($M=6.45$, $SD=2.26$) kronik rahatsızlığa sahip olanlara ($M=7.89$, $SD=2.14$) göre YSR puanlarının daha düşük olduğu, daha önce psikolojik tedavi görmemiş olanların ($M=6.35$, $SD=2.25$) daha önce psikolojik tedavi görmüş olanlara ($M=7.58$, $SD=2.17$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu görülmese rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.20. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması*

Sosyallik Alt Ölçeği Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	35	6.7529	2.73866	0.895	64	0.374
	Erkek	31	6.2526	1.56771			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	6.5082	2.27644	-0.135	64	0.893
	Hayır	4	6.6675	2.35561			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	10	6.9080	1.40779	0.589	64	0.558
	Yok	56	6.4482	2.38641			
Kronik Rahatsızlık	Evet	3	7.8867	2.14234	1.074	64	0.287
	Hayır	63	6.4527	2.26397			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	7.5822	2.17187	1.534	64	0.130
	Hayır	57	6.3498	2.24926			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	11	6.39	2.28	1.001	5,60	0.425
	12	8	7.58	1.91			
	13	13	7.24	2.47			
	14	20	5.88	2.46			

Tablo 4.20. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

	15	7	6.08	0.99			
	16	7	6.40	2.44			
Kardeş Sayısı	Hiç	10	6.30	2.42			
	1	20	6.95	2.35			
	2	19	6.54	2.17	0.343	4,61	0.848
	3	9	5.99	1.39			
	Diğer	8	6.25	3.13			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	34	6.42	2.38			
	2. Çocuk	20	6.92	2.26	0.398	3,62	0.755
	3. Çocuk	6	6.37	1.20			
	Diğer	6	5.86	2.66			
Anne Medeni Durum							
	Boşanmış	55	6.52	2.32			
	Tekrar evli	2	8.50	2.12	1.39	2,61	0.257
	Dul	1	8.00	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum							
	Boşanmış	53	6.53	2.37			
	Tekrar evli	3	7.67	2.08	0.38	3,61	0.766
	Dul	0	.	.			
	Diğer	1	5.00	.			
Anne Eğitim Durumu							
	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.			
	Okur Yazar	1	3.67	.			
	İlkokul	8	7.38	2.08			
	Ortaokul	5	5.18	2.04	1.226	5,59	0.308
	Lise	23	6.05	2.11			
	Üniversite	22	6.75	2.42			
	Yüksek Lisans-Doktora	5	7.77	2.36			
	Diğer	2	7.50	2.12			
Baba Eğitim Durumu							
	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.			
	Okur Yazar	0	.	.	0.598	4,60	0.665
	İlkokul	9	6.52	1.70			
	Ortaokul	10	6.02	2.16			
	Lise	24	6.33	2.63			
	Üniversite	18	7.10	2.24			

Tablo 4.20. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

	Yüksek Lisans-Doktora	4	5.63	1.25				
Anne İlişki	Diğer	1	9.00	.				
	Hiç iyi değil	2	6.33	1.41				
	İyi değil	5	5.35	1.59	2.59	3,62	0.061	
	İyi	21	5.67	1.89				
Baba İlişki	Çok iyi	38	7.15	2.40				
	Hiç iyi değil	5	5.40AB	1.64				
	İyi değil	8	5.02B	1.75	3.99	3,62	0.012	
	İyi	25	6.14AB	1.98				
Ebeveyne Yakınlık	Çok iyi	28	7.48A	2.38				
	Anne	47	6.21	2.20				
	Baba	14	7.17	2.32	1.633	2,63	0.204	
	Her ikisi	5	7.60	2.41				
Gelir	0-1000	2	4.17	3.06				
	1000-3000	14	6.97	1.94				
	3000-5000	20	5.99	2.27	1.190	3,48	0.323	
	5000+	16	6.71	2.66				
Başarı	Düşük	4	4.29	1.98				
	Orta	29	6.19	2.18	2.858	2,63	0.065	
	İyi	33	7.05	2.24				

Tablo 4.21 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Sosyallik Alt Ölçeği puanlarının baba eğitim durumu ($F_{(2,64)}=4.19, p<.05$) ve ebeveyne yakınlık ($F_{(64)}=2.22, p<.05$) değişkenlerine göre farklılaştığı; cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.21. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Sosyallik Alt Ölçeği Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	29	8.0117	2.59088	-0.065	66	0.948
	Erkek	39	8.0515	2.43101			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	8.0799	2.47168			
	Hayır	1	5.0000	.			
Anne-Baba-	Var	18	8.9639	2.97780	1.888	66	0.063

Tablo 4.21. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Kardeş Dışında Yaşayan	Yok	50	7.7000	2.21621			
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	8.7500	2.27633			
	Hayır	62	7.9653	2.50664	0.737	66	0.464
Psikolojik Tedavi	Evet	9	8.0756	2.84868			
	Hayır	59	8.0283	2.44814	0.053	66	0.958
Yaş	11	9	7.98	2.44			
	12	30	8.65	2.80			
	13	10	7.62	2.10			
	14	7	6.00	0.90	1.535	5,61	0.192
	15	5	8.63	2.36			
	16	6	7.45	2.20			
Kardeş Sayısı	Hiç	15	7.43	2.70			
	1	41	8.43	2.47			
	2	7	6.95	2.21	1.17	3,63	0.329
	3	4	8.67	1.87			
	Diğer	1	6.00	.			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	40	7.82	2.48			
	2. Çocuk	24	8.56	2.46			
	3. Çocuk	3	6.00	2.00	1.71	2,64	0.189
	Diğer	1	10.17	.			
Anne Medeni Durum	Evli	67	8.08	2.47			
	Ayrı	1	5.00	.			
	Boşanmış	0	.	.	-	-	-
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Evli	67	8.08	2.47			
	Ayrı	1	5.00	.			
	Boşanmış	0	.	.	-	-	-
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	0	.	.			
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	2	7.50	2.12			
	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	6	7.33	1.65			
	Ortaokul	4	7.58	2.11	1.95	5,62	0.099
	Lise	20	7.20	2.27			
	Üniversite	29	8.31	2.68			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	10.29	2.09			

Tablo 4.21. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

		Diğer	0				
Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	1	7.00				
	Okur Yazar	1	11.00				
	İlkokul	4	7.08AB	1.26			
	Ortaokul	8	7.87AB	1.62	2.637	4,61	0.042
	Lise	15	6.48B	1.95			
	Üniversite	32	8.63AB	2.58			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	9.10A	3.17			
	Diğer	0					
Anne İlişki	Hiç iyi değil	1	11.34				
	İyi değil	1	7.00				
	İyi	10	8.00	2.27	-0.00(t)	64	0.99
	Çok iyi	56	8.00	2.54			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	11.34				
	İyi değil	2	7.67	0.94			
	İyi	11	7.54	2.32	0.23	2,64	0.793
	Çok iyi	54	8.09	2.55			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	7.43AB	2.57			
	Baba	6	6.64B	1.34	5.498	2,65	0.006
	Her ikisi	26	9.19A	2.12			
Gelir	0-1000	5	8.33	2.04			
	1000-3000	10	6.73	2.06			
	3000-5000	16	6.75	2.20	1.998	3,46	0.127
	5000+	19	8.33	2.52			
Başarı	Düşük	2	8.67	3.78			
	Orta	15	7.29	2.43	0.897	2,65	0.413
	İyi	51	8.23	2.47			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklemeler için Tablo 4.22’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre baba ile ilişki ($F_{(3,62)}=5.68, p<.01$) ve okul başarı düzeyi ($F_{(2,63)}=23,12, p<.001$) ile YSR Okul Alt Ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, ebeveyne yakınlık

sosyoekonomik gelir gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.22).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.22’de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen kız çocuklarının ($M=1.56$, $SD= 0.74$) erkek çocuklarının ($M=1.85$, $SD=0.65$) YSR puanlarına oranla daha düşük olduğu, anne-babası hayatta olan çocukların ($M=.67$, $SD=0.71$) anne-babası hayatta olmayan çocuklara ($M=2.13$, $SD=0.60$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olması ($M=1.59$, $SD=0.45$) evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmamasına ($M=1.71$, $SD=0.74$) oranla daha düşük YSR puanlarına sahip olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olmayanların ($M=1.67$, $SD= 0.71$) kronik rahatsızlığa sahip olanlara ($M=2.09$, $SD=0.55$) göre YSR puanlarının daha düşük olduğu, daha önce psikolojik tedavi görenlerin ($M=1.39$, $SD=0.69$) daha önce psikolojik tedavi görmeyenlere ($M=1.74$, $SD=0.70$) oranla YSR puanlarının daha düşük olmasına rağmen elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.22. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması*

Okul Alt Ölçeği Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p
Cinsiyet	Kız	35	1.5551	0.74499	-1.703	64	0.093
	Erkek	31	1.8494	0.64655			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	1.6655	0.71248	-1.259	64	0.213
	Hayır	4	2.1250	0.59869			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	10	1.5930	0.45218	-0.482	64	0.632
	Yok	56	1.7113	0.74925			
Kronik Rahatsızlık	Evet	3	2.0900	0.55435	0.989	64	0.326
	Hayır	63	1.6744	0.71533			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	1.3944	0.69662	-1.367	64	0.177
	Hayır	57	1.7405	0.70737			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	11	1.98	0.73	1.774	5,60	0.132
	12	8	2.05	0.64			
	13	13	1.80	0.56			
	14	20	1.42	0.68			
	15	7	1.39	0.45			
	16	7	1.73	1.06			

Tablo 4.22. Boşanmış Ebeveyn Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

Kardeş Sayısı	Hiç	10	1.64	0.64				
	1	20	1.98	0.70				
	2	19	1.56	0.83	1.380	4,61	0.251	
	3	9	1.42	0.59				
	Diğer	8	1.65	0.52				
Doğum Sırası	İlk Çocuk	34	1.62	0.73				
	2. Çocuk	20	1.81	0.79	0.301	3,62	0.825	
	3. Çocuk	6	1.68	0.54				
	Diğer	6	1.74	0.53				
	Anne Medeni Durum	Boşanmış	55	1.69	0.75			
Tekrar evli		2	1.88	0.18	0.18	2,61	0.839	
Dul		1	2.00	.				
Diğer		0	.	.				
Baba Medeni Durum		Boşanmış	53	1.72	0.74			
	Tekrar evli	3	1.58	0.52	0.08	3,61	0.970	
	Dul	0	.	.				
	Diğer	1	1.00	.				
	Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.			
Okur Yazar		1	1.67	.				
İlkokul		8	1.99	0.39				
Ortaokul		5	1.20	0.45	1.250	5,59	0.298	
Lise		23	1.69	0.75				
Üniversite		22	1.59	0.76				
Yüksek Lisans-Doktora		5	2.12	0.93				
Diğer		2	1.92	0.12				
Baba Eğitim Durumu		Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.			
		Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	9	2.02	0.46				
	Ortaokul	10	1.63	0.60	2.450	4,60	0.056	
	Lise	24	1.58	0.83				
	Üniversite	18	1.89	0.65				
	Yüksek Lisans-Doktora	4	0.90	0.31				
	Diğer	1	1.83	.				

Tablo 4.22. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

Anne İlişki	Hiç iyi değil	2	1.75	0.35	1.05	3,62	0.378
	İyi değil	5	1.55	0.87			
	İyi	21	1.49	0.73			
	Çok iyi	38	1.82	0.69			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	5	2.20A	0.51	5.68	3,62	0.002
	İyi değil	8	0.97B	0.37			
	İyi	25	1.58AB	0.72			
	Çok iyi	28	1.91A	0.65			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	47	1.67	0.71	0.495	2,63	0.612
	Baba	14	1.84	0.77			
	Her ikisi	5	1.52	0.62			
Gelir	0-1000	2	1.42	0.59	0.239	3,48	0.869
	1000-3000	14	1.61	0.55			
	3000-5000	20	1.77	0.79			
	5000+	16	1.71	0.74			
Başarı	Düşük	4	0.75B	0.29	23.120	2,63	0.000
	Orta	29	1.32B	0.54			
	İyi	33	2.13A	0.57			

Tablo 4.23 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Okul Alt Ölçeği puanlarının yaş ($F_{(5,61)}=2.66$, $p<.05$), anne eğitim durumu ($F_{(5,62)}=3.76$, $p<.01$), baba ile ilişki ($F_{(2,64)}=5.99$, $p<.01$), ebeveyne yakınlık ($F_{(65)}=1.52$, $p<.05$), sosyoekonomik gelir ($F_{(3,46)}=5.14$, $p<.01$) ve okul başarı düzeyi ($F_{(2,65)}=17.04$, $p<.001$) değişkenlerine göre farklılaştığı; cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, baba eğitim durumu, anne ile ilişki, ebeveyne yakınlık gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.23. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Okul Alt Ölçeği Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	29	2.1179	0.57406	0.666	66	0.508
	Erkek	39	2.0105	0.71384			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	2.0661	0.65535	-	-	-
	Hayır	1	1.4000	.			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	18	2.2061	0.67352	1.133	66	0.261
	Yok	50	2.0024	0.64716			

Tablo 4.23. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	2.0300	0.66963			
	Hayır	62	2.0589	0.65956	-0.102	66	0.919
Psikolojik Tedavi	Evet	9	1.7889	0.73942			
	Hayır	59	2.0971	0.63879	-1.321	66	0.191
Yaş	11	9	2.16AB	0.53			
	12	30	2.25A	0.67			
	13	10	2.04AB	0.54			
	14	7	1.45B	0.68	2.664	5,61	0.030
	15	5	2.30A	0.45			
	16	6	1.69B	0.37			
Kardeş Sayısı	Hiç	15	2.13	0.57			
	1	41	2.17	0.64			
	2	7	1.72	0.75	2.56	3,63	0.063
	3	4	1.43	0.43			
	Diğer	1	1.00	.			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	40	2.09	0.59			
	2. Çocuk	24	1.96	0.74			
	3. Çocuk	3	2.20	0.92	0.38	2,64	0.689
	Diğer	1	2.83	.			
Anne Medeni Durum	Evli	67	2.07	0.66			
	Ayrı	1	1.40	.			
	Boşanmış	0	.	.	-	-	-
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Diğer	0	.	.			
	Evli	67	2.07	0.66			
	Ayrı	1	1.40	.			
	Boşanmış	0	.	.	-	-	-
	Tekrar evli	0	.	.			
Anne Eğitim Durumu	Dul	0	.	.			
	Diğer	0	.	.			
	Okuma Yazma Bilmiyor	2	.88AB	0.18			
	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	6	1.82AB	0.55			
	Ortaokul	4	1.35AB	0.24			
	Lise	20	2.23A	0.61	3.76	5,62	0.005
Üniversite	Üniversite	29	2.07AB	0.66			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	2.42A	0.45			
	Diğer	0	.	.			

Tablo 4.23. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Alt Ölçeğinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans-Doktora	Diğer
	1	1.00
	1	2.00
	4	1.46	0.63
	8	1.87	0.51	1.980	4,61	0.109	.	.
	15	1.93	0.72
	32	2.22	0.66
	7	2.30	0.31
	0
Anne İlişki	Hiç iyi değil	1	2.00
	İyi değil	1	1.00
	İyi	10	1.91	0.41	-0.87(t)	64	0.389	.
	Çok iyi	56	2.10	0.68
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	2.00
	İyi değil	2	1.25B	0.35	5.99	2,64	0.004	.
	İyi	11	1.59AB	0.54
	Çok iyi	54	2.18A	0.63
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	1.88B	0.65
	Baba	6	1.98B	0.45	1.516	2,65	0.027	.
	Her ikisi	26	2.32A	0.63
Gelir	0-1000	5	1.90AB	0.77
	1000-3000	10	2.12AB	0.50	5.141	3,46	0.004	.
	3000-5000	16	1.56B	0.58
	5000+	19	2.33A	0.59
Başarı	Düşük	2	1.25B	1.06
	Orta	15	1.42B	0.37	17.041	2,65	0.000	.
	İyi	51	2.28A	0.56

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.24'de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların cinsiyet ($t_{(64)}=2.40$, $p<.05$), anneleri ile olan ilişki ($F_{(3,62)}=10.40$, $p<.001$) ve babaları ile olan ilişkileri ($F_{(3,62)}=4.27$, $p<.01$) ile Coopersmith Özsaygı Envanterinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanmış ailelerde yetişen çocukların anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olup olmama, daha önce psikolojik tedavi görüp

görmeme, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.24).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak cinsiyetin boşanmış ailelerin çocuklarının ruh sağlığı üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.24'de görüldüğü üzere boşanmış ailelerde yetişen kız çocuklarının Coopersmith Özsaygı puanlarının ($M=48.34$, $SD= 30.45$) erkek çocuklarına oranla ($M=64.26$, $SD=21.96$) daha düşük olduğu, anne-babası hayatta olan çocukların ($M=55.68$, $SD=28.52$) anne-babası hayatta olmayan çocuklara ($M=58$, $SD=13.27$) oranla Coopermsith Özsaygı Envanteri puanlarının daha düşük olduğu, evde anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmaması ($M=55.71$, $SD=28.17$) anne-baba-kardeş dışında yaşayan olmasına($M=56.4$, $SD=26.9$) oranla Coopersmith Özsaygı puanlarının daha düşük olduğu, kronik rahatsızlığa sahip olmayanların ($M=55.81$, $SD=28.25$) kronik rahatsızlığa sahip olanlara ($M=56$, $SD=18.33$) göre Coopersmith Özsaygı puanlarının daha düşük olduğu, daha önce psikolojik tedavi gören çocukların ($M=53.33$, $SD=23.07$) daha önce psikolojik tedavi görmeyen çocuklara oranla ($M=56.21$, $SD=28.61$) Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının aha düşük olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.24. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Coopermsith Özsaygı Envanterinden aldıkları Puanların Karşılaştırılması*

Özsaygı Envanteri Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	p	
Cinsiyet	Kız	35	48.3429	30.45338	-2.407	64	0.019
	Erkek	31	64.2581	21.95597			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	62	55.6774	28.51791	-0.161	64	0.873
	Hayır	4	58.0000	13.26650			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	10	56.4000	26.89568	0.071	64	0.943
	Yok	56	55.7143	28.16943			
Kronik Rahatsızlık	Evet	3	56.0000	18.33030	0.012	64	0.991
	Hayır	63	55.8095	28.25167			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	53.3333	23.06513	-0.287	64	0.775
	Hayır	57	56.2105	28.60990			
	n	Ort.	S.S.	F	df	p	

Tablo 4.24. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Coopermsith Özsaygı Envanterinden aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

Yaş	11	11	39.64B	30.75	2.880	5,60	0.21
	12	8	66.00A	14.66			
	13	13	66.15A	25.59			
	14	20	63.40A	19.95			
	15	7	34.2B	35.54			
	16	7	50.29AB	32.89			
Kardeş Sayısı	Hiç	10	63.60	23.59	1.466	4,61	0.224
	1	20	64.80	30.59			
	2	19	47.58	27.03			
	3	9	53.78	28.99			
	Diğer	8	45.50	21.05			
Doğum Sırası	İlk Çocuk	34	58.82	26.23	0.855	3,62	0.469
	2. Çocuk	20	47.60	28.72			
	3. Çocuk	6	62.00	29.91			
	Diğer	6	60.00	32.59			
Anne Medeni Durum	Boşanmış	55	53.67	29.02	1.03	2,61	0.362
	Tekrar evli	2	60.00	5.66			
	Dul	1	68.00	.			
	Diğer	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Boşanmış	53	52.83	29.19	1.15	3,61	0.336
	Tekrar evli	3	72.00	21.17			
	Dul	0	.	.			
	Diğer	1	56.00	.			
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	0	.	.	0.930	5,59	0.468
	Okur Yazar	1	56.00	.			
	İlkokul	8	61.50	20.39			
	Ortaokul	5	56.80	33.63			
	Lise	23	60.52	27.64			
	Üniversite	22	46.18	25.47			
	Yüksek Lisans-Doktora	5	58.40	46.10			
	Diğer	2	76.00	11.31			

Tablo 4.24. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Coopermsith Özsaygı Envanterinden aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Yüksek Lisans-Doktora	Diğer
	0	0	9	10	24	18	4	1
	.	.	56.89	69.60	55.17	55.56	21.00	68.00
	.	.	16.71	28.67	27.84	29.61	17.09	.
				2.348	4,60	0.064		
Anne İlişki	Hiç iyi değil	İyi değil	İyi	Çok iyi				
	2	5	21	38				
	72.00A	30.40B	37.52B	68.42AB				
	5.66	23.08	26.73	21.37				
					10.43	3,62	0.000	
Baba İlişki	Hiç iyi değil	İyi değil	İyi	Çok iyi				
	5	8	25	28				
	51.20AB	34.00B	49.92AB	68.14A				
	27.33	24.10	30.84	20.41				
					4.27	3,62	0.006	
Ebeveyne Yakınlık	Anne	Baba	Her ikisi					
	47	14	5					
	56.26	49.43	69.60					
	28.59	28.00	14.4					
				0.991	2,63	0.377		
Gelir	0-1000	1000-3000	3000-5000	5000+				
	2	14	20	16				
	60.00	56.57	56.00	39.25				
	11.31	28.15	26.02	31.87				
					1.372	3,48	0.263	
Başarı	Düşük	Orta	İyi					
	4	29	33					
	26.00	57.79	57.70					
	18.62	25.83	28.86					
				2.572	2,63	0.084		

Tablo 4.25 incelendiğinde boşanmamış ailelerde yetişen çocukların Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının anneleri ile olan ilişki ($F_{(64)}=2.03$, $p<.05$), değişkenine göre farklılaştığı; cinsiyet, anne-babanın hayatta olup olmaması, anne-baba-kardeş dışında birlikte yaşayan birinin olup olmaması, kronik rahatsızlığa sahip olma, daha önce psikolojik tedavi görüp görmeme, yaş, kardeş sayısı, doğum sırası, anne medeni durumu, baba medeni durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, baba ile ilişki, ebeveyne yakınlık, sosyoekonomik gelir, okul başarı düzeyi

gibi diğer sosyodemografik değişkenlerin söz konusu puan üzerinde farklılaşmaya sebep olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Tablo 4.25. *Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Coopersmith Özsaygı Envanterinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması*

Özsaygı Envanteri Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	p
Cinsiyet	Kız	29	71.7241	14.69426	-0.420	66	0.676
	Erkek	39	73.4359	17.92351			
Anne Baba Hayatta mı	Evet	67	72.8955	16.57776	-	-	-
	Hayır	1	60.0000	.			
Anne-Baba-Kardeş Dışında Yaşayan	Var	18	67.5556	18.60494	-1.558	66	0.124
	Yok	50	74.2900	15.49741			
Kronik Rahatsızlık	Evet	6	60.6667	21.67641	-1.905	66	0.061
	Hayır	62	73.8710	15.68071			
Psikolojik Tedavi	Evet	9	70.2222	21.91904	-0.481	66	0.632
	Hayır	59	73.0847	15.75380			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Yaş	11	9	78.22	13.28	1.293	5,51	0.279
	12	30	69.60	16.76			
	13	10	79.60	12.14			
	14	7	63.43	15.22			
	15	5	72.00	15.75			
	16	6	76.00	23.60			
Kardeş Sayısı	Hiç	15	72.80	13.20	1.62	3,63	0.194
	1	41	71.80	17.18			
	2	7	82.86	14.92			
	3	4	61.00	20.75			
Doğum Sırası	Diğer	1	84.00	.	2.78	2,64	0.070
	İlk Çocuk	40	74.00	17.09			
	2. Çocuk	24	68.50	15.35			
	3. Çocuk	3	90.67	2.31			
	Diğer	1	68.00	.			
Anne Medeni Durum	Evli	67	72.90	16.58	-	-	-
	Ayrı	1	60.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
	Dul	0	.	.			
Baba Medeni Durum	Diğer	0	.	.	-	-	-
	Evli	67	72.90	16.58			
	Ayrı	1	60.00	.			
	Boşanmış	0	.	.			
	Tekrar evli	0	.	.			
Dul	0	.	.				

Tablo 4.25. Boşanmamış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Coopersmith Özsaygı Envanterinden Aldıkları Puanların Karşılaştırılması (devamı)

	Diğer	0	.	.			
Anne Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	2	90.00	8.49			
	Okur Yazar	0	.	.			
	İlkokul	6	74.67	12.82			
	Ortaokul	4	64.00	21.91	1.16	5,62	0.340
	Lise	20	76.00	14.85			
	Üniversite	29	71.86	15.40			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	65.14	24.14			
	Diğer	0	.	.			
Baba Eğitim Durumu	Okuma Yazma Bilmiyor	1	48.00	.			
	Okur Yazar	1	64.00	.			
	İlkokul	4	82.00	12.44			
	Ortaokul	8	74.00	14.66	0.505	4,61	0.732
	Lise	15	71.47	15.18			
	Üniversite	32	73.88	18.00			
	Yüksek Lisans-Doktora	7	68.00	17.28			
	Diğer	0	.	.			
Anne İlişki	Hiç iyi değil	1	52.00	.			
	İyi değil	1	48.00	.			
	İyi	10	64.00	15.08	-2.03(t)	64	0.047
	Çok iyi	56	75.07	16.04			
Baba İlişki	Hiç iyi değil	1	52.00	.			
	İyi değil	2	50.00	2.83	2.99	2,64	0.057
	İyi	11	68.00	18.24			
	Çok iyi	54	74.89	15.66			
Ebeveyne Yakınlık	Anne	36	71.11	17.05			
	Baba	6	73.33	11.22	0.367	2,65	0.694
	Her ikisi	26	74.77	17.07			
Gelir	0-1000	5	63.20	15.59			
	1000-3000	10	72.40	19.27	0.435	3,46	0.729
	3000-5000	16	71.50	13.77			
	5000+	19	71.79	16.36			
Başarı	Düşük	2	54.00	2.83			
	Orta	15	76.00	17.04	1.613	2,65	0.207
	İyi	51	72.47	16.35			

Sadece boşanmış ebeveyne sahip çocukların sosyodemografik özelliklerine göre anksiyete depresyon puanları, sosyal içe dönüklük, somatik yakınma, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar, düşünce sorunları, dikkat sorunları, etkinlik alt puanı, sosyallik alt puanı, okul alt puanı ve öz saygı envanteri puanları bakımından alınan puanların karşılaştırılması amacıyla Independent Samples t-testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) tekniklerinden yararlanılmıştır. Varyans analizi sonucunda farklı grupların belirlenmesi için ise Tukey Çoklu Karşılaştırma Yöntemi kullanılmıştır. Tukey sonuçları ortalamaların yanında büyük harfler ile gösterilmiştir. Farklı harfler ortalamalar arasındaki farkların istatistik olarak önemli olduğunu göstermektedir. Tek bir ortak harfe sahip olan ortalamalar arasındaki farklar ise istatistik olarak önemli değildir.

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.26'de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların boşanma konusunda bilgilendirilme, anne-babalarının görüşme durumu, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, anne-babanın ne kadar süre önce ayrıldığı, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı, diğer ebeveyni görme sıklığı ve anne-babanın görüşme sıklığı ile YSR Anksiyete/ Depresyon alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.26'de görüldüğü üzere boşanmış ile ilgili bilgilendirilen çocukların YSR puanlarının ($M=7.63$, $SD=4.80$) boşanma ile ilgili bilgilendirilmeyen çocuklara oranla ($M=7.55$, $SD= 5.84$) daha yüksek olduğu, anne babaları görüşmeyen çocukların ($M=9.04$, $SD=5.01$) anne babaları görüşen çocuklara ($M=55.71$, $SD=28.17$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocukların ($M=6.77$, $SD=5.03$) anne babaları yüz yüze görüşen çocuklara ($M=6.40$, $SD=3.37$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, üvey kardeşe sahip olan çocukların ($M=8.00$, $SD=3.63$) üvey kardeşe sahip olmayan çocuklara ($M=7.56$, $SD=5.12$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.26. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete/ Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması*

Anksiyete/ Depresyon Puanları		n	Ort.	S.S.	T	df	p
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	evet	54	7.63	4.80	0.051	63	0.959
	hayır	11	7.55	5.84			
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	6.67	4.32	-1.950	62	0.056
	hayır	28	9.04	5.11			
Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	6.77	5.03	0.213	34	0.832
	yüz yüze	10	6.40	3.37			
Üvey Kardeş	evet	8	8.00	3.63	0.233	63	0.816
	hayır	57	7.56	5.12			
		n	Ort.	S.S.	F	df	p
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	6.17	4.13	0.793	6,57	0.579
	6ay-1yıl	6	8.50	3.89			
	1-2yıl	13	6.62	4.75			
	2-3yıl	7	6.00	3.96			
	3-5yıl	13	7.77	3.88			
	5-8yıl	11	10.09	5.15			
	diğer	8	8.13	7.83			
Boşandıklarında Yaşınız	5'ten küçük	10	10.00	7.33	2.033	2,52	0.141
	5-10 arası	25	8.52	4.11			
	10'dan büyük	20	6.50	3.46			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	anne	9	10.44	5.25	1.748	2,47	0.185
	baba	5	6.80	5.54			
	anne baba	36	7.19	4.35			
	anneanne dede	1	9.00	-			
	büyükanne	1	10.00	-			
	büyükbaba	1	10.00	-			
	diğer	2	3.00	.00			
	anne	52	8.23	4.72			
	baba	11	6.00	5.25			
Yanında Kalınan Kişi	anneanne dede	0	-	-	1.397(t)	61	0.167
	babaanne	1	1.00	-			
	büyükbaba	1	.00	-			
	diğer	1	.00	-			
	hiç	6	11.17	6.05			
Diğer Ebeveyne Görme Sıklığı	yılda birkaç kez	6	7.17	4.79	1.010	5,58	0.420
	ayda 1-2	9	6.44	4.95			
	iki haftada 1	12	8.83	5.17			
	haftada 1-2	21	7.38	4.84			
	her gün	10	6.40	4.09			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	her gün	2	3.00	2.83	2.113	4,44	0.095
	haftada 1-2	10	4.23	3.14			
	15 günde 1-2	6	7.17	3.25			

Tablo 4.26. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Anksiyete/ Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması (devamı)

ayda 1-2	15	6.87	4.87
diğer	16	8.94	4.65

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.27’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların boşanma konusunda bilgilendirilme, anne-babalarının görüşme durumu, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, anne-babanın ne kadar süre önce ayrıldığı, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı, diğer ebeveyni görme sıklığı ve anne-babanın görüşme sıklığı ile YSR Sosyal İçer Dönüklük alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.27’de görüldüğü üzere boşanma ile ilgili bilgilendirilen çocukların YSR puanlarının ($M=4.67$, $SD=2.89$) boşanma ile ilgili bilgilendirilmeyen çocuklara oranla ($M=4.9$, $SD= 3.56$) daha yüksek olduğu, anne babaları görüşmeyen çocukların ($M=5.39$, $SD=2.99$) anne babaları görüşen çocuklara ($M=4.11$, $SD=2.89$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocukların ($M=4.11$, $SD=3.09$) anne babaları yüz yüze görüşen çocuklara ($M=3.40$, $SD=2.27$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, üvey kardeşe sahip olan çocukların ($M=4.36$, $SD=1.60$) üvey kardeşe sahip olmayan çocuklara ($M=4.34$, $SD=3.14$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.27. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İçer Dönüklük Karşılaştırılması

Sosyal İçer Dönüklük Puanları	n	Ort.	S.S.	t	df	P
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	54	4.67	2.89	0.304	63	0.762
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	11	4.9	3.56			
Görüşüyor ise ne şekilde	36	4.11	2.89			
Üvey Kardeş	28	5.39	2.99	-1.736	62	0.088
	26	4.11	3.09	0.915	34	0.367
	10	3.40	2.27			
	8	4.36	1.60	0.010	63	0.992

Tablo 4.27. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal İçe Dönüklük Karşılaştırılması (devamı)

	hayır	57	4.34	3.14			
		n	Ort.	S.S.	F	df	P
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	5.33	3.98			
	6ay-1yıl	6	6.17	2.14			
	1-2yıl	13	3.92	3.48			
	2-3yıl	7	3.71	3.35	.689	6,57	.659
	3-5yıl	13	4.27	2.30			
	5-8yıl	11	4.18	2.07			
	diğer	8	5.63	3.78			
Boşandıkları nda Yaşınız	5'ten küçük	10	5.10	3.54			
	5-10 arası	25	4.21	2.49	0.226	2,52	0.798
	10'dan büyük	20	4.18	2.48			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	anne	9	5.78	3.19			
	baba	5	4.80	2.95			
	anne baba	36	4.20	2.92	0.696	2,47	0.504
	anneanne dede	1	1.00	.			
	büyükanne büyükbaba	1	4.00	.			
	diğer	2	5.00	1.41			
	anne	52	4.90	2.99			
	baba	11	3.91	2.81			
Yanında Kalınan Kişi	anneanne dede	0	.	.	1.014(t)	61	0.315
	babaanne büyükbaba	1	2.00	.			
	diğer	1	.00	.			
	hiç	6	4.67	4.13			
Diğer Diğer Ebeveyni Görme Sıklığı	yılda birkaç kez	6	5.17	3.43			
	ayda 1-2	9	6.11	2.80	0.712	5,58	0.617
	iki haftada 1	12	4.92	3.06			
	haftada 1-2	21	4.05	2.97			
	her gün	10	4.10	2.08			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	her gün	2	4.23	3.54			
	haftada 1-2	10	3.10	2.42			
	15 günde 1-2	6	4.00	2.83	1.595	4,44	0.193
	ayda 1-2	15	4.07	3.39			
	diğer	16	5.69	1.85			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.28'de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların boşanma konusunda bilgilendirilme, anne-babalarının görüşme durumu, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, anne-babanın ne kadar süre önce ayrıldığı, çocuğun

boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı, diğer ebeveyni görme sıklığı ve anne-babanın görüşme sıklığı ile YSR Somatik Yakınma alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.28'de görüldüğü üzere boşanmış ile ilgili bilgilendirilen çocukların YSR puanlarının ($M=4.67$, $SD=2.89$) boşanma ile ilgili bilgilendirilmeyen çocuklara oranla ($M=4.9$, $SD= 3.56$) daha yüksek olduğu, anne babaları görüşmeyen çocukların ($M=5.39$, $SD=2.99$) anne babaları görüşen çocuklara ($M=4.11$, $SD=2.89$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocukların ($M=4.11$, $SD=3.09$) anne babaları yüz yüze görüşen çocuklara ($M=3.40$, $SD=2.27$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, üvey kardeşe sahip olan çocukların ($M=4.36$, $SD=1.60$) üvey kardeşe sahip olmayan çocuklara ($M=4.34$, $SD=3.14$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.28. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Somatik Yakınma Karşılaştırılması*

Somatik Yakınma Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	P
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	evet	54	5.28	4.12	-0.489	63	0.627
	hayır	11	6.09	7.56			
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	4.20	4.27	-1.869	62	0.066
	hayır	28	6.79	5.63			
Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	4.23	4.21	0.062	34	0.957
	yüz yüze	10	4.13	4.67			
Üvey Kardeş	evet	8	3.63	2.07	-1.083	63	0.283
	hayır	57	5.67	5.25			
		n	Ort.	S.S.	F	df	P
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	5.83	8.11	0.637	6,57	0.700
	6ay-1yıl	6	4.83	1.83			
	1-2yıl	13	5.00	5.54			
	2-3yıl	7	5.29	5.12			
	3-5yıl	13	4.15	1.72			
	5-8yıl	11	8.00	6.23			
	diğer	8	5.38	5.15			

Tablo 4.28. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Somatik Yakınma Karşılaştırılması (devamı)

Boşandıkların da Yaşınız	5'ten küçük	10	7.80	7.58			
	5-10 arası	25	4.84	3.22	2.257	2,52	0.115
	10'dan büyük	20	4.28	2.74			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	anne	9	7.67	5.55			
	baba	5	4.20	2.39			
	anne baba	36	5.00	4.13	1.469	2,47	0.240
	anneanne dede	1	3.00	.			
	büyükanne büyükbaba	1	2.00	.			
	diğer	2	5.00	.00			
	anne	52	5.79	5.39			
Yanında Kalınan Kişi	baba	11	4.28	2.34			
	anneanne dede	0	.	.	0.747(t)	61	0.458
	babaanne büyükbaba	1	1.00	.			
	diğer	1	.00	.			
Diğer Diğer Ebeveyne Görme Sıklığı	hiç	6	9.00	8.00			
	yılda birkaç kez	6	6.33	7.45			
	ayda 1-2	9	4.00	2.35	0.906	5,58	0.484
	iki haftada 1	12	4.23	3.03			
	haftada 1-2	21	5.19	4.31			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	her gün	10	6.00	5.81			
	her gün	2	4.23	4.95			
	haftada 1-2	10	3.60	4.74			
	15 günde 1-2	6	4.6	3.33	0.252	4,44	0.907
	ayda 1-2	15	4.73	4.96			
	diğer	16	5.44	4.35			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.29'da görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların anne babalarının boşanma sonrası görüşüp görüşmemeleri ($t_{(62)}=2.74$, $p<.01$) ile Kurallara Karşı Gelme Alt Ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanma konusunda bilgilendirilme, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, anne-babanın ne kadar süre önce ayrıldığı, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı, diğer ebeveyne görme sıklığı ve anne-babanın görüşme sıklığı ile YSR Kurallara Karşı Gelme alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.29).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.29’da görüldüğü üzere boşanmış ile ilgili bilgilendirilmeyen çocukların YSR puanlarının (M=5.91, SD=4.11) boşanma ile ilgili bilgilendirilen çocuklara oranla (M=5.24, SD= 4.19) daha yüksek olduğu, anne babaları yüz yüze görüşen çocukların (M=4.3, SD=4.37) anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocuklara (M=4.23, SD=3.05) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, üvey kardeşe sahip olmayan çocukların (M=5.47, SD=4.23) üvey kardeşe sahip olan çocuklara (M=4.23, SD=3.70) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.29. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kurallara Karşı Gelmenin Karşılaştırılması*

Kurallara Karşı Gelme Puanları		n	Ort.	S.S.	T	df	P
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	evet	54	5.24	4.19	-0.484	63	0.630
	hayır	11	5.91	4.11			
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	4.25	3.49	-2.741	62	0.008
	hayır	28	6.96	4.16			
Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	4.23	3.05	-0.053	34	0.958
	yüz yüze	10	4.3	4.37			
Üvey Kardeş	evet	8	4.23	3.70	-0.618	63	0.539
	hayır	57	5.47	4.23			
		n	Ort.	S.S.	F	df	P
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	7.67	7.76	0.664	6,57	0.679
	6ay-1yıl	6	4.83	2.04			
	1-2yıl	13	3.92	2.33			
	2-3yıl	7	5.43	2.07			
	3-5yıl	13	5.77	3.96			
	5-8yıl	11	6.18	4.2			
	diğer	8	5.13	5.59			
Boşandıklarında Yaşınız	5'ten küçük	10	6.60	4.97	0.720	2,52	0.492
	5-10 arası	25	4.84	3.94			
	10'dan büyük	20	5.05	3.58			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	anne	9	5.78	3.42	0.139	2,47	0.871
	baba	5	4.33	1.34			
	anne baba	36	5.08	4.72			
	anneanne dede	1	11.00	.			
	büyükanne büyükbaba	1	7.00	.			

Tablo 4.29. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Kurallara Karşı Gelmenin Karşılaştırılması (devamı)

	diğer	2	3.50	.71			
	anne	52	5.71	4.6			
	baba	11	4.37	2.77			
Yanında	anneanne dede	0	.	.	0.787(t)	61	0.434
Kalınan Kişi	babaanne büyükbaba	1	.00	.			
	diğer	1	.00	.			
	hiç	6	9.33	3.27			
	yılda birkaç kez	6	6.00	3.74			
Diğer Diğer	ayda 1-2	9	4.22	2.22	1.775	5,58	0.132
Ebeveyne	iki haftada 1	12	5.08	5.14			
Görme Sıklığı	haftada 1-2	21	4.11	4.13			
	her gün	10	6.50	3.89			
Anne-Baba	her gün	2	1.50	2.12			
Görüşme Sıklığı	haftada 1-2	10	4.33	4.16			
	15 günde 1-2	6	3.33	1.97	0.768	4,44	0.552
	ayda 1-2	15	4.27	3.37			
	diğer	16	5.37	3.69			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.30'de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların anne babalarının boşanma sonrası görüşüp görüşmemeleri ($t_{(62)}=3.67, p<.001$) ve anne babalarının görüşme sıklığı ($F_{(4,17)}=3.88, p<.01$) ile Saldırgan Davranışlar Alt Ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanma konusunda bilgilendirilme, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, anne-babanın ne kadar süre önce ayrıldığı, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı ve evden ayrılan ebeveyne görme sıklığı ile YSR Saldırgan Davranışlar alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.30).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.30'de görüldüğü üzere boşanma ile ilgili bilgilendirilmeyen çocukların YSR puanlarının ($M=11, SD=7.59$) boşanma ile ilgili bilgilendirilen çocuklara oranla ($M=10.57, SD= 5.98$) daha yüksek

olduğu, anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocukların (M=8.92, SD=5.65) anne babaları yüz yüze görüşen çocuklara (M=7.5, SD=4.81) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, üvey kardeşe sahip olmayan çocukların (M=11.38, SD=4.96) üvey kardeşe sahip olan çocuklara (M=10.54, SD=6.40) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.30. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Saldırgan Davranışların Karşılaştırılması*

Saldırgan Davranış Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	P
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	evet	54	10.57	5.98			
	hayır	11	11.00	7.59	-0.206	63	0.838
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	8.53	5.40			
	hayır	28	13.71	5.88	-3.666	62	0.001
Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	8.92	5.65	0.703	34	0.487
	yüz yüze	10	7.50	4.81			
Üvey Kardeş	evet	8	11.38	4.96	0.352	63	0.726
	hayır	57	10.54	6.40			
		n	Ort.	S.S.	F	df	P
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	10.17	10.72			
	6ay-1yıl	6	12.17	5.53			
	1-2yıl	13	8.23	3.83			
	2-3yıl	7	9.57	2.64	0.834	6,57	0.549
	3-5yıl	13	12.85	5.94			
	5-8yıl	11	12.27	7.30			
Boşandıkları Yaşınız	diğer	8	10.13	6.38			
	5'ten küçük	10	11.50	8.24			
	5-10 arası	25	11.20	5.65	0.147	2,52	0.864
	10'dan büyük	20	10.40	5.17			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirildi	anne	9	10.78	4.74			
	baba	5	13.00	4.26			
	anne baba	36	9.89	6.46	0.606	2,47	0.550
	anneanne dede	1	21.00	.			
	büyükanne büyükbaba	1	14.00	.			
	diğer	2	9.00	1.41			
Yanında	anne	52	10.81	6.19	-0.456(t)	1,61	0.650
	baba	11	11.73	5.44			

Tablo 4.30. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Saldırgan Davranışların Karşılaştırılması (devamı)

Kalınan Kişi	anneanne dede	0	.	.			
	babaanne büyükbaba	1	1.00	.			
	diğer	1	.00	.			
	hiç	6	16.50	7.09			
Diğer	yılda birkaç kez	6	10.67	5.20			
Diğer Ebeveyni Görme Sıklığı	ayda 1-2	9	9.44	5.13	1.818	5,58	0.124
	iki haftada 1	12	12.67	6.69			
	haftada 1-2	21	9.71	6.31			
	her gün	10	8.70	4.8			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	her gün	2	3.00 B	2.83			
	haftada 1-2	10	6.50 AB	4.70			
	15 günde 1-2	6	7.83 AB	1.83	3.877	4,44	0.009
	ayda 1-2	15	9.00 AB	6.23			
	diğer	16	13.31 B	5.45			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklemeler için Tablo 4.31’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların boşanma konusunda bilgilendirilme, anne-babalarının görüşme durumu, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, anne-babanın ne kadar süre önce ayrıldığı, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı, diğer ebeveyni görme sıklığı ve anne-babanın görüşme sıklığı ile YSR Sosyal Sorunlar alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.31’de görüldüğü üzere boşanmış ile ilgili bilgilendirilmeyen çocukların YSR puanlarının ($M=6.27$, $SD=5.20$) boşanma ile ilgili bilgilendirilen çocuklara oranla ($M=5.41$, $SD= 3.33$) daha yüksek olduğu, anne babaları görüşmeyen çocukların ($M=6.11$, $SD=3.67$) anne babaları görüşen çocuklara ($M=5.28$, $SD=3.62$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, anne babaları yüz yüze görüşen çocukların ($M=5.30$, $SD=3.20$) anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocuklara ($M=5.27$, $SD=3.83$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, üvey kardeşe sahip olan çocukların ($M=6.75$, $SD=3.92$) üvey kardeşe sahip olmayan çocuklara ($M=5.39$, $SD=3.64$) göre YSR

puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.31. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal Sorunların Karşılaştırılması*

Sosyal Sorunlar Puanları	n	Ort.	S.S.	T	df	P	
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	evet	54	5.41	3.33	-0.709	63	0.481
	hayır	11	6.27	5.20			
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	5.28	3.62	-0.904	62	0.369
	hayır	28	6.11	3.67			
Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	5.27	3.83	-0.023	34	0.982
	yüz yüze	10	5.30	3.20			
Üvey Kardeş	evet	8	6.75	3.92	0.983	63	0.329
	hayır	57	5.39	3.64			
	n	Ort.	S.S.	F	df	P	
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	6.00	2.90	0.224	6,57	0.967
	6ay-1yıl	6	5.00	2.19			
	1-2yıl	13	5.46	4.27			
	2-3yıl	7	4.30	3.69			
	3-5yıl	13	6.38	3.80			
	5-8yıl	11	5.82	3.22			
	diğer	8	5.63	4.23			
Boşandıklarında Yaşınız	5'ten küçük	10	6.00	4.10	0.378	2,52	0.687
	5-10 arası	25	6.08	3.57			
	10'dan büyük	20	5.20	2.98			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	anne	9	6.56	4.13	1.617	2,47	0.209
	baba	5	3.20	2.28			
	anne baba	36	5.61	3.29			
	anneanne dede	1	3.00	.			
	büyükanne büyükbaba	1	5.00	.			
	diğer	2	3.50	.71			
	anne	52	6.08	3.66			
	baba	11	4.00	2.97			
Yanında Kalınan Kişi	anneanne dede	0	.	.	1.760(t)	61	0.084
	babaanne büyükbaba	1	1.00	.			
	diğer	1	.00	.			
	hiç	6	5.83	4.18			
Diğer Diğer Ebeveyne Görme Sıklığı	yılda birkaç kez	6	6.67	5.20	0.306	5,58	0.907
	ayda 1-2	9	5.56	3.57			
	iki haftada 1	12	6.33	3.63			

Tablo 4.31. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyal Sorunların Karşılaştırılması (devamı)

Anne-Baba Görüşme Sıklığı	haftada 1-2	21	5.33	3.68			
	her gün	10	4.80	2.57			
	her gün	2	1.50	.71			
	haftada 1-2	10	3.70	3.13			
	15 günde 1-2	6	6.00	2.10	2.138	4,44	0.092
	ayda 1-2	15	5.53	4.24			
	diğer	16	6.94	3.13			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.32’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların boşanma konusunda bilgilendirilme, anne-babalarının görüşme durumu, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, anne-babanın ne kadar süre önce ayrıldığı, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı, diğer ebeveyni görme sıklığı ve anne-babanın görüşme sıklığı ile YSR Düşünce Sorunları alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.32’de görüldüğü üzere boşanmış ile ilgili bilgilendirilen çocukların YSR puanlarının ($M=7.72$, $SD=5.88$) boşanma ile ilgili bilgilendirilmeyen çocuklara oranla ($M=7.36$, $SD= 6.25$) daha yüksek olduğu, anne babaları görüşmeyen çocukların ($M=9.11$, $SD=6.15$) anne babaları görüşen çocuklara ($M=6.75$, $SD=5.48$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, anne babaları yüz yüze görüşen çocukların ($M=7.80$, $SD=6.86$) anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocuklara ($M=6.35$, $SD=4.96$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, üvey kardeşe sahip olmayan çocukların ($M=7.86$, $SD=6.00$) üvey kardeşe sahip olan çocuklara ($M=6.25$, $SD=5.15$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.32. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düşünce Sorunlarının Karşılaştırılması

Düşünce Sorunları Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	P
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	evet	54	7.72	5.88	0.183	63	0.856
	hayır	11	7.36	6.25			

Tablo 4.32. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Düşünce Sorunlarının Karşılaştırılması (devamı)

		n	Ort.	S.S.	F	df	P
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	6.75	5.48			
	hayır	28	9.11	6.15	-1.617	62	0.111
Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	6.35	4.96			
	yüz yüze	10	7.80	6.86	-0.707	34	0.484
Üvey Kardeş	evet	8	6.25	5.15			
	hayır	57	7.86	6.00	-0.721	63	0.474
		n	Ort.	S.S.	F	df	P
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	10.17	7.83			
	6ay-1yıl	6	8.50	6.38			
	1-2yıl	13	6.23	4.73			
	2-3yıl	7	7.29	6.42	1.071	6,57	0.390
	3-5yıl	13	6.46	2.33			
	5-8yıl	11	10.91	7.66			
	diğer	8	6.25	6.16			
Boşandıkları nda Yaşınız	5'ten küçük	10	9.80	7.91			
	5-10 arası	25	7.08	5.32	1.118	2,52	0.335
	10'dan büyük	20	6.50	5.29			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	anne	9	7.11	4.23			
	baba	5	8.80	4.66			
	anne baba	36	7.25	6.46			
	anneanne dede	1	11.00	.	0.158	2,47	0.855
	büyükanne büyükbaba	1	18.00	.			
	diğer	2	9.50	.71			
	anne	52	7.52	5.68			
	baba	11	9.55	6.68			
Yanında Kalınan Kişi	anneanne dede	0	.	.	-1.043(t)	61	0.301
	babaanne büyükbaba	1	2.00	.			
	diğer	1	.00	.			
	hiç	6	10.00	7.90			
Diğer Diğer Ebeveyni Görme Sıklığı	yılda birkaç kez	6	5.17	5.34			
	ayda 1-2	9	6.56	4.75	2.007	5,58	0.091
	iki haftada 1	12	6.92	5.00			
	haftada 1-2	21	6.76	6.11			
	her gün	10	12.30	4.28			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	her gün	2	5.50	4.95			
	haftada 1-2	10	7.70	6.93			
	15 günde 1-2	6	6.17	5.27	0.194	4,44	0.940
	ayda 1-2	15	5.67	4.06			
	diğer	16	6.69	7.11			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklemeler için Tablo 4.33’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların boşanma konusunda bilgilendirilme, anne-babalarının görüşme durumu, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, anne-babanın ne kadar süre önce ayrıldığı, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı, diğer ebeveyni görme sıklığı ve anne-babanın görüşme sıklığı ile YSR Dikkat Sorunları alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.33’de görüldüğü üzere boşanmış ile ilgili bilgilendirilmeyen çocukların YSR puanlarının ($M=8.09$, $SD=5.26$) boşanma ile ilgili bilgilendirilen çocuklara oranla ($M=7.35$, $SD= 3.38$) daha yüksek olduğu, anne babaları görüşmeyen çocukların ($M=8.36$, $SD=3.52$) anne babaları görüşen çocuklara ($M=7.00$, $SD=3.66$) oranla YSR puanlarının daha yüksek olduğu, anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocukların ($M=7.35$, $SD=3.90$) anne babaları yüz yüze görüşen çocuklara ($M=6.10$, $SD=2.92$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu, üvey kardeşe sahip olan çocukların ($M=9.13$, $SD=3.27$) üvey kardeşe sahip olmayan çocuklara ($M=7.25$, $SD=3.75$) göre YSR puanlarının daha yüksek olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.33. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dikkat Sorunlarının Karşılaştırılması*

Dikkat Sorunları Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	P																																																
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	evet	54	7.35	3.38	-0.597	63	0.553																																																
	hayır	11	8.09	5.26				Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	7.00	3.66	-1.497	62	0.139	hayır	28	8.36	3.52	Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	7.35	3.90	0.914	34	0.367	yüz yüze	10	6.10	2.92	Üvey Kardeş	evet	8	9.13	3.27	1.345	63	0.184	hayır	57	7.25	3.75			n	Ort.	S.S.	F	df	P	Anne-Baba	<6ay	6	8.67
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	7.00	3.66	-1.497	62	0.139																																																
	hayır	28	8.36	3.52				Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	7.35	3.90	0.914	34	0.367	yüz yüze	10	6.10	2.92	Üvey Kardeş	evet	8	9.13	3.27	1.345	63	0.184	hayır	57	7.25	3.75			n	Ort.	S.S.	F	df	P	Anne-Baba	<6ay	6	8.67	4.5	0.734	6,57	0.624								
Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	7.35	3.90	0.914	34	0.367																																																
	yüz yüze	10	6.10	2.92				Üvey Kardeş	evet	8	9.13	3.27	1.345	63	0.184	hayır	57	7.25	3.75			n	Ort.	S.S.	F	df	P	Anne-Baba	<6ay	6	8.67	4.5	0.734	6,57	0.624																				
Üvey Kardeş	evet	8	9.13	3.27	1.345	63	0.184																																																
	hayır	57	7.25	3.75						n	Ort.	S.S.	F	df	P	Anne-Baba	<6ay	6	8.67	4.5	0.734	6,57	0.624																																
		n	Ort.	S.S.	F	df	P																																																
Anne-Baba	<6ay	6	8.67	4.5	0.734	6,57	0.624																																																

Tablo 4.33. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dikkat Sorunlarının Karşılaştırılması (devamı)

Ne kadar Önce Ayrıldı	6ay-1yıl	6	8.50	3.21			
	1-2yıl	13	6.85	3.21			
	2-3yıl	7	5.71	1.38			
	3-5yıl	13	8.31	3.82			
	5-8yıl	11	8.27	4.16			
	diğer	8	6.88	4.16			
Boşandıkları nda Yaşınız	5'ten küçük	10	8.20	4.15			
	5-10 arası	25	7.24	3.70	0.245	2,52	0.783
	10'dan büyük	20	7.65	3.39			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	anne	9	7.56	2.92			
	baba	5	7.80	2.77			
	anne baba	36	7.08	3.66	0.139	2,47	0.871
	anneanne dede	1	13.00	.			
	büyükanne büyükbaba	1	8.00	.			
	diğer	2	7.00	1.41			
	anne	52	7.83	3.55			
	baba	11	7.09	3.75			
	anneanne dede	0	.	.	0.619(t)	61	0.538
Yanında Kalman Kişi	babaanne büyükbaba	1	1.00	.			
	diğer	1	.00	.			
	hiç	6	9.33	5.24			
	yılda birkaç kez	6	10.33	3.56			
Diğer Diğer Ebeveyne Görme Sıklığı	ayda 1-2	9	6.11	2.98	1.704	5,58	0.148
	iki haftada 1	12	8.33	3.77			
	haftada 1-2	21	6.76	3.67			
	her gün	10	7.10	1.73			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	her gün	2	5.50	6.36			
	haftada 1-2	10	6.10	3.60			
	15 günde 1-2	6	6.67	2.58	0.521	4,44	0.721
	ayda 1-2	15	7.33	4.12			
	diğer	16	8.06	4.01			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.34'de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların anne babalarının ne kadar önce ayrıldığı ($F_{(6,57)}=2.98$, $p<.05$), evden ayrılan ebeveyne görme sıklığı ($F_{(5,58)}=2.99$, $p<.05$) ve anne-babalarının görüşme sıklığı ($F_{(4,17)}=2.67$, $p<.05$) ile Etkinlik Alt Ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanma konusunda bilgilendirilme, anne babalarının görüşme durumu, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği ve çocuğun kiminle kaldığı ile YSR Etkinlik alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.34).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.34'de görüldüğü üzere boşanma ile ilgili bilgilendirilen çocukların ($M=7.10$, $SD=3.60$) boşanma ile ilgili bilgilendirilmeyen çocuklara ($M=7.96$, $SD= 3.48$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, anne babaları görüşmeyen çocukların ($M=7.17$, $SD=3.51$) anne babaları görüşen çocuklara ($M=7.24$, $SD=3.67$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocukların ($M=6.67$, $SD=3.52$) anne babaları yüz yüze görüşen çocuklara ($M=8.71$, $SD=3.84$) göre YSR puanlarının daha düşük olduğu, üvey kardeşe sahip olmayan çocukların ($M=7.18$, $SD=3.67$) üvey kardeşe sahip olan çocuklara ($M=7.73$, $SD=2.85$) göre YSR puanlarının daha düşük olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.34. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Puanı Karşılaştırılması*

Etkinlik Alt Puanı		n	Ort.	S.S.	t	df	P
Boşanma Konusu nda Bilgilen dirilme Durum u	evet	54	7.10	3.60			
	hayır	11	7.96	3.48	-0.719	63	0.475
Anne- Baba Görüşü yor Durum u	evet	36	7.24	3.67			
	hayır	28	7.17	3.51	0.079	62	0.937
Görüşü yor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	6.67	3.52			
	yüz yüze	10	8.71	3.84	-1.514	34	0.139
Üvey Kardeş	evet	8	7.73	2.85			
	hayır	57	7.18	3.67	0.405	63	0.687

Tablo 4.34. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Etkinlik Alt Puanı Karşılaştırılması (devamı)

		n	Ort.	S.S.	F	df	P
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	11.44 A	1.94			
	6ay-1yıl	6	5.23 B	3.85			
	1-2yıl	13	6.42 B	2.58			
	2-3yıl	7	6.87 AB	4.21	2.981	6,57	0.013
	3-5yıl	13	5.63 B	3.98			
	5-8yıl	11	8.24 AB	3.11			
Boşandıklarında Yaşınız	diğer	8	8.24 AB	2.61			
	5'ten küçük	10	8.50	3.24			
	5-10 arası	25	7.52	3.87	2.586	2,52	0.085
Boşanma Konusunda Kim Bilgilenirdi	10'dan büyük	20	5.62	3.42			
	anne	9	6.56	2.53			
Yanında Kalınan Kişi	baba	5	7.26	2.85			
	anne baba	36	7.12	3.87	0.100	2,47	0.905
	anneanne dede	1	10.75	.			
	büyükanne büyükbaba	1	2.00	.			
	diğer	2	9.63	4.77			
	anne	52	7.11	3.56			
Diğer Ebeveyni Görme Sıklığı	baba	11	7.51	3.84			
	anneanne dede	0	.	.	-0.334(t)	61	0.740
	babaanne büyükbaba	1	7.50	.			
	diğer	1	11.50	.			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	hiç	6	8.57 A	2.15			
	yılda birkaç kez	6	7.78 AB	3.12			
	ayda 1-2	9	3.83 B	3.30	2.994	5,58	0.018
	iki haftada 1	12	6.41 AB	3.53			
	haftada 1-2	21	7.62 AB	3.49			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	her gün	10	9.17 A	3.33			
	her gün	2	7.25 AB	.35			
	haftada 1-2	10	10.05 A	2.62			
	15 günde 1-2	6	5.85 AB	3.94	2.673	4,44	0.044
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	ayda 1-2	15	6.23 AB	3.52			
	diğer	16	5.80 B	3.92			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklemeler için Tablo 4.35'de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların evden ayrılan ebeveyni görme sıklığı ($F_{(5,58)}=2.99$, $p<.05$) ve anne babalarının görüşme sıklığı ($F_{(4,17)}=2.67$, $p<.05$) ile Sosyallik Alt Ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanma konusunda bilgilendirilme, anne babalarının görüşme durumu, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı ile YSR Etkinlik alt ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.35).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.35’de görüldüğü üzere boşanma ile ilgili bilgilendirilmeyen çocukların ($M=6.24$, $SD=1.97$) boşanma ile ilgili bilgilendirilen çocuklara ($M=6.55$, $SD= 2.34$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, anne babaları görüşmeyen çocukların ($M=6.37$, $SD=2.16$) anne babaları görüşen çocuklara ($M=6.58$, $SD=2.41$) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocukların ($M=6.19$, $SD=2.12$) anne babaları yüz yüze görüşen çocuklara ($M=7.60$, $SD=2.92$) göre YSR puanlarının daha düşük olduğu, üvey kardeşe sahip olan çocukların ($M=5.71$, $SD=1.36$) üvey kardeşe sahip olmayan çocuklara ($M=6.61$, $SD=2.36$) göre YSR puanlarının daha düşük olduğu görülmesine rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.35. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Puanının Karşılaştırılması*

Sosyallik Alt Puanı		n	Ort.	S.S.	t	df	P
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	evet	54	6.55	2.34	0.401	63	0.690
	hayır	11	6.24	1.97			
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	6.58	2.41	0.371	62	0.712
	hayır	28	6.37	2.16			
Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	6.19	2.12	-1.610	34	0.117
	yüz yüze	10	7.60	2.92			
Üvey Kardeş	evet	8	5.71	1.36	-1.046	63	0.300
	hayır	57	6.61	2.36			
		n	Ort.	S.S.	F	df	P
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	6.94	2.64	0.822	6,57	0.558
	6ay-1yıl	6	5.50	1.46			
	1-2yıl	13	6.57	2.56			
	2-3yıl	7	6.07	3.40			
	3-5yıl	13	6.62	2.01			

Tablo 4.35. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Sosyallik Alt Puanının Karşılaştırılması (devamı)

	5-8yıl	11	5.85	2.09			
	diğer	8	7.77	1.63			
Boşandıklarında Yaşınız	5'ten küçük	10	7.77	1.89			
	5-10 arası	25	6.20	2.18	1.850	2,52	0.167
	10'dan büyük	20	6.63	2.28			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	anne	9	5.16	2.52			
	baba	5	6.43	.70			
	anne baba	36	6.86	2.40	1.928	2,47	0.157
	anneanne dede	1	5.33	.			
	büyükanne büyükbaba	1	5.00	.			
	diğer	2	8.84	1.18			
	anne	52	6.34	2.41			
	baba	11	7.02	1.53			
Yanında Kalınan Kişi	anneanne dede	0	.	.	-0.892(t)	61	0.376
	babaanne büyükbaba	1	6.00	.			
	diğer	1	9.00	.			
	hiç	6	4.81 B	1.75			
	yılda birkaç kez	6	6.14 AB	1.96			
Diğer Diğer Ebeveyni Görme Sıklığı	ayda 1-2	9	5.70 AB	1.97	3.003	5,58	0.018
	iki haftada 1	12	6.70 AB	1.91			
	haftada 1-2	21	6.29 AB	2.22			
	her gün	10	8.57 A	2.55			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	her gün	2	6.00 AB	.00			
	haftada 1-2	10	8.07 A	2.36			
	15 günde 1-2	6	5.36 B	3.02	3.113	4,44	0.024
	ayda 1-2	15	6.63 AB	2.03			
	diğer	16	5.40 AB	1.35			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklemeler için Tablo 4.36'de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların boşanma konusunda bilgilendirilme, anne-babalarının görüşme durumu, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, anne-babanın ne kadar süre önce ayrıldığı, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı, diğer ebeveyni görme sıklığı ve anne-babanın görüşme sıklığı ile YSR Okul Alt Ölçeğinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p > .05$).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.36'de görüldüğü üzere boşanma ile ilgili bilgilendirilmeyen çocukların (M=1.54, SD=.82) boşanma ile ilgili bilgilendirilen çocuklara (M=1.72, SD=.70) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, anne babaları görüşmeyen çocukların (M=1.65, SD=.71) anne babaları görüşen çocuklara (M=1.72, SD=.73) oranla YSR puanlarının daha düşük olduğu, anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocukların (M=1.69, SD=.64) anne babaları yüz yüze görüşen çocuklara (M=1.80, SD=.97) göre YSR puanlarının daha düşük olduğu, üvey kardeşe sahip olan çocukların (M=1.41, SD=.69) üvey kardeşe sahip olmayan çocuklara (M=1.73, SD=.72) göre YSR puanlarının daha düşük olduğu görülmeye rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.36. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Başarısının Karşılaştırılması*

Okul Başarı Puanları		n	Ort.	S.S.	t	df	P
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	evet	54	1.72	.70	0.740	63	0.462
	hayır	11	1.54	.82			
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	1.72	.73	0.404	62	0.687
	hayır	28	1.65	.71			
Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	1.69	.64	-0.405	34	0.688
	yüz yüze	10	1.80	.97			
Üvey Kardeş	evet	8	1.41	.69	-1.196	63	0.236
	hayır	57	1.73	.72			
		n	Ort.	S.S.	F	df	P
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	1.82	.58	0.648	6,57	0.692
	6ay-1yıl	6	1.36	.48			
	1-2yıl	13	1.74	.79			
	2-3yıl	7	1.52	.92			
	3-5yıl	13	1.64	.78			
	5-8yıl	11	1.98	.69			
Boşandıklarında Yaşınız	diğer	8	1.55	.67	0.100	2,52	0.905
	5'ten küçük	10	1.63	.81			
	5-10 arası	25	1.74	.75			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	10'dan büyük	20	1.67	.58	0.309	2,47	0.736
	anne	9	1.60	.86			
	baba	5	1.92	.81			
	anne baba	36	1.72	.68			

Tablo 4.36. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Okul Başarısının Karşılaştırılması (devamı)

	anneanne dede	1	1.60	.			
	büyükanne büyükbaba	1	1.00	.			
	diğer	2	2.10	.14			
	anne	52	1.65	.74			
	baba	11	1.78	.65			
Yanında Kalman Kişi	anneanne dede	0	.	.	0.618(t)	61	0.587
	babaanne büyükbaba	1	2.40	.			
	diğer	1	1.83	.			
	hiç	6	1.73	.78			
	yılda birkaç kez	6	1.24	.79			
Diğer Diğer Ebeveyni Görme Sıklığı	ayda 1-2	9	1.49	.82	0.861	5,58	0.513
	iki haftada 1	12	1.69	.56			
	haftada 1-2	21	1.77	.70			
	her gün	10	1.92	.79			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	her gün	2	2.20	.28			
	haftada 1-2	10	1.97	.72			
	15 günde 1-2	6	1.71	.70	1.397	4,44	0.251
	ayda 1-2	15	1.45	.74			
	diğer	16	1.48	.67			

Bu adımda uygulanan bağımsız örneklem için Tablo 4.37’de görüldüğü üzere t-testi ve Tek Yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgulara göre boşanmış ailelerde yetişen çocukların anne babalarının görüşme sıklığı ($F_{(4,17)}=2.78, p<.05$) ile Coopersmith Özsaygı Envanterinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Veriler incelendiğinde boşanma konusunda bilgilendirilme, anne babalarının görüşme durumu, anne-babaları görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde oldukları, üvey kardeşe sahip olup olmama, çocuğun boşanma zamanındaki yaşı, çocuğu boşanma konusunda kimin bilgilendirdiği, çocuğun kiminle kaldığı, çocuğun evden ayrılan ebeveyne ile görüşme sıklığı ile Coopersmith Özsaygı Envanterinden elde ettikleri puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>.05$, Bkz. Tablo 4.37).

Diğer yandan sosyodemografik bir değişken olarak boşanma konusunda bilgilendirilme üzerindeki etkisine bakıldığında, Tablo 4.37’de görüldüğü üzere boşanma ile ilgili bilgilendirilmeyen çocukların ($M=53.82, SD=24.68$) boşanma ile ilgili bilgilendirilen çocuklara ($M=56.22, SD= 28.82$) oranla Coopersmith Özsaygı

Envanteri puanlarının daha düşük olduğu, anne babaları görüşmeyen çocukların (M=50.29, SD=27.09) anne babaları görüşen çocuklara (M=59.78, SD=28.67) oranla Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının daha düşük olduğu, anne babaları telefon/ mesajla iletişim halinde olan çocukların (M=59.38, SD=29.82) anne babaları yüz yüze görüşen çocuklara (M=60.80, SD=26.92) göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının daha düşük olduğu, üvey kardeşe sahip olmayan çocukların (M=55.09, SD=28.49) üvey kardeşe sahip olan çocuklara (M=61, SD=25.28) göre Coopersmith Özsaygı Envanteri puanlarının daha düşük olduğu görülmeye rağmen, elde edilen puanlar arası farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Tablo 4.37. *Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Özsaygı Coopersmith Envanterinin Karşılaştırılması*

Özsaygı Envanteri	n	Ort.	S.S.	t	df	P	
Boşanma Konusunda Bilgilendirilme Durumu	evet	54	56.22	28.82	0.258	63	0.797
	hayır	11	53.82	24.68			
Anne-Baba Görüşüyor Durumu	evet	36	59.78	28.67	1.346	62	0.183
	hayır	28	50.29	27.09			
Görüşüyor ise ne şekilde	telefon/mesaj	26	59.38	29.82	-0.131	34	0.897
	yüz yüze	10	60.80	26.92			
Üvey Kardeş	evet	8	61.00	25.28	0.556	63	0.580
	hayır	57	55.09	28.49			
		n	Ort.	S.S.	F	df	P
Anne-Baba Ne kadar Önce Ayrıldı	<6ay	6	69.33	19.04	0.927	6,57	0.624
	6ay-1yıl	6	39.33	30.19			
	1-2yıl	13	58.15	35.76			
	2-3yıl	7	45.14	22.12			
	3-5yıl	13	51.69	26.86			
	5-8yıl	11	59.64	25.39			
	diğer	8	63.50	28.80			
Boşandıklarında Yaşınız	5'ten küçük	10	59.20	26.72	0.373	2,52	0.691
	5-10 arası	25	52.16	27.17			
	10'dan büyük	20	49.60	31.69			
Boşanma Konusunda Kim Bilgilendirdi	anne	9	44.89	32.11	0.815	2,47	0.449
	baba	5	60.00	35.44			
	anne baba	36	58.78	28.71			
	anneanne dede	1	52.00	.			
	büyükanne büyükbaba	1	56.00	.			
	diğer	2	54.00	19.80			
	anne	52	54.4	28.35	-0.566(t)	61	0.574

Tablo 4.37. Boşanmış Ebeveyne Sahip Gençlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Özsaygı Coopersmith Envanterinin Karşılaştırılması (devamı)

Yanında Kalınan Kişi	baba	11	59.64	28.54			
	anneanne dede	0	.	.			
	babaanne büyükbaba	1	80.00	.			
	diğer	1	68.00	.			
	hiç	6	47.33	28.78			
Diğer Diğer Ebeveyni Görme Sıklığı	yılda birkaç kez	6	56.00	26.65			
	ayda 1-2	9	45.78	34.07	0.768	5,58	0.576
	iki haftada 1	12	49.67	30.15			
	haftada 1-2	21	62.10	28.86			
	her gün	10	62.80	19.05			
Anne-Baba Görüşme Sıklığı	her gün	2	82.00 A	2.83			
	haftada 1-2	10	76.00 AB	19.60			
	15 günde 1-2	6	51.33 AB	26.34	2.777	4,44	0.038
	ayda 1-2	15	53.60 AB	29.54			
	diğer	16	41.00 B	33.61			

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Bu çalışmanın temel amacı boşanmış aileler ile boşanmamış ailelerin çocuklarını karşılaştırarak boşanmanın çocuklar üzerinde öz saygı açısından olumsuz etkilerine bakmak ve çeşitli ruh sağlığı Tdeğişkenler ile aralarında nasıl bir ilişki olduğunu analiz etmektir. Araştırmanın bu ilişkiye odaklanmasının sebebi ise literatürden elde edilen verilerin daha önce boşanma ve öz saygı arasındaki ilişkinin anlamlılığına (Aral & Başar, 1998; Öztürk, 2006; Öztürk, 2008; Şentürk, 2006; Kuyucu, 2007) boşanma ve depresyon, anksiyete, kaygı değişkenleri arasındaki ilişkinin anlamlılığına (Amato, 1993; Aral & Başar, 1998; Jackson, 2000; Meriç, 2007; Aydın 2013; Uşaklı, 2013; Uzun, 2013) boşanmış ve boşanmamış çocuklar arasındaki ilişkinin anlamlılığına (Hoyt, 1990; Stuart, 1999; Parker & Roy, 2001; Teber, 2006; Şen, 2013; Kerns, 2014; Sancaklı, 2014; Engin, 2015; Kaynar, 2016) odaklanan birçok çalışma olmasına rağmen, boşanma ve somatik şikayetler, düşünce sorunları, dikkat sorunları, kurallara karşı gelme, sosyal işlevsellik gibi olası diğer ruh sağlığı problemleri arasındaki ilişkiye odaklanan sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır.

Araştırmanın ilk analiz adımında ruh sağlığı değişkenleri olan anksiyete/ depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları ve dikkat sorunları ile çocukların ebeveynlerinin boşanıp boşanmama durumları arasındaki ilişki değerlendirilmiş ve t-testi yapılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni çocukların ebeveynlerinin boşanıp boşanmama durumları iken bağımsız değişkenler ise anksiyete/ depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, düşünce sorunları, dikkat sorunları, etkinliklere katılım, sosyallik, okul işlevselliği ve öz saygı olarak belirlenmiştir.

Bulgular değerlendirildiğinde araştırma sonucunda boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre anksiyete/ depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınmalar, saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, dikkat sorunları, etkinliklere katılım, sosyal işlevsellik, okul işlevselliği ve öz saygı problemleri ile karşı karşıya kaldıkları belirlenmiştir. Literatüre bakıldığında boşanmış ailelerin çocuklarının boşanmamış ailelerin çocuklarına göre daha fazla ruhsal problemlerle karşı karşıya kaldığı belirlenmiş olsa bile sınırlı sayıda ruh sağlığı değişkenlerinin incelenmiş olması literatürü sınırlandırmaktadır (Hoyt, 1990; Parker & Roy, 2001; Teber, 2006; Kerns, 2014).

Aral'ın 2006 yılında 10-11 yaşlarındaki 300 çocukla gerçekleştirdiği araştırma sonucunda baba yoksunu çocukların anne-babaları ile yaşayan çocuklara oranla durumluk-sürekli kaygı seviyelerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Veriler çift yönlü ve tek yönlü varyans sonucu elde edilmiştir.

Öztürk'ün 2006 yılında 9-13 yaşlarındaki 308 öğrenci ile gerçekleştirdiği araştırma sonucunda aileleri boşanmış çocuklar ile aileleri boşanmamış çocuklar arasında özsaygı ve kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada ikili değişkenler için t testi, ikiden fazla değişkenler için ise F testi uygulanmıştır.

Karakuş'un 2003 yılında 9-13 yaşlarındaki 244 çocuk ile yaptığı bir araştırma sonucunda anne-babası boşanmış çocukların depresyon düzeyleri arasında bir farklılaşma olduğu ve aynı zamanda anne-babanın boşanma olma durumunun çocuğun okul başarısını etkilediğini belirlemiştir.

Bulgular öz saygı açısından değerlendirildiğinde boşanmış ailelerin kız çocuklarının boşanmamış ailelerin erkek çocuklarına oranla daha düşük öz saygıya sahip olduğu tespit edilerek aralarında anlamlı bir fark bulunmuştur. Aynı zamanda 15 yaş dönemindeki boşanmış aile çocuklarının ise diğer yaş dağılımlarına göre ve ebeveynleri 15 günde 1 görüşen çocukların daha düşük öz saygıya sahip olduğu görülmüş; ancak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Çelikoğlu'nun 1997 yılında 12-16 yaş aralığındaki çocuklarla gerçekleştirdiği araştırma sonucunda boşanmanın çocukların benlik saygısı üzerinde olumsuz bir etkiye neden olduğunu bulmuştur. Korkut 1990 yılında yaptığı araştırmada ebeveynleri boşanmış gençlerin boşanma

sonrasındaki etkilerine yoğunlaşmış, boşanma sonrasında ebeveynlerinden birisi arasında taraf tutmaya zorlanan, evden ayrılan ebeveyni sürekli eleştirilen gençlerin öz saygılarında düşüş yaşandığı ve depresyon düzeylerinin yükseldiği bulunmuştur. Karakuş (2003), boşanma sürecinde kız çocukların öz saygı düzeyinin erkek çocuklarına göre daha fazla etkilendiğini tespit etmiştir. Erkan (1989) ise anne babası boşanmış küçük yaşta çocuklar ile ileriki yaşlardaki çocuklar arasında benlik tasarımı açısından anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla, literatür verileri incelendiğinde boşanmış ailelerin çocuklarının cinsiyet değişkeni açısından öz saygı düzeylerinin etkilendiği ve yaş açısından bir farklılığa yol açmadığı bulguları bizim yaptığımız araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Bulgular cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kız çocuklarının daha çok anksiyete/ depresyon, sosyal içe dönüklük, sosyal sorunlar gibi duygusal anlamda ruh sağlığı problemleri ile karşı karşıya kalırken, erkek çocukları daha çok somatik yakınmalar, saldırgan davranışlar, okul sorunları gibi daha çok davranışsal anlamda ruh sağlığı problemleri ile karşı karşıya kaldığı ancak aralarında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Elde edilen bulgularla paralel olarak, Mechanic ve Hansell 1989 yılında gözlem metodu ile aile içi çatışmanın ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerini araştırmış, araştırma sonucunda ise boşanmanın olumsuz etkilerinin cinsiyet değişkeni açısından bir fark yaratmadığını ortaya koymuştur. Yine bulgulara paralel olarak, 1984 yılında Reinherz tarafından yapılan çalışma sonucunda boşanmanın kızlar ve erkekler üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı bulunmuştur. Literatürde bu bulgu ile çelişen verilere de rastlanmaktadır. Bazı araştırmalar boşanmadan erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha fazla etkilendiğini ortaya koyarken; bazı araştırmalar kız çocuklarının erkek çocuklarına göre boşanmadan daha fazla etkilendiğini saptamıştır (Hetherington, 1979; Kurdek, 1987; Kaye, 1989; Frost & Pakiz, 1990). Cummings'in 1994 yılında yaptığı araştırma bulguları ile bu araştırma sonucu elde edilen bulguların cinsiyet açısından örtüşmediği görülmektedir. Cummingsin 9-12 yaş aralığındaki boşanmış ebeveyn çocukları ile yaptığı çocukların evlilik çatışmasına uyumu çalışmasında kız çocuklarının evlilik çatışmasından ve boşanmadan erkek çocuklarına oranla daha fazla etkilendiğini ortaya koymuştur (Aydın, 2009). Amato ve Cheadle (2005), Sun ve Li (2002) ve bizim araştırmamızda bulunanın aksine, boşanmanın etkileri

konusunda literatüre bakıldığında cinsiyetler arası farklılıklar olduğu görülmektedir (Shaw, Emery ve Tuer, 1998). Özen'in 1999 yılında yaptığı araştırma sonucunda erkek çocuklarının model alabileceği erkek figürünün evden ayrılması sonucunda erkek çocuklarının boşanmadan daha fazla etkilendiğini ortaya koymuş, aynı zamanda erkek çocuklarının boşanmaya verdiği tepkilerin kızlara göre daha davranışsal temelli olduğu belirtilmiştir (Verlag, 1994). Bizim yürütmüş olduğumuz bu araştırmada 70 kız ve 64 erkek çocuğa ulaşılmış, bu nedenle de katılımcı kısıtlılığından dolayı diğer araştırmalardan farklı bir sonuç elde edildiği düşünülmektedir. Gelecekteki araştırmalarda kız ve erkek çocukların sayısı artırılarak aralarında dengeli bir dağılım yapılması ve konunun daha net ortaya koyulabilmesi adına daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulduğu gözlenmektedir.

Araştırma bulguları yaş açısından değerlendirildiğinde çocuğun ergenlik döneminde çeşitli yaşlarda çeşitli ruh sağlığı problemlerine maruz kaldığı ortaya koyulmuştur. Araştırma sonucunda boşanmış aile çocukları 11 yaşında daha çok anksiyete, sosyal içe dönüklük; 12 yaşında sosyallik, okul işlevselliği; 13 yaşında etkinliklere katılım; 14 yaşında somatik yakınmalar; 15 yaşında saldırgan davranışlar, sosyal sorunlar, dikkat sorunları; 16 yaşında kurallara karşı gelme gibi sorunların yaşandığı tespit edilmiş, ancak sosyal sorunlar dışındaki hiçbir ruh sağlığı değişkeninin boşanma ile aralarında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Aslıhan'ın 1998 yılında aileleri boşanmış 13-18 yaş arası çocuklarla gerçekleştirdiği ve elde edilen bulguları destekler nitelikteki araştırması sonucunda yaşın depresyon ve anksiyete düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı görülmektedir. Erkan'ın 1989 yılında yapmış olduğu araştırma sonucunda da boşanmış aile çocukları ile boşanmamış aile çocukları arasında benlik tasarımı düzeyi yönünden yaşlara göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bizim araştırmamızda 11-16 yaş aralığındaki çocuklar değerlendirilmeye alınmış, bu aralık dışarısında kalan boşanmış ailelerin çocukları ile ilgili olarak herhangi bir bulgu elde edilmemiştir. Gelecekteki araştırmacıların farklı yaş grupları ile araştırma yapması konunun daha net ortaya koyulmasına yardımcı olacaktır.

Araştırma bulgularında kardeş sayısı ve doğum sırasının boşanmış ailelerin çocukları üzerinde boşanmamış ailelerin çocuklarına göre anlamlı bir farklılığa yol

açtığı görülmektedir. Köksal'ın 1997 yılında yaptığı araştırma sonucunda da doğum sırası ve kardeş sayısının sosyal beceri puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığı bulunmuştur. Bulunan verinin aksine, Gür'ün 1996 yılında boşanmış ailelerin çocukları ile yaptığı araştırma sonucunda kardeş sayısının boşanmış ailelerin çocuklarının depresyon düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı görülmüştür. Bu araştırmanın sonucu bizim araştırma bulgularımız ile paralellik göstermemektedir. Çivitçi ve Fiyakalı'nın 2006 yılında 383'ü boşanmış aile çocuğu 453'ü boşanmamış aile çocuğu ile yürüttükleri çalışma sonucunda da anne-babası boşanmış ergenlerin yalnızlık ve yaşam doyumları düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılığa sahip olduğu tespit edilmiştir. Literatüde bizim bulgularımızı destekleyen sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Bunun sebebinin sosyodemografik formdaki 3. sorunun "Kardeş sayınız nedir?" şeklinde sorulmuş olmasından dolayı olduğu düşünülmektedir. Katılımcılardan gelen geri dönüşler ile sorunun açık olmadığı, kendileri dışındaki kardeş sayılarının mı yoksa aile içerisindeki kendileri dahil toplam kardeş sayısının mı sorulduğunun anlaşılmadığı belirtilmiştir. Bu belirsizlikte kalan çocukların gerçekliği yansıtmayan cevaplar verdiği düşünülerek literatürden farklı bir sonuç elde edilmediği düşünülmektedir.

Bulgular ebeveynlerin medeni durumları açısından değerlendirildiğinde anne medeni durumu ve baba medeni durumu yeniden evlenmiş olan ebeveynleri boşanmış ailelerin çocuklarının anksiyete/depresyon, sosyal içe dönüklük seviyelerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu; ebeveynlerden sadece baba medeni durumu yeniden evlenmiş olan boşanmış ailelerin çocuklarının kurallara karşı gelme ve dikkat sorunu seviyelerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğunu tespit etmiştir. Literatür daha çok çocukların boşanma sürecindeki durumları göz önünde bulundurulduğundan, boşanma sonrasında ebeveynlerin medeni durumlarının sorgulandığı sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Gelecekteki araştırmaların ebeveynlerin medeni durumu değişkenine odaklanması, bizim araştırmamızla paralellik gösteren araştırmaların gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

Bulgular ebeveynlerin eğitim durumları açısından değerlendirildiğinde ortaokul mezunu babaya sahip olan boşanmış ailelerin çocuklarının sosyal içe dönüklük seviyelerinin, eğitim almayarak sadece okur-yazar olan anneye sahip boşanmış ailelerin çocuklarının sosyal sorunlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu

tespit edilmiştir. Geçmiş zamanlara bakıldığında nüfusun okur-yazarlık seviyesinin düşük olmasına paralel olarak boşanan ebeveynlerin büyük bir kısmının okur-yazar olmadığı görülmektedir. Günümüzde ise boşanan nüfusun büyük oranda okur-yazar olduğu, okur-yazarlığın her iki cins için de boşanmayı kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Doğan, 1998). Eğitim seviyesi arttıkça boşanmaların arttığı gerçeği ile karşı karşıya kalındığında araştırmamızın sonuçları günümüz istatistikleriyle paralellik göstermektedir (TÜİK, 2012).

Araştırma bulguları anne ile olan ilişki, baba ile olan ilişki ve ebeveyn yakınlık hissi açısından değerlendirildiğinde kendisini annesine daha yakın hisseden boşanmış ailelerin çocuklarının anksiyete/depresyon seviyelerinin, annesi ile ilişkisini hiç iyi değil olarak tanımlayan boşanmış ailelerin çocuklarının saldırgan davranışta bulunma seviyelerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve anneleri ve babaları ile olan ilişkilerini iyi değil olarak tanımlayan boşanmış ailelerin çocuklarının öz saygı seviyelerinin anlamlı düzeyde düşük olduğu tespit edilmiştir. Literatür verileri incelendiğinde boşanmış ve anneleri ile yaşayan boşanmış aile çocuklarının baba figürü yoksunluğu sonucunda davranış sorunları sergiledikleri ve daha çok saldırgan davranışlarda bulduklarını saptamıştır (Benedek ve Brown, 1995; Gindes, 1998; Alisinanoğlu, 2003). Araştırmamızda ebeveyn ilişkileri sosyodemografik form sonucundaki bulgulardan elde edilmiştir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda ebeveynler ile olan ilişkiyi ölçen bir ölçek kullanılması daha yararlı bulgular elde edilmesine yardımcı olacaktır.

Araştırma bulguları ailenin sosyoekonomik geliri açısından değerlendirildiğinde aile geliri 0-1000TL olan boşanmış ailelerin çocuklarının dikkat sorunu seviyelerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak baba yoksunu çocukların sürekli kaygı durumlarının boşanmamış ailelerin çocuklarına oranla aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Veri toplama sürecinde çocukların ailelerin sosyoekonomik gelirinin sorgulandığı sorularda bilmediklerini dile getirerek tahminlerine yakın bir cevabı işaretlediklerini söylemişlerdir. Literatür incelendiğinde bu konu ile ilgili olarak sınırlı sayıda çalışmaya rastlandığından dolayı elde edilen bulgunun güvenilirliği literatür ile karşılaştırılmamıştır.

Bulgular çocukların okul başarı düzeyi açısından değerlendirildiğinde okul başarısını düşük olarak tanımlayan boşanmış ailelerin çocuklarının en düşük sosyal etkinliklere katılım, sosyal işlevsellik puanına sahip oldukları belirlenmiş, aralarındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. Literatür okul başarısının aile ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Aile içi sorun yaşayan 140 öğrenci ile aile içi sorun belirtmeyen 144 öğrenci, toplamda 284 öğrenci ile gerçekleştirilen bir araştırma sonucunda tek yönlü varyans analizi kullanılarak, aile içi sorun belirten öğrencilerin okul başarısının aile içi herhangi bir sorun belirtmeyen öğrencilere göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur (Dam, 2008). Türkarşlan'ın (2007) gerçekleştirdiği araştırma sonucunda ailesinde ayrılık yaşayan çocukların okul başarısının ailesinde herhangi bir sorun belirtmeyen çocuklara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde araştırmaların bizim araştırmamızla paralellik gösterdiği belirlenmiştir.

Bulgular çocuğun herhangi bir kronik rahatsızlığa sahip olup olmaması ve daha önce herhangi bir psikolojik tedavi görüp görmemesi açısından değerlendirildiğinde daha önce kronik rahatsızlık yaşamış boşanmış ailelerin çocuklarının somatik yakınma seviyelerinin ve daha önce psikolojik tedavi görmüş boşanmış ailelerin çocuklarının düşünce sorunları, dikkat sorunları, saldırgan davranışlarda bulunma seviyelerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğunu tespit etmiştir. Daha önce geçirilen kronik veya psikolojik rahatsızlıkların kişinin üzerinde olumsuz bir etkiye sebep olduğu düşünülmektedir. Kişi daha önce deneyimlediği bu tecrübeyi tekrar deneyimleyebileceğini düşünerek olumsuz düşüncelere kapılabilmelidir (Er, 2006).

Anne-baba ayrılık süreleri açısından elde edilen bulgular değerlendirildiğinde istatistiksel anlamda ruhsal değişkenler ile arasında anlamlı bir fark bulunmamasına rağmen boşanma üzerinden geçen süre 5-8 yıl olan çocukların anksiyete/depresyon düzeylerinin; boşanma üzerinden geçen süre 6 ay-1 yıl olan çocukların sosyal içe dönüklük seviyelerinin; boşanma üzerinden geçen süre 5-8 yıl olan çocukların somatik yakınmalarının; boşanma üzerinden geçen süreyi 6 aydan erken deneyimleyen çocukların kurallara karşı gelme düzeylerinin; boşanma üzerinden geçen süre 3-5 yıl olan çocukların saldırgan davranışta bulunmaları; boşanma üzerinden geçen süre 3-5 yıl olan çocukların sosyal sorun yaşamaları; boşanma

üzerinden geçen süre 5-8 yıl olan çocukların düşünce sorunları yaşamaları; boşanma üzerinden geçen süreyi 6 aydan önce deneyimleyen çocukların dikkat sorunlarının yüksek olduğu saptanmıştır. En düşük anksiyete/ depresyon düzeyine ise anne-babasının boşanma süresi 6 aydan az olan çocukların sahip olduğu ancak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Boşanma üzerinden geçen sürenin 6ay-1yıl olduğu durumlarda çocukların öz saygılarının en düşük olduğu bulunmuş ancak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Yalnızca sosyal etkinliklere katılım puanlarının anne-baba ayrılık üzerinden geçen süre ile aralarında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Ebeveynleri 6 ay- 1 yıl önce boşanan çocukların sosyal etkinliklere katılımının en düşük olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler ile paralellik gösteren Akyol'un 2013 yılında yaptığı bir araştırmada, ebeveynleri boşanmış ergenlerin boşanmanın üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri incelenmiş, araştırma sonucunda boşanma üzerinden geçen sürenin çocukların ruh sağlığı üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya sebep olmadığı bulunmuştur. Doğan'ın (1998) yaptığı araştırma sonucunda en yüksek boşama oranının evliliğin ilk yılında ortaya çıktığı, evliliğin ilk üç yılının en fazla zedelenilebilir dönem olduğu saptanmıştır. Araştırma verileri elde edilirken çocukların yaşı göz önünde bulundurulduğunda ebeveynleri boşandığında çok küçük olan ya da ebeveynlerinin boşanma durumunu geç öğrenmiş katılımcılara rastlanmış, dolayısıyla elde edilen sonuçların çocukların verdikleri cevaplar doğrultusunda anlamlı çıkmadığı düşünülmekte, gelecek çalışmalarda boşanma süresi ile ilgili bilgilerin ebeveynlerden alınması önerilmektedir.

Boşanma kararı ile ilgili bilgilendirilip bilgilendirilmeme bulgusu değerlendirildiğinde boşanma ile ilgili bilgilendirilmeyen çocukların somatik yakınma, kurallara karşı gelme, saldırgan davranışlarda bulunma, sosyal sorun, dikkat sorunu düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmış; ancak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Boşanma konusunda daha önce bilgilendirilmeyerek bu duruma daha önce alıştırmamış çocuğun boşanma durumuna karşı daha duygusal tepkiler verebileceği düşünülmektedir (Özen, 1998). Literatürde bu konu ile ilgili sınırlı sayıda çalışmaya rastlandığından dolayı gelecekte yapılacak çalışmalarda boşanma konusunda bilgilendirilip bilgilendirilmeme değişkeninin incelenmesi literatüre ışık tutacaktır.

Boşanma kararını kimin söylediği bulgusu incelendiğinde, boşanma kararı sadece annesi tarafından söylenen çocuklarda yüksek anksiyete/ depresyon, sosyal içe dönüklük, somatik yakınma ve sosyal sorun düzeyi bulunurken anneanne-dede gibi aile büyüklerinin çocuğu bilgilendirdiği durumlarda yüksek kurallara karşı gelme, dikkat sorunu, düşünce sorunlarına sahip oldukları bulunmuş; ancak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Ebeveynlerden sadece birinin boşanma ile bilgilendirdiği durumlarda çocuğun sosyal desteğini kaybetme korkusunun daha fazla olacağı, anne ya da babası arasında tercih yapmak zorunda olduğu duygusuna kapılan çocuğun bu nedenle daha fazla ruh sağlığı problemlerinin görülebileceği düşünüldüğünden ileride yapılacak çalışmalarda boşanma kararının kim tarafından açıklandığı değişkeninin göz önünde bulundurulması literatüre katkı sağlayacaktır.

Çocuğun kiminle yaşadığı bulgusu değerlendirildiğinde annelerinin yanında kalan çocukların anksiyete/depresyon düzeyleri en yüksek babalarının yanında kalan çocukların saldırgan davranış puanları en yüksek bulunmuş; ancak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Aynı zamanda babalarının yanında kalan ebeveynleri boşanmış erkek çocuklarının ebeveynleri boşanmış kız çocuklarına oranla daha düşük öz saygıya sahip olduğu görülmüş; ancak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Araştırma bulguları ile paralel olarak Tolunguç'un 2016 yılında yaptığı boşanmanın 10-13 yaş aralığındaki çocukların öz saygı üzerindeki etkilerinin incelenmesi konulu araştırması sonucunda boşanmış aile çocuklarının boşanma sonrası kim ile yaşadıklarının öz saygı üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya sebep olmadığı bulunmuştur. Ülkemizde anne-çocuk ilişkilerinin daha ön planda olduğu ve çocuğun sorumluluklarını daha çok annenin üstlendiği görülmektedir. Annenin bakım veren ve ilgi rolüne büründüğü babanın ise disiplin, otorite figürüne büründüğü düşünülmüştür (Halfon, 2006). Bu nedenle çocukların annelerine babalarına oranla daha güvenli bağlandıkları, boşanma sonrasında çocukların anneleri ile daha sağlam bir etkileşim içerisinde buldukları belirtilmiştir (Kağıtçıbaşı, 2012).

Çocuğun evden ayrılan ebeveynini ne sıklıkla gördüğü bulgusu değerlendirildiğinde, evden ayrılan ebeveynini hiç görmeyen çocukların düşük sosyal işlevselliğe, ayda 1-2 gören çocukların en düşük sosyal etkinliklere katılım seviyesine sahip oldukları bulunmuş, aralarında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, bulgular değerlendirildiğinde evden ayrılan ebeveynini

hiç görmeyen çocukların en yüksek anksiyete/ depresyon, somatik yakınma, kurallara karşı gelme ve saldırgan davranışlarda bulunma düzeyine; yılda birkaç kez görüşenlerin en yüksek sosyal sorun, dikkat sorunu ve en düşük okul hayatı işlevselliğine; ayda 1-2 görüşen çocukların en yüksek sosyal içe dönüklük ve en düşük öz saygı düzeyine; her gün görüşen çocukların en yüksek düşünce sorunlarına sahip olduğu görülmüş; ancak aralarında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Literatür incelendiğinde bu konu ile ilgili olarak sınırlı sayıda çalışmaya rastlandığından dolayı literatürle uyumu karşılaştırılamamıştır.

Araştırma bulguları ebeveynlerin görüşüp görüşmedikleri açısından değerlendirildiğinde anne-babası görüşmeyen çocukların ve ebeveynleri ayda 1-2 kez görüşen çocukların saldırgan davranışlarda bulunma düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Bulgular çocuğun üvey kardeşe sahip olup olmaması açısından değerlendirildiğinde üvey kardeşe sahip olan çocukların anksiyete/depresyon, sosyal içe dönüklük, saldırgan davranışlarda bulunma, sosyal sorun, dikkat sorun düzeyleri en yüksek, öz saygı düzeyleri, sosyal işlevsellikleri ve okul hayatı işlevsellikleri ise en düşük bulunmasına rağmen aralarında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Literatür incelendiğinde bu konu ile ilgili olarak sınırlı sayıda çalışmaya rastlandığından dolayı literatürle uyumu karşılaştırılamamıştır.

Bu araştırmanın amacı boşanmanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini derinlemesine inceleyerek, benzer yaş gruplarında olan çocukların ebeveynlerinin medeni durumuna göre ruhsal açıdan birbirlerinden farklılıklar gösterip göstermediğine ışık tutmaktır. Bizim araştırmamızda diğer araştırmalardan farklı olarak çeşitli ruh sağlığı değişkenleri incelenerek boşanma ile arasındaki ilişkinin anlamlılığı araştırılmıştır. Aynı zamanda sosyodemografik değişkenlerin çeşitliliği ile literatüre var olandan farklı bir bulgu kazandırılması hedeflenmiştir. Boşanmış ve boşanmamış ebeveyne sahip bireylerin ölçeklerden aldıkları puanların karşılaştırılması için yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde Anksiyete/ Depresyon, Sosyal İçe Dönüklük, Somatik Yakınmalar, Saldırgan Davranışlar, Sosyal Sorunlar ve Dikkat Sorunları alt ölçeklerinden elde edilen puanların ebeveynlerin boşanma durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Elde edilen bulgunun yanı sıra Kurallara Karşı Gelme ve Düşünce

Sorunları alt ölçeklerinden elde edilen puanların anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Sosyal etkinlik, Sosyal İşlevsellik ve Okul İşlevselliği puanları ile öz saygı envanterinden elde edilen puanlar, ebeveynleri boşanmış çocuklarda daha düşük çıkarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak bu araştırmada çeşitli ruh sağlığı değişkenlerinin ve öz saygının boşanmış ailelerin çocukları üzerinde etkili olabileceği yönünde veriler elde edilmiş ve boşanmanın çocuklar üzerindeki olası etkileri biraz daha aydınlatılmıştır. Tüm bulgular değerlendirildiğinde ise ruh sağlığı değişkenlerinin çeşitliliğine literatürde az yer verildiğinden, gelecek çalışmaların çeşitli ruh sağlığı değişkenlerine odaklanması önerilmiştir.

Literatür incelendiğinde araştırmaların boşanmanın çoğunlukla çocukların üzerindeki negatif etkileri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir; oysa boşanma sonucunda bazı pozitif sonuçlar da elde edilebilmektedir. Artık devamlı çatışma yaşamayan boşanmış ebeveynler çocukları ile ayrı ayrı yani ikili vakitler geçirerek ilişkilerini daha ileri bir boyuta taşıyabilirler. Artık ev içerisinde sürekli bir çatışma, huzursuzluk, gerginlik, kavga ortamı olmaması çocuğun gelişimi açısından olumlu bir katkı sağlayacaktır (Hockenberry, 2014; Aydın, 2013). Gelecekte yapılacak araştırmaların boşanmanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerin yanı sıra olumlu etkilerini de araştırılması literatüre farklı bir boyut kazandıracaktır.

Bu araştırmanın literatürle uyumunun yanı sıra bazı kısıtlılıkları da vardır. Mevcut araştırma örneklemini özel bir danışmanlık merkezine psikolojik destek almak için başvuran ailelerin çocukları ve yakın çevreden ulaşılabilirliği kolay çocuklar tarafından elde edilen çocuklar ile sınırlıdır. Dolayısıyla gelecekte yapılacak araştırmaların farklı örneklem grupları ile gerçekleştirilerek ebeveynleri boşanmış çocuklara daha fazla yardımcı olunacağı düşünülmektedir. Yapılacak araştırmalarda, boşanmış ve tam aileden gelen okul dönemi çocuklarının sosyal becerileri daha geniş bir örneklem grubuyla karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Boşanmış ve tam aileden gelen okul dönemi çocuklarının akran ilişkilerinin duygusal ve davranışsal boyutları daha geniş bir örneklem grubuyla incelenerek olası etkiler üzerinde durulabilir. Aynı zamanda boşanmanın çocuklar üzerindeki uzun vadeli etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla boylamsal bir çalışma gerçekleştirilmesi yararlı olacaktır.

Gerçekleştirilen araştırmanın bağımsız değişkenlerini ölçen “Sosyodemografik Form” çocukların kendileri tarafından edinilen bilgilerle sınırlıdır. Aynı zamanda bu araştırmadan elde edilen tüm bulgular çocukların ve anne-babaların ölçeklere verdikleri cevaplarla sınırlı olduğundan dolayı çocukların verdikleri cevapların güvenilir olduğu var sayılarak veriler elde edilmiştir.

Elde edilen bulgulara dayanarak ailelere, psikolojik danışmanlara ve araştırmacılara yönelik çeşitli öneriler verilebilir. Boşanma gerçekleşmeden önce çocuğun duygusal bir çöküş yaşamaması ve çocuğu önceden hazırlamak adına çocuğa bilgilendirme yapılmalıdır. Boşanma haberi, çok fazla detaya girilmeden çocuğa anlayabileceği bir dille anlatılmalıdır. Boşanma durumu ile ilgili bilgi verilirken çocuğun kendisinin bir suçunun ve etkisinin olmadığı net bir dille anlatılmalıdır. Boşanma sonrasında çocuğu neler beklediğini açıklamak çocuğun kafasındaki belirsizliklerin giderilmesine yardımcı olur. Çocuğu içinde bulunduğu belirsizlik ve kaygı durumundan kurtarmak adına gelecek planları yapılmalıdır.

Çocuğun boşanma ile ilgili duygu ve düşüncelerini anlatmasına izin vermek ve fikirlerine saygı duymak önemlidir. Çocuğun boşanma durumunu kabullenebilmesi adına uzmanlarla görüştürülebilir. Anne-baba her ne kadar ayrılık sürecinde de olsalar çocukları konusunda işbirliği ile hareket etmeli ve destek sağlamalıdır. Çocuğun evden ayrılan ebeveyn ile düzenli görüşmesi ve ayrılan ebeveynlerin çocuğun yanında birbirlerini suçlayıcı ifadeler kullanmamaları önemlidir.

KAYNAKLAR

- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼g¼ (2011). *Tek Ebeveynli Aileler*. Ankara.
- Akçakın, M. (1985). Çocukların davranışlarını değerlendirme ölçeğinin tanıtımı ve güvenilirlik çalışması. *Psikoloji Dergisi*, 5:3-6.
- Akdemir,D.,& Çuhadaroğlu Çetin, F. (2008). Çocuk ve ergen psikiyatrisi bölümüne başvuran ergenlerin klinik özellikleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(1), 5-14.
- Akıntürk, T. (2002). Aile Hukuku. İstanbul: Beta Yayınevi, p. 235.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların Denetim Odağı İle Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 97-108.
- Alkın, T. “Bir Grup Ergende Aile, Okul, Akran İlişkileri ile Benlik Saygısının Karşılaştırılmalı Etkileşimleri.” İzmir: Dokuz Eylül Ün. Tıp Fak¼ltesi Uzmanlık Tezi, 1991.
- Amato, P.R. (1986). Marital conflict, the parent- childrelationship and child-self esteem. *Family Relations*, 35(3), 403-410.
- Amato, P.R. (1994). Life-span adjustment of children to their parents’ divorce. *The Future of Children*, 4, 143-164.
- Amato, P.R., & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being children: A meta- analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 53(1), p43.
- Amato, P.R.,& Rezac, S.J. (1994). Contact with nonresident parents, interparental conflict and children’s behavior. *Journal of Family Issues*, 15. 191-207.
- Aral,N.,&Başar, F. (1998). Boşanmış Aileye Sahip Olan ve Olmayan Çocukların Kaygı D¼zeylerinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fak¼ltesi VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 87-97, Konya.
- Aral,N.,&Başar, F. (1998). Çocukların Kaygı D¼zeylerinin Yaş, Cinsiyet, Sosyoekonomik D¼zey ve Ailenin Parçalanma Durumuna G¼re İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 22(110), 7-11.
- Aral,N.,&Özdal,F. (2005). Baba yoksunu olan ve anne-babasıyla yaşayan çocukların kaygı d¼zeylerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fak¼ltesi*, 6(2), 225-267.

- Aral,N.,&Sağlam,M. Ebeveynleri boşanma sürecinde olan çocuklar ile ebeveynleri ile birlikte yaşayan çocukların duygularının cinsiyete göre incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2012; 1(2): 71-88.
- Arıkan, Ç. Halkın boşanmaya ilişkin tutumları araştırması. T.C. Başbakanlık Aile ve Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1996.
- Arifoğlu Çamkuşu,B. (2006).Çocuklar için boşanmaya uyum programının çocukların boşanmaya uyum, kaygı ve depresyon düzeylerine etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arifoğlu, B.,&Öz, F. (2008). Boşanmış Aile Çocuklarına Hemşirelik Yaklaşım. Hacettepe Üniversitesi, *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 76-84.
- Artan, İ., Erol,N., Saçan,S., & Şimşek,Z. (2014). Kurum bakımından aile yanına döndürülen 6-18 yaş çocukların duygusal ve davranışsal sorunları. *NWSA- Qualitative Studies*, 9(2), 1-18.
- Aslıhan, M.N. Parçalanmış ve tam aileye sahip çocukların öz saygı, depresyon düzeyi ve akademik başarılarının yaş ve cinsiyet yönünden karşılaştırılması. Eğitim Bilimleri Programı Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 1998.
- Aydın, O., & Baran, G. Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 2010
- Aydın,R.Ş. Yaşam becerileri psiko eğitim programının boşanmış aile çocuklarının uyum düzeylerinin etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013.
- Bilgeseven,A. (1989). Sosyal İlimler Metodoloji, Filiz Kitabevi.
- Bilir, Ş., & Dabanlı, D. “Ailelerde boşanma vakaları sonucu çocukların geliştirdikleri tepkiler ve bu tepkileri doğuran faktörler”. *Sağlık Dergisi*, Sayı: 12, 1981, 193-206.
- Bulut, I. “Parçalanmış Aileden Gelmiş Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma.” Birey, Kişilik ve Toplum. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Aile Yazıları 3, 1991.
- Burke, D.M.,& Van de Streek, L. (1989). Children of divorce: An application of Hammond’s group counselling for children. *Elementary School Guidance and Counselling*, 24(2), 112-118.
- Butler, I.,Scanlan, L., Robinson M., Douglas G., & Murch, M. (2002). Children’s involvement in their parents’ divorce: implications for practice. *Children&Society*, 16, 89-102. doi: 10.1002/CHI.702.
- Büyüksahin, G. (2009). “Boşanmış ve boşanmamış (tam) ailelerden gelen 11-13 yaş arası çocukların anne baba tutumlarını algılama biçimlerinin sosyal uyum düzeyleri ile ilişkisi.” İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Gelişim Psikolojisi Yüksek Lisans Tezi

- Cebiroğlu, R. “Boşanmış Ailede ocuğun Ruhsal Durumu”. 13. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel alışmaları. Ankara: 1977.
- Clarke-Stewart, A., & Brentano, C. (2006). Divorce: Causes and consequences. New Haven, CT: Yale University Press.
- Coopersmith, S. (1991). SEI- Self esteem inventories. *Palo Alto: Consultin Psychologist Press, Inc.*
- akır, B. (2011). Modernleşme Sürecinde Türkiye’de Evlilik Kurumunun İşleyişi ve Boşanma Eğilimlerinin Seyri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelikoğlu, C. “Boşanmanın ocukların Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi”, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 1997
- etin, F.., (Ed.). ocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı. Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2008.
- Dağlar,K. (2016). Okul Öncesi ocuklarda Anksiyete Belirtileri ile Annelerinin Bağlanma Biçimleri ve Ayrılık Anksiyeteleri Arasındaki İlişi. İstanbul Arel Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Dam, H. (2008). Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7(14), 75-99.*
- Demirci, E. (2016) “Anne babası boşanmış çocukların gözünden yaşadığı güçlükler: Fenomenolojik bir alışma.” Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Dilbaz, N., & Seber, G. Umutsuzluk Kavramı: Depresyon ve İntiharda Önemi. *Kriz Dergisi, 1(3), 134-138*
- Doğan, C. (1998). Türkiye’de boşanma sorunun sosyolojik ve istatistiki açıdan değerlendirilmesi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi, 59-69.*
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim ağındaki 10-14 Yaş Grubu Öğrencilerinin Gelişim Özellikleri. *U.Ü Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 13, 155-187.*
- Dohert, W.J., Neddle, R.H. (1991). Psychological Adjustment and Substance Use Among Adolescents Before and After a Parental Divorce. *Child Development, 62, 328-337.*
- Durđun,A. (2016). Aile içi problemler ve çözüm önerileri. *Mehir Aile Dergisi, 1, 83-95.*
- Egger, H.L., Costello, E.J., Erkanlı, A ve ark. (1999). Somatic complaints and psychopathology in children and adolecens: stomachaches, musculoskeletal pains, and headaches. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry, 38: 852-60.*

- Erkan, G. (1986). Boşanmanın çocukların benlik tasarımı düzeyine etkisi. *H.Ü.S.H.Y.O. Dergisi*, Ankara
- Emery, E.R. Evlilik, boşanma ve çocukların uyumu. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013
- Engin, E.C. “Bir Aile Hekimliği Bölgesinde Kayıtlı 6-18 Yaş Arası Çocuk ve Ergenlerde Görülen Davranış ve Uyum Problemlerinin; Bu Çocuk ve Ergenlerin Ailelerinin Demografik Özellikleri, Tutum ve Davranışlarıyla Olan İlişkinin İncelenmesi”. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2015
- Er, M. (2006). Çocuk, hastalık, anne-babalar ve kardeşler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 49, 155-168.
- Erdoğan,İ.,&Tamar,M. (2002). Çocuk ve gençlerdeki majör depresif bozukluğa eşlik eden tanıların dağılım ve sıklığının araştırılması. *Türkiye’de Psikiyatri*, 4: 100-106.
- Erkal, C. (2013). Aile parçalanmış olan ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre okul başarı düzeylerinin incelenmesi. Kocaeli: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Erol, N., Şimşek, Z. (2010). 6-18 yaşlar arasındaki çocuk ve gençler için davranış değerlendirme ölçeği (CBCL/6-18). *Okul Çağı ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçekleri El Kitabı*, Mentis Yayıncılık, Ankara, 2010.
- Fettahoğlu, Ç.,& Özatalay E. Hyperactivity and/or Attention Problems and Attention Deficit and Hyperactivity Disorder in Children. *Turk J Child Adolesc Ment Health*. 2006, 13(1), 13-18
- Franklin,Q.,&Mooney-Doyle,K. Social, cultural, religious and family influences on child health promotion. *Maternal Child Nursing Care*. 5th ed. Canada: Elsevier Mosby; 2015, p. 17-44.
- Fritsch, İ. (1985). Anne-Baba Boşanyor. İstanbul: Afa Yayınları
- Grych, J.H., Seid, M., &Finchman, F.D. (1992). Assessing marital conflict from the child’s perspective. The children’s perception of interparental conflict scale. *Child Development*, 63, 558-572.
- Gumina, J.M. (2009). Communication of the Decision to Divorce: A Retrospective Qualitative Study, *Journal of Divorce&Remarriage*, 50:3, 220-232.
- Güçray, S. (1989). Çocuk yuvası ve ailesi yanında kalan 9,10,11 yaş çocuklarının öz saygı gelişimini etkileyen bazı faktörler. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Güler, G. (1993), Boşanmış aile çocuklarında görülen ruhsal sorunlar ve hemşirelik yaklaşımının araştırılması. Psikiyatri Hemşireliği Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Gür, A. (1996). Ergenlerde depresyon ve benlik saygısı arasındaki ilişki. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Hakvoort, E.M., Bos, H.M., Balen, F.V., & Hermanns, J.M. (2011). Post divorce relationships in families and childrens' psychosocial adjustment. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52:2, 125-146.
- Halfon, S. (2006). Attachment in a cultural framewrok. Unpublished master's thesis. Boğaziçi University, İstanbul.
- Halpenny, A.M., Greene, S., & Hogan, D. (2008). Children's perspectives on coping and support following parental separation. *Child Care in Practice*, 14(3), 311-325.
- Hammond, J.M. (1979). Children of divorce: A study of self-concept, academic achievement, and attitudes. *The Elementary School Journal*, 80(2), 55-62.
- Hess, R.D., & Camara, K.A. (1979). Post divorce family relationships as medating factors in consequences of divorce for children. *Journal of Social Issues*, 35(4), 79-95.
- Hetherington, E.M. (1972). Effects of father absence on personality development in adolescent daughters. *Development Psychology*, 7, 313-326.
- Hetherington, E.M., Hagan, M.S., Anderson, E.R. (1989). Marital Transitions: A child's perspective. *American Psychologist*, 44(2): 303-312.
- Hockenberry, M.J. Family, social, cultural, and religious influences on child health promotion. *Maternal Child Nursing Care*. 5th ed. Canada: Elsevier Mosby; 2014, p. 732-749.
- Hodges, W.F., & Bloom, B. L. (1984). Parent's report of children's adjustment to marital seperation. *Journal of Divorce*, (8).
- Hortaçsu, N. Evlilik ve boşanma nedenlerine verilen önemi etkileyen faktörler olarak değerlendirme yaklaşımı, cinsiyet ve medeni durum. *Aile ve Toplum*, 1(1), 1991
- Hoyt, L.A., Cowen, E.L., Pedro-Carroll, J.L. ve ark. (1990). Anxiety and depression in young children of divorce. *J. Clinical Child Psychology*, 19(1): 26-32.
- Hurre, T., Junkkari, H., & Aro, H. (2006). Long-term Psychosocial effects of parental divorce a follow-up study from adolescence to adulthood. *Eur Arch Psychiatry Clin*
- İşikoğlu, R.B. "9-11 Yaşları Arasındaki Çocukların Güvenli Bağlanma Düzeyi ve Annelerinin Ödül Ceza Yöntemini Kullanma Düzeyi ile Aynı Çocukların Olumsuz Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Tezi, 2016
- İbiloğlu, A.O. Aile içi şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2012, 4: 204-222.

- Jackson, A.P. (2000). Maternal Self-efficacy and children's influence on stress and parenting among single black mothers in poverty. *Journal of Family Issues*, 21, 3-16.
- Janning, M., Lany, J., & Collins, C. (2010). Spatial and temporal arrangements, parental authority, and young adults' post-divorce experiences. *Journal of Divorce&Remarriage*, 51, 413-427.
- Jennings, A.M., Salt, C. J,& Smith, T.A. (1991). Attitudes toward marriage: Effects of parental conflict, family structure, and gender. *Journal of Divorce and Remarriage*, 17. 67-79.
- Jersild, A.: Gençlik Psikolojisi (N. Özgür çevirisi). İstanbul, Eko Matbaası, 1963.
- Johnson, D.R.,& Wu, J. An empirical test of crisis, social selection, and role explanations of the relationship between marital disruption and psychological distress: a pooled time-series analysis of four-wave panel data. *Journal of Marriage and the Family*, Vol: 64, 2002, 211-224.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2002). Yeni İnsan ve İnsanlar. İstanbul: Evrim Yayınevi
- Kahriman, I. (2005). Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygılarının atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(1), 24-32.
- Kalter, N., & Rambers, J. (1981). The significance of a child's age at the time of parental divorce. *American Journal of Orthopsychiatry*, 51(1), 85-100.
- Kayaalp, L. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu. Türkiyede Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar Sempozyum Dizisi. 2008, (62), 147-152
- Kaynar,G. (2016). Boşanma sürecindeki kişilerin baş etme becerileri, bilişsel çarpıtmalar, yılmazlık ve sosyal destek algıları açısından incelenmesi. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kelly, J.B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: a decade review of research. *Journal of the American Academy of Child And Adolescent Psychiatry*, 39(8), 963-73.
- Kelly, J.B. Children's living arrangements following separation and divorce. *Fam Process*, 2007; 46:35-52
- Kerns,K.A.,&Brumariu,L.E. (2014). Is insecure parent –child attachment a risk factor for the development of anxiety in childhood or adolescence? *Child Development Perspectives*, 8(1), 12-17.
- Kick, F. R. Jr. "The Self Perceptions of Self-Concept and Self-Esteem: A Theoretical Analysis", Ohio: Antioch University Masters Thesis, 1992.
- Kocaoluk, M.Ş.,& Kocaoluk, F. (1998). İlköğretim Okulu Programı 1-8. Sınıfların Yıllık Planı. İstanbul: Kocaoluk Yayınevi, Cilt 3.

- Kohut, H.: The analysis of the self. New York, International Universities Press, 1971.
- Kurdek, L.A., & Berg, B. (1983). Correlates of children's adjustment to their parent's divorces. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 47-60, doi: 10.1002/cd.23219831906
- Kurdek, L.A., Blisk, D., & Siesky, A.E. (1981). Correlates of childrens' long-term adjustment to their parents' divorce. *Developmental Psychology*, 17, 565-579.
- Kuyucu, Y. (2007). Boşanmış ailede yetişen ergenlerin bilişsel çarpıtmalarıyla benlik değerleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kuzgun, Y. (2000). Meslek Danışmanlığı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Landis, J.T. "The Trauma of Children When Parents Divorce." *Marriage and Family Living*. 7-13, 1960.
- Lowey, C.T., & Setle, S.A. (1985). Effects of divorce on children: Differential impact of custody and visitation patterns. *Family Relations*, 34, 455-463.
- Maier, E.H.,&Lachman, M.E. (2000). Consequences of Early Parental Loss and Separation for Health and Well-Being in Midlife. *International Journal of Behavioral Development*, 24(2), 183-189.
- Meriç, B. (2007). Boşanmış Ailedeki Ergenlerin Uyum Düzeylerini ve Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Çalışmasının Sınanması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB).
mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/19/01/749430/.../05112329_ozguven.doc, Erişim tarihi: 05.02.2017
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB).
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/04/03/722649/dosyalar/2013_11/01013717_renclerdeksorunlr.pdf, Erişim tarihi: 18.02.2017
- Morganett, S. R. (2005). Yaşam Becerileri. Çev. Sonay Güçray, Alim Kaya, Mesut Saçkes, Ankara: Pegem Yayıncılık
- Nalbantoğlu, G. (2016). "6 ila 11 Yaş Arasında Çocuklarda Görülen Ruhsal Sorunların Annelerin Bağlanma Düzeyi, Çocuk Yetiştirme Tutumu ve Aile İşlevleri İle Olan İlişkisi". Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul *Neurosci*, 256, 256-263.
- Onur, Ezcen, P. (1981). Self esteem in children and its antecedents. (Masters Thesis). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Öncü, B., & Şenol, S. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğunun Etiyolojisi: Bütüncül Yaklaşım. *Klinik Psikiyatri*, 2002, 111-119

- Öngider, N. (2006). “Evli ve boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn veya kabul reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkileri”. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü Doktora Tezi
- Öngider, N. (2013). Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5 (2), 140- 161. doi: 10.5455/cap.20130510
- Özen, Ş.D. “Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri 1: Davranış ve tutum problemleri “ Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, Sayı:6(1), 1999, 19-29.
- Öztürk, M. (2008). *99 Sayfada Boşanmış Ailelerde Çocuk*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Öztürk, S. (2006). Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi
- Parker, G., & Roy, K. (2001) Adolescent depression: a review. *Aust Psychiatry*, 35: 572.
- Rogers, S.J., & White L.K. (1998). Satisfaction with Parenting: The Roles of Marital Happiness, Family Structure, and Parents' Gender. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 293- 308.
- Rohner, R.P. (1994). Patterns of parenting: The warmth dimension in worldwide perspective. In W.J. Lonner & R.S. Malpass (Eds.), *Readings in Psychology and Culture*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon, Inc.
- Sacco, W.P., & Phares, V. (2001). Partner Appraisal and Marital Satisfaction: The Roles of Self-Esteem and Depression. *Journal of Marriage and the Family*, 63, 504-513.
- Sakarya Üniversitesi (SABIS) Ruh Sağlığı. 2007. http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/77665/42979/ruh_sa%C4%9F1%C4%B1%C4%9F%C4%B11._hafta.pdf, Erişim tarihi: 08.02.2017
- Sancaklı, D. (2014). Boşanmış annelerin ve çocuklarının boşanma sürecine ilişkin yaşantıları. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Yüksek Lisans Tezi.
- Santrock, W.J. Father absence. Perceived maternal behavior and moral development in boys. *Child Development*, 46(3): 753-757, 1974.
- Saygılı, S. Çocuklarda Davranış Bozuklukları. Elit Kültür Yayınları, İstanbul, 2014
- Sönmez, F. (2001). “Anne-babası boşanmış ergenlerle anne babası boşanmamış ergenlerin benlik imgelerinin karşılaştırılması”. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Stacey, R. & McCabe, M.P. (2001). Parental Divorce During Adolescence and Adjustment in Early Adulthood, *Adolescence*, Vol.36, 467-489.

- Stocker, C., Ahmed, K., & Stall, M. (1997). Marital Satisfaction and Maternal Emotional Expressiveness: *Links With Children's Sibling Relationships*. *Social Development*, 6, 3, 373-385
- Stuart,S.&Noyes,R. (1999). Attachment and interpersonal communication in somatiazion. *Psychosomatics*, 40:34-43.
- Süleymanov,A. Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 2010.
- Ş.,Ö. (1999). Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri I: Davranış ve uyum problemleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6(1). 19-29.
- Şahbaz, Ü. "Boşanmanın Çocuklar Üzerine Etkileri." Yaşadıkça Eğitim. İstanbul: Sayı: 37, 1994.
- Şen,B. (2013). Boşanma süreci ve arabuluculuğu. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Şendil, G.,&Kızıldağ,Ö. (2005). Evlilik Çatışması ve Çocuk. Nobel Akademik Yayıncılık
- Şentürk, Ü. (2006). Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması). Yayımlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Şimşek Yüksel, D. (2006). Grupla psikolojik danışmanın ana-babası boşanmış ergenlerde boşanmanın olumsuz etkileri ile başa çıkma stratejileri ve benlik saygıları üzerindeki etkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Şirvanlı Özen, D. (1998) Eşler arası çatışma ve boşanmanın farklı yaş ve cinsiyetteki çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolü. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tarhan,N.(2008). Evlilik Psikolojisi. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taylor, R. (2001). Listening to the Children. *Journal of Divorce&Remarriage*, 35:1-2, 147-154.
- Teja, S., & Stolberg, A.L. (2010). Peer Support, Divorce, and Children's Adjustment. *Journal of Divorce&Remarriage*, 3;4, 45-64.
- Tolungüç, T.N. (2016). Boşanmanın 10-13 yaş grubundaki çocukların öz kavramları üzerindeki etkilerinin incelenmesi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Tezi
- Türk Dil Kurumu (TDK). Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.588defb4c3eda5.93052638, Erişim tarihi: 29.01.2017.

- Türkaslan, N. Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başetme Yolları. *Aile ve Toplum*, 11(3), 2007
- Türkçapar, H. Anksiyete Bozukluğu ve Depresyonun Tanısal İlişkileri. *Klinik Psikiyatri*, 12-16, 2004
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2012). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2011. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara
- Uçan, Ö. (2007). Boşanma Sürecinde Kriz Merkezine Başvuran Kadınların Retrospektif Olarak Değerlendirilmesi. *Kriz Dergisi*, 14(2), 23-29.
- Uşaklı, H. (2013). Eşinden Ayrılmış Annelerin Görüşü Açısından Çocuklarının Sorunları. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 195-208.
- Uzun, Ç. (2013). Anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocuklarda depresyon ve sosyal becerilerin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, V. (2013). Geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde boşanma sorunu ve din. *Journal of International Social Research*, 6 (26), 588-602.
- Ünlü, S. (1993). Aile Yapısı ve İlişkileri. 18.4.2017, <http://www.nevoku.com/aile-yapisi-ve-iliskileri--e-kitap--aile-yapisi-ve-iliskileri/viewdeck/4e4af661-bfea-4028-8126-e0348d5c126b>
- Wallerstein, J., & Johnston, J.R. "Children of Divorce: Recent Findings Regarding Long-Term Effects and Recents Studies of Joint and Sole Custody." *Pediatric Review*. 11, 197-203, 1990.
- Walzack, Y., & Burns, S. (2004). Boşanma ve Çocuk Üzerinde Etkileri. (2. Basım). (Çev., İ.Ersevim). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Whirter, J.Mc, & Acar, N.V. (2000). Ergen ve Çocukla İletişim. Ankara: US-A Yayınları, Fırat Ofset.
- WHO. 2004. <http://www.who.int/whr/2004/en/> (08.02.2017)
- WHO. 2007. <http://www.who.int/whr/2007/en/> (08.02.2017)
- Williams, K., & Dunne-Bryant, A. Divorce and adult psychological well-being: clarifying the role of gender and child age. *Journal of Marriage and Family*, Vol: 68, 2006, 1178-1196.
- Yavuzer, H. (2008). Çocuk Psikolojisi, 31. bs, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Yavuzer, H. "Dağılmış ve Huzursuz Aile Ortamlarının Çocuklardaki Uyum ve Davranış Bozukluğuna Etkisi." *Aile ve Çocuk*. İstanbul: Ak Yayınları, Sayı: 2, 66-70, 1982.
- Yavuzer, H. Resimleriyle Çocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992
- Yıldırım, N. Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri. *Kış*, (28), 58-91, 2004

- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum*, 4(1), 4.
- Yılmaz, N.D. (2011). “Çatışma yaşayan ve boşanmış ailelerin ilköğretim çağındaki 7-12 yaş çocuklarının benlik algıları ve kaygı düzeyleri açısından çatışma yaşamayan ailelerin çocukları ile karşılaştırılması”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yörükoğlu, A. (2000) *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Özgür Yayınları
- Yörükoğlu, A. (2000). *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2004) *Çocuk Ruh Sağlığı Çocuğun Kişilik Gelişimi, Eğitimi ve Ruhsal Sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları
- Zara, A. (2013). *Kadınlar, Erkekler ve Çocuklar İçin Boşanma Terapisi*. Ankara: İmge Kitabevi

EKLER

EK A. Veli Bilgilendirme ve Onay Formu

VELİ BİLGİLENDİRME VE ONAY FORMU

No:

Sayın Veli,

Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Bölümü bitirme projesi kapsamında “Boşanmış Ailelerin Çocuklarının Boşanmamış Ailelerin Çocuklarına Göre Özsaygı ve Ruhsal Değişkenlerinin İncelenmesi” başlıklı tez araştırmasını yürütmekteyim. Araştırmanın amacı boşanma sürecinin çocuk ruh sağlığı üzerindeki etkilerinin analiz edilerek ebeveynlere yol gösterici bir kılavuz hazırlamaktır.

Bu süreçte verilecek ölçeklerin çocuğunuz tarafından doldurulmasına izin verdiğiniz takdirde çocuğunuzun bilgileri saklı tutulacak ve sadece bilimsel araştırma amaçlı kullanılacaktır. Onay formunu velayete sahip olan ebeveynin imzalaması gerekmektedir. Çocuğunuzun cevaplayacağı sorular psikolojik açıdan herhangi bir olumsuz etkiye sebebiyet vermemektedir. Bu formu imzaladıktan sonra da araştırmadan istediğiniz zaman çekilme hakkına sahipsiniz. Daha fazla bilgi almak için aşağıdaki iletişim bilgilerinden irtibata geçebilirsiniz.

Araştırmacı: Mirey Kasuto

mireykasuto@hotmail.com

Danışman: Deniz Aktan

deniz.aktan@okan.edu.tr

Bu belgeyi ve araştırmanın içeriğini anlamış bulunuyorum.

() Çocuğumun araştırmaya katılmasına ve vereceği bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum. Bu çalışmaya katılımın tamamen gönüllü olduğunu ve istediğim zaman araştırmadan çekilme hakkına sahip olduğumu biliyorum.

() Çocuğumun araştırmaya katılmasını kabul etmiyorum.

Veli İmza:

EK B. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

No:

“Boşanmış Ailelerin Çocuklarının Boşanmamış Ailelerin Çocuklarına Göre Özsaygı ve Ruhsal Değişkenlerinin İncelenmesi ” Başlıklı Tez Araştırması İçin

Katılımcı için Bilgiler:

Bu çalışma Z. Deniz Aktan gözetiminde Mirey Kasuto tarafından yürütülmektedir. Bu araştırmanın amacı, boşanma sürecinin çocuk ruh sağlığı üzerindeki etkilerinin analiz edilerek ebeveynlere yol gösterici bir kılavuz hazırlamaktır. Araştırma, 6-18 yaş çocuk ve gençler için davranış değerlendirme ölçeği, 11-18 yaş gençler için kendini değerlendirme ölçeği ve demografik formdan oluşmaktadır. Çalışma yaklaşık 20 dakika sürecektir.

Araştırma için sizden yapmanızı istediğimiz, size ilettiğimiz formlardaki her soruyu tek tek okuyarak size en uygun yanıtları vermenizdir. Anlamadığınız sorularda araştırmacıdan yardım isteyebilirsiniz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmanız halinde kişisel bilgilerinizin gizliliğine saygı gösterilecek, araştırma sonuçlarının bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında da özenle korunacaktır. Veriler, kimlik bilgileriniz gizli kalmak koşuluyla bu ve farklı araştırmalarda kullanılacaktır.

Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz.

Bu yazıyı okuduktan sonra araştırmamıza gönüllü olarak katılmak istiyorsanız aşağıdaki onay bölümünü doldurunuz ve imzalayınız.

Katılımcının Beyanı:

Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı'nda *Mirey Kasuto* tarafından yürütülen bu çalışma hakkında verilen yukarıdaki bilgileri okudum. Yapılan tüm açıklamaları ayrıntıları ile anlamış bulunuyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi isteğimle katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:/...../.....

Katılımcı İmza:

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar için:

Veli veya Vasi İmza:

Tanık İmza:

Araştırmacı Adı Soyadı: Mirey Kasuto; mireykasuto@hotmail.com

Araştırmacı İmza:

Danışman: Z. Deniz Aktan; deniz.aktan@okan.edu.tr

EK C. Sosyodemografik Özellikler ve Veri Formu

SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER VE VERİ FORMU

No:

- 1) Cinsiyetiniz:
 K E
- 2) Doğum tarihiniz nedir?
- 3) Kardeş sayınız nedir?
 Hiç 1 2 3 Diğer
- 4) Doğum sıranız nedir?
 İlk çocuk 2. Çocuk 3. Çocuk Diğer
- 5) Anne ve baba hayatta mı?
 Evet Hayır
- 6) Anne medeni durumu
 Evli Ayrı Boşanmış Tekrar Evli
Dul Diğer
- 7) Baba medeni durumu
 Evli Ayrı Boşanmış Tekrar Evli
Dul Diğer
- 8) Anne-baba ve kardeşler dışında sizinle yaşayanlar var mı?
 Var Yok
Varsa kim?
- 9) Anne eğitim durumu:
 Okuma-yazma bilmiyor Okur- yazar İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu
 Yüksek Lisans-Doktora Mezunu Diğer
- 10) Baba eğitim durumu:
 Okuma-yazma bilmiyor Okur-yazar İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu
 Yüksek Lisans-Doktora Mezunu Diğer

- 11) Anne ile ilişki durumu
 Hiç iyi değil İyi değil İyi Çok iyi
- 12) Baba ile ilişki durumu
 Hiç iyi değil İyi değil İyi Çok iyi
- 13) Kendinizi en çok hangi ebeveyninize yakın hissedersiniz?
 Anne Baba
- 14) Aile toplam geliri (ekonomik durumunu) düşünüldüğünde, aşağıdaki gelir grubundan hangisi size uygundur?
 0- 1.000 1.000-3.000 3.000-5.000 5.000+
- 15) Okul başarınızı nasıl tanımlarsınız?
 Düşük Orta İyi
- 16) Herhangi bir kronik rahatsızlığınız var mı?
 Evet Hayır
- 17) Evet ise rahatsızlığınız nedir?
- 18) Daha önce psikolojik tedavi gördünüz mü?
 Evet Hayır
- 19) Evet ise ne zaman?
- 20) Evet ise ne kadar süre tedavi gördünüz?

Anne-baba boşanmış/ boşanma sürecinde ise lütfen aşağıdaki soruları da cevaplayınız.

- 21) Anne-baba kaç ay/yıl önce ayrıldılar?
 6 aydan az 6ay-1yıl 1-2 yıl 2-3yıl
 3-5 yıl 5-8 yıl Diğer
- 22) Anne ve baba boşandığında siz kaç yaşındaydınız?
- 23) Anne ve baba boşanması konusunda bilgilendirildiniz mi?
 Evet Hayır
- 24) Anne ve baba boşanmasıyla ilgili sizi kim bilgilendirdi?
 Anne Baba Anne-Baba Anneanne-Dede
 Büyükanne- Büyükbaba Diğer
- 25) Şuan kimin yanında kalıyorsunuz?
 Anne Baba Anneanne-Dede Babaanne-Büyükbaba
 Diğer

- 26) Evden ayrılan/ ayrılacak ebeveyninizi ne sıklıkla görüyorsunuz?
 Hiç Yılda birkaç kez Ayda 1-2 kez İki haftada
1
 Haftada 1-2 kez Her gün
- 27) Anne-babanız görüşüyorlar mı?
 Evet Hayır
- 28) Anneniz-babanız görüşüyor ise ne şekilde iletişim halinde olurlar?
 Telefonla/mesajla Yüz yüze
- 29) Anne-babanız görüşüyor ise sıklık derecesi nedir?
 Her gün Haftada 1-2 15 günde 1-2
 Ayda 1-2 Diğer
- 30) Üvey kardeşiniz var mı?
 Evet Hayır

EK D. Coopersmith Özsaygı Envanteri

Coopersmith Özsaygı Envanteri

No:

(CSEI)

Aşağıda her insanın zaman zaman hissedebileceği bir takım durumlar maddeler halinde sıralanmıştır. Bu maddelerde belirtilen ifadeler, eğer sizin genellikle hissettiklerinizi tanımlıyor ve çoğunlukla size uygun geliyorsa ilgili sorunun karşısındaki “Evet” sütununa bir (X) işareti koyunuz. Bu ifadeler eğer genellikle sizin hissettiklerinizi tanımlamıyor ve çoğunlukla size uygun gelmiyorsa bu durumda da “Hayır” sütununa bir (X) işareti koyunuz.

Envanterde yer alan soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Bu nedenle yanıtlarınızı verirken mantığınızdan çok duygularınıza kulak vermeyi unutmayınız. Kararsız kaldığınız durumlarda bile sadece bir seçeneği işaretleyiniz. Herhangi bir maddeye ilişkin her iki seçeneği de işaretlediğinizde ya da her iki seçeneği de boş bıraktığımızda bu soru maddesine ilişkin yanıtınızın geçersiz sayılacağını unutmayınız.

Evet Hayır

- () () 1- Başıma gelenlerden genellikle rahatsız olmam.
- () () 2- Sınıfın huzurunda konuşma yapmak bana çok güç gelir.
- () () 3- Eğer gücüm yetse kendimle ilgili değiştirmek istediğim pek çok özelliğim var.
- () () 4- Herhangi bir konuda fazla zorlanmadan karar verebilirim.
- () () 5- İnsanlar benimle birlikteyken hoş ve eğlenceli vakit geçirirler.
- () () 6- Evdeyken kolayca canım sıkılır keyfim kaçar.
- () () 7- Yeni şeylere alışmam uzun zaman alır.
- () () 8- Yaşıtlarım tarafından seviliyorum.
- () () 9- Anne-babam genellikle duygularımı dikkate alır.
- () () 10- Genellikle pek direnmeden, kolayca pes ederim.
- () () 11- Annemin benden beklentisi çok fazla (aşırı derecede).
- () () 12. Olmak istediğim gibi davranmakta yani kendim olmakta oldukça zorlanıyorum.
- () () 13- Hayatımdaki her şey karmakarışık.
- () () 14- Arkadaşlarım genellikle fikirlerimi izlerler.
- () () 15- Kendimi değersiz görüyorum.
- () () 16- Pek çok kere evden kaçmayı (başımı alıp gitmeyi) düşündüğüm olmuştur.
- () () 17- Okuldayken sıkça canımın sıkıldığını hissederim.
- () () 18-Çoğu insan kadar güzel görünüşlü biri değilim.
- () () 19- Söyleyecek bir şeyim olduğunda onu genellikle çekinmeden söylerim
- () () 20- Annem-babam beni anlıyor.

- () () 21- Çoğu insan kadar sevilmiyorum.
- () () 22. Anne-babamın çoğu zaman beni sanki zorladıklarını hissediyorum.
- () () 23- Okuldayken çoğu zaman cesaretim kırılıyor.
- () () 24. Sık sık keşke başka birisi olsam diye arzuluyorum.
- () () 25-Bana güvenilmez. Kendimi güvenilir biri olarak görmüyorum.

EK E. 11-18 Yaş Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği(YSR)

11-18 YAŞ GENÇLER İÇİN KENDİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

No: _____

ADINIZ, SOYADINIZ	ADRESİNİZ :	ANNE BABANIZIN İŞİ (Ayrıntılı biçimde yazınız. Örneğin emekli ilköğretmen, şoför, oto tamircisi, avukat gibi), EĞİTİMİ (kaç yıl okula gittiklerini yazınız.)
CİNSİYETİNİZ: ☐ ERKEK ☐ KIZ	YAŞINIZ:	BABANIN İŞİ:_____ TEL NO:_____ EĞİTİMİ:_____ YAŞI:_____
BUGÜNÜN TARİHİ GÜN---AY---YIL---	DOĞUM TARİHİNİZ GÜN---AY---YIL---	ANNENİN İŞİ:_____ TEL NO:_____ EĞİTİMİ:_____ YAŞI:_____
OKULUNUZUN ADI :_____	CALISIYORSANIZ, BELİRTİNİZ.	İSİNİZ
SINIFINIZ:_____	Lütfen bu formu görüşlerinizi yansıtacak biçimde içinden geldiği gibi doldurunuz. Her bir madde ile ilgili ek bilgi verebilir ve bunları 2. ve 4. sayfadaki boşluklara yazabilirsiniz. Teşekkürlerimizle.	
OKULA DEVAM ETMİYORUM ☐		

I. Yapmaktan en çok hoşlandığınız sporları a, b, c şıklarına yazınız. Örneğin: Yüzme, futbol, basketbol, voleybol, atletizm, tekvando, jimnastik, bisiklete binme, güreş, balık tutma gibi.

Hiç yok

	Herbirine ne kadar zaman ayırırsınız?			Herbirinde ne kadar başarılısınız?		
	Normalden az	Normal	Normalden fazla	Normalden az	Normal	Normalden fazla
a. _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

II. Spor dışı ilgi alanlarını, uğraş, oyun ve aktivitelerinizi a, b, c şıklarına yazınız. Örneğin: Bilgisayar, kitap okumak, müzik aleti çalmak, şarkı söylemek, resim yapmak, arabalar ile uğraş, el sanatı gibi. (Radyo dinleme ve televizyon izlemeyi katmayınız)

Hiç yok

	Herbirine ne kadar zaman ayırırsınız?			Herbirinde ne kadar başarılısınız?		
	Normalden az	Normal	Normalden fazla	Normalden az	Normal	Normalden fazla
a. _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

III. Üyesi olduğunuz kuruluş, kulüp, takım ya da grupları a, b, c şıklarına yazınız. (Spor, müzik, izcilik, folklor gibi.)

Hiç yok

	Yaştlarınızla karşılaştığınızda her birinde ne kadar aktifsiniz?		
	Az Aktif	Normal	Çok Aktif
a. _____	☐	☐	☐
b. _____	☐	☐	☐
c. _____	☐	☐	☐

IV. Yaptığınız herhangi bir iş ya da günlük işleri a, b, c şıklarına yazınız. Örneğin: Gazete alma, pazara gitme, elektrik-su faturası yatırma, çocuk bakımı, bahçe-tarla işleri, hayvancılık, sofra kurma-kaldırma, bir dükkanda çalışma gibi (ücret karşılığı ya da ücretsiz yapılan her türlü işi katınız).

Hiç yok

	Yaştlarınızla karşılaştığınızda her birini ne kadar planlı, düzenli yaparsınız?		
	Normalden Az	Normal	Normalden Fazla
a. _____	☐	☐	☐
b. _____	☐	☐	☐
c. _____	☐	☐	☐

Copyright 2001 T. Achenbach, ASEBA; University of Vermont, ASEBA.org
 Türkiye Çeviri ve Uyarlaması Neşe Erol tarafından T.M. Achenbach'in izniyle yapılmıştır (2002;2007).
 Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

6-1-01 Baskısı-501

1

V.1- Yaklaşık olarak kaç yakın arkadaşınız var?

(Kardeşleriniz dışında)

Hiç yok	1	2 ya da 3	4 ya da fazla
☐	☐	☐	☐

2- Okul dışı zamanlarda haftada kaç kez arkadaşlarınızla birlikte olursunuz?

(Kardeşleriniz dışında)

1 den az	1 ya da 2	3 ya da daha fazla
☐	☐	☐

VI. Yaşıtlarınızla karşılaştığınızda :

	Kötü	Normal Sayılır	Oldukça İyidir	Kardeşim Yok
a. Kardeşlerinizle aranız nasıldır?	☐	☐	☐	☐
b. Arkadaşlarınızla aranız nasıldır?	☐	☐	☐	☐
c. Anne-babanızla aranız nasıldır?	☐	☐	☐	☐
d. İşlerinizi kendi başınıza yapmanız nasıldır?	☐	☐	☐	☐

VII. 1-Okul başarınız nasıldır?

Okula gitmiyorum. Çünkü.....

	Başarısız	Orta	İyi	Başarılı
a. Türkçe / Türk Dili Edebiyatı	☐	☐	☐	☐
b. Hayat Bilgisi / Sosyal Bilgiler	☐	☐	☐	☐
c. Matematik	☐	☐	☐	☐
d. Fen Bilgisi	☐	☐	☐	☐
Diğer dersler- Örneğin: Yabancı dil, bilgisayar, iş mesleği dersi (beden, resim ve müziğin dışında)				
e.	☐	☐	☐	☐
f.	☐	☐	☐	☐
g.	☐	☐	☐	☐

Herhangi bir fiziksel hastalığınız ya da engeliniz var mıdır? Hayır Evet- Lütfen açıklayınız:

Okulla ilgili herhangi bir kaygınız ya da sorunuz varsa yazınız:

Okul dışı alanlardaki kaygı ve sorunlarınızı yazınız:

En beğendiğiniz özellikleriniz nelerdir?

Gelecekte ilgili beklentileriniz nelerdir?

Lütfen yan sayfaya geçiniz

Aşağıda gençleri tanımlayan maddelerin bir listesi bulunmaktadır. Her bir madde sizin şu andaki ya da son 6 ay içindeki durumunuzu belirtmektedir. Bir madde sizin için çok ya da sıklıkla doğru ise 2, bazen ya da biraz doğru ise 1, hiç doğru değilse 0 sayılarını yuvarlak içine alarak tüm maddeleri işaretlemeyle çalışınız.

0: Doğru Değil (Bildiginiz kadarıyla)

1: Bazen ya da Biraz Doğru

2: Çok ya da Sıklıkla Doğru

- 0 1 2 1. Yaşımdan çok daha çocuksu davranırım.
- 0 1 2 2. Anne-babamın izni olmadan içki-igçerim (açıklayınız):
- 0 1 2 3. Çok tartışırım
- 0 1 2 4. Başladığım etkinlikleri (oyunu, dersleri, işleri) bitiremem
- 0 1 2 5. Hoşlandığım, zevk aldığım çok az şey vardır
- 0 1 2 6. Hayvanları severim
- 0 1 2 7. Övünür, hava atarım
- 0 1 2 8. Bir konuya odaklanamam, dikkatimi uzun süre toplayamam
- 0 1 2 9. Kafamdan atamadığım, beni rahatsız eden bazı düşüncelerim vardır (mikrop bulaşma, simetri takıntısı gibi, okul sorunları, bilgisayar gibi) (açıklayınız):
- 0 1 2 10. Yerimde sakinçe oturamam
- 0 1 2 11. Gereken gayreti göstermeden, sırtımı tamamen büyüklere dayayıp her şeyi onlardan beklerim
- 0 1 2 12. Yalnızlık hissederim
- 0 1 2 13. Kafam karışık, zihnim bulanıktır
- 0 1 2 14. Çok ağlarım
- 0 1 2 15. Oldukça dürüstümdür
- 0 1 2 16. Başkalarına kötü davranırım
- 0 1 2 17. Çok fazla hayal kurarım
- 0 1 2 18. Kendime bilerek ihtidğim ya da öldürmeyi denediğim olmuştur
- 0 1 2 19. Hep dikkat-çekmeye çalışırım
- 0 1 2 20. Eşyalarıma zarar veriririm
- 0 1 2 21. Başkalarının eşyalarına zarar veriririm
- 0 1 2 22. Anne-babamın sözünü dinlemem
- 0 1 2 23. Okulda söz dinlemem
- 0 1 2 24. Gerekinden az yerim, işahsızım
- 0 1 2 25. Başka çocuklarla pek geçinemem
- 0 1 2 26. Hatalı davranışlardan dolayı suçluluk duymanın, orali olmam
- 0 1 2 27. Başkalarını kıskanırım
- 0 1 2 28. Ev, okul ya da diğer yerlerde kurallara uymam, karşı gelirim
- 0 1 2 29. Bazı hayvanlardan, durumlardan (yüksek yerler) ya da ortamlardan (asansör, karanlık gibi) korkarım (okulu hatırlayınız) (açıklayınız):
- 0 1 2 30. Okula gitmekten korkarım
- 0 1 2 31. Kötü bir şey düşünebileceğimi ya da yapabileceğimden korkarım

- 0 1 2 32. Kusursuz, dört-dörtük ve her konuda başarılı olmam gerektiğine inanırım.
- 0 1 2 33. Kimsenin beni sevmediği hissine kapılırım
- 0 1 2 34. Başkalarının bana karşı olduğu, zarar vermeye ya da açığımı yakalamaya çalıştığı hissine kapılırım
- 0 1 2 35. Kendimi değersiz, önemsiz, yetersiz hissederim
- 0 1 2 36. Sık sık kaza sonucu bir yerlerimi incitirim
- 0 1 2 37. Çok kavgâ ederim, kavgaya karışırım
- 0 1 2 38. Benimle çok dalgâ geçilir, bana çok şataşılır
- 0 1 2 39. Baş-belaâ olan çocuklarla dolaşırım
- 0 1 2 40. Başkalarının işitmediği sesler ve konuşmalar işitirim (açıklayınız):
- 0 1 2 41. Düşünmeden hareket ederim
- 0 1 2 42. Başkaları ile birlikte olmaksızın yalnızlığı tercih ederim
- 0 1 2 43. Yalan söyler ya da aldattırım
- 0 1 2 44. Tırnaklarımı yerim
- 0 1 2 45. Sinirli ve gerginimdir
- 0 1 2 46. Bedenimin bazı kısımlarında kas seğimeleri, tik olur (açıklayınız):
- 0 1 2 47. Geceleri kabus görürüm
- 0 1 2 48. Başka çocuklar tarafından sevilmem
- 0 1 2 49. Eazi şeyleri pek çok çocuktan daha iyi yaparım
- 0 1 2 50. Çok korkak ve kaygılıyım
- 0 1 2 51. Başım döner, gözlerim kararır
- 0 1 2 52. Kendimi çok suçlu hissederim
- 0 1 2 53. Çok fazla yerim
- 0 1 2 54. Kendimi sebepsiz yere çok yorgun hissettiğim olur
- 0 1 2 55. Fazla kiloluyum
- 56. Sağlık sorunun olmadığı halde;**
- 0 1 2 a. Ağrı ve sızıllarım olur (baş ağrısı ve karın ağrısı dışında)
- 0 1 2 b. Baş ağrılarım olur
- 0 1 2 c. Bulantı, kusma duygusu olur
- 0 1 2 d. Gözle ilgili şikayetlerim olur (Gözlük, lens kullanma dışında) (açıklayınız):
- 0 1 2 e. Döküntüler, pullanma ya da başka cilt sorunlarım olur
- 0 1 2 f. Mide-karın ağrısı olur
- 0 1 2 g. Kusmalarım olur
- 0 1 2 h. Diğer (açıklayınız):

Lütfen arka sayfaya geçiniz

0: Doğru Değil (Bildiginiz kadarıyla)**1: Bazen ya da Biraz Doğru****2: Çok ya da Sıklıkla Doğru**

- 0 1 2 57. İnsanlara fiziksel saldırıda bulunur, vururum
- 0 1 2 58. Derimi ya da vücudumu yolar, saç ve kirliğimi koparırm (açıklayınız):
- 0 1 2 59. İyi bir arkadaş olabilirim
- 0 1 2 60. Yeni şeyler denemekten hoşlanırım
- 0 1 2 61. Okul ödevlerimi tam ve iyi yapamam
- 0 1 2 62. El, kol, bacak hareketlerim ayarlamada güçlüğüm çekerim, sakarım
- 0 1 2 63. Yaşittirimden çok, kendimden büyüklerle vakit geçirmeyi tercih ederim
- 0 1 2 64. Yaşittirimden çok, kendimden küçüklerle vakit geçirmeyi tercih ederim
- 0 1 2 65. Konuşmayı reddettiğim olur
- 0 1 2 66. İstemesen de olsa, belli bazı hareketler/davranışları tekrar tekrar yaparım (ellerimi defalarca yıkama, kapı kilidini tekrar tekrar kontrol etme gibi) (açıklayınız):
- 0 1 2 67. Evden kaçarım
- 0 1 2 68. Çok bağırırım
- 0 1 2 69. Sırlarını kendime saklarım, hiçkimseye paylaşmam
- 0 1 2 70. Başka insanların var olmadığına inandığı şeyler görürüm (açıklayınız):
- 0 1 2 71. Topluluk içinde rahat değilimdir, başkalarının benim hakkımda ne düşünecekleri ve ne söyleyecekleriyle ilgili kaygı duyarım
- 0 1 2 72. Yangın çıkarırım
- 0 1 2 73. El becerilerim iyidir
- 0 1 2 74. Gösterişten hoşlanırım, maskaralık yaparım
- 0 1 2 75. Çok utangaç ve çekingenim
- 0 1 2 76. Diğer çocuklardan daha az uyurum
- 0 1 2 77. Gece ve/veya gündüz diğer çocuklardan daha çok uyurum (açıklayınız):
- 0 1 2 78. Dikkatim kolayca dağılır
- 0 1 2 79. Konuşma problemim vardır (açıklayınız):
- 0 1 2 80. Haklarımı savunurum
- 0 1 2 81. Evden bir şeyler çalarım
- 0 1 2 82. Ev dışındaki yerlerden bir şeyler çalarım
- 0 1 2 83. İhtiyacım olmadığı halde pek çok şeyi biriktirim (açıklayınız):
- 0 1 2 84. Diğer insanların tuhaf bulduğu, yadırgadığı davranışlarım vardır (eşyaların belli bir düzende ve sırada olmasını istemem gibi) (açıklayınız) veya simetrik olmasını istemem gibi) (açıklayınız)
- 0 1 2 85. Diğer insanların tuhaf bulduğu, yadırgadığı düşüncelerim vardır (bazı sayıları, sözcükleri tekrarlama ve bunları zihnimden atamama gibi) (açıklayınız)
- 0 1 2 86. İnatçıyım
- 0 1 2 87. Ruhsal durumum ya da duygularım çabuk değişir
- 0 1 2 88. İnsanlarla birlikte olmaktan hoşlanırım
- 0 1 2 89. Şüpheliyimdir, kuşku duyarım
- 0 1 2 90. Küfürlü ve açık saçık konuşurum
- 0 1 2 91. Kendimi öldürmeyi düşünürüm
- 0 1 2 92. Başkalarını güldürmeyi severim
- 0 1 2 93. Çok konuşurum
- 0 1 2 94. Başkalarına rahat vermem, onlara satışır, onlarla çok dalga geçerim
- 0 1 2 95. Çok çabuk öfkelenirim
- 0 1 2 96. Cinsel konuları fazlaca düşünürüm
- 0 1 2 97. İnsanları canlarını yakmakla tehdit ederim
- 0 1 2 98. Başkalarına yardım etmekten hoşlanırım
- 0 1 2 99. Sigara içerim, tütün koklarım
- 0 1 2 100. Uyumakta zorlanırım (açıklayınız)
- 0 1 2 101. Dersleri asar, okuldan kaçarım
- 0 1 2 102. Fazla enerjik değilim
- 0 1 2 103. Mutsuz ve üzgünüm (depresyondayım)
- 0 1 2 104. Başka çocuklardan daha güçlüdürüm
- 0 1 2 105. Sağlık sorunum olmadığı halde madde kullanım (içki ve sigarayı katmayınız) (açıklayınız)
- 0 1 2 106. Başkalarına karşı dürüst olmaya çalışırım
- 0 1 2 107. Güzel şakalardan hoşlanırım
- 0 1 2 108. Hayatı kolay taraftan yaşamaktan hoşlanırım
- 0 1 2 109. Elimden geldiğince başkalarına yardımcı olmaya çalışırım
- 0 1 2 110. Karşı cinsiyetten biri olmayı isterim
- 0 1 2 111. Başkalarıyla kaynaşmaktan, birlikte olmaktan kaçınırım
- 0 1 2 112. Evhamlıyım, her şeyi dert ederim

Lütfen yukarıdaki maddelerin dışındaki duygu, düşünce, davranış ve ilgi alanlarınızı yazınız.

EK F. Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği Kullanım ve Uygulama İzin Belgesi

OKUL-ÇAĞI ÇOCUK DAVRANIŞ DEĞERLENDİRME ÖLÇEKLERİNİN KULLANIM SÖZLEŞMESİ

Okul-çağı Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçekleri (6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği/CBCL/6-18, Öğretmen Bilgi Formu/TRF/6-18) ve 11-18 Yaş Gençler için Kendini Değerlendirme Ölçeği/YSR), 1¹/₅ -5 Yaş Çocukları için Davranış Değerlendirme Ölçeği 1¹/₅ -5 Yaş Okul Öncesi Çocukları İçin Öğretmen/Bakım Veren Kişiler İçin Bilgi Formu ABD’de Thomas Achenbach tarafından geliştirilmiş ve dünyada yaklaşık 90 ülkede standardizasyon ve uyarlama çalışmaları yapılmıştır.

Ölçeklerin ülkemizde çeviri, uyarlama ve standardizasyon çalışmaları Prof. Dr. Neşe Erol ve Prof. Dr. Zeynep Şimşek tarafından yapılmıştır. Thomas Achenbach tarafından 31 Ekim 1994 yılında, ölçeklerin ülkemizde her türlü kullanım ve dağıtım yasal yetkisi Neşe Erol’a verilmiştir.

Ölçeklerin klinik amaçlı kullanımı-yorumlanması için, uygulayıcının psikolojik değerlendirme yöntemleri konusunda temel bilgilere sahip olması ve en az yüksek lisans düzeyinde eğitim alması gerekmektedir. Araştırma amaçlı kullanımlarda ise, uygulayıcı ve araştırma danışmanının sözleşme koşullarını kabul şartı aranmaktadır.

Ölçekleri kullanacak olan uygulayıcının ve danışmanının aşağıdaki maddeleri kabul ettiğini belirten bu sözleşme ile uygulayıcı;

- 1- Ölçekleri psikolojik değerlendirme ilkelerine, evrensel ölçütlere ve etik kurallara uygun olarak kullanacağını,
- 2- Ölçeğin ilk sayfasının en alt kısmında yer alan copyrigh “T. M. Achenbach”, Türkçe Çeviri ve uyarlaması Neşe Erol tarafından Achenbach’ın izniyle yapılmış ve basılmıştır’ ifadesinin kesinlikle değiştirilmemesi ve silinmemesi kuralına uyacağını,
- 3- Ölçeklerin puanlamalarını, el kitabında belirtilen basamaklara uygun olarak yapacağını,
- 4- Sadece alt test puanları temelinde bireyleri sınıflandırmaktan kaçınacağını,
- 5- Tüm değerlendirme sonuçlarını güvenilir bir şekilde koruyacağını,
- 6- Araştırma bittiğinde özetini, yayınlandığında yayın bilgisini Prof. Dr. Neşe Erol’a göndereceğini,
- 7- Ölçekleri baskı, fotokopi yoluyla çoğaltmayıp, bir başka kişiye/kuruma vermeyeceğini, böyle bir durumla karşı karşıya kalındığında ise engel olacağını kabul etmektedir.
- 8- Ölçeklerin **El Kitabının** Türkçe Basım ve Yayın Hakkı MENTİS Yayınevi’ne verilmiştir. Yayınevinin yazılı izni olmadan kitabın tümü ya da bölümleri fotokopi, elektronik, mekanik, manyetik gibi yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

EK F. Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği Kullanım ve Uygulama İzin

Belgesi Devamı...

Sorumlu Araştırmacı

Adı-soyadı : Mirey Kasuto
İmza :
Tarih : 13/10/2016

Lütfen bu formu ve imzaladıktan sonra pdf formatında
erol@medicine.ankara.edu.tr, profdrnese.erol@gmail.com adresine gönderiniz:

ARAŞTIRMA YA DA KLİNİK AMAÇLI KULLANIM BİLGİ PAYLAŞIM FORMU

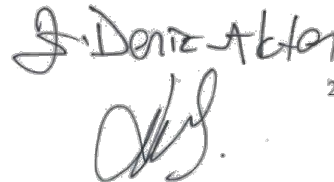
Çalışmanın adı:	Boşanmış Ailelerin Çocuklarının Boşanmamış Ailelerin Çocuklarına Göre Öz-Saygı ve Ruh Sağlığı Değişikliklerinin Değerlendirilmesi
Çalışmanın amacı:	Boşanma sürecinin çocuk ruh sağlığı üzerindeki etkilerinin analiz edilerek ebeveynlere yol gösterici bir kılavuz hazırlamak, ailelere boşanma sürecinde aydınlatıcı bilgiler sağlamaktır.
Çalışmanın gereği ve yöntemi:	Araştırmadan elde edilen veriler istatistiksel veri analizi programına girilerek değerlendirilecek şekilde nicel araştırma tekniklerinden yararlanılacaktır.
Çalışmayı yürütenlerin Adı-soyad/ları:	Mirey Kasuto, (Danışman) Z. Deniz Aktan
İş Adres/leri:	İş → Valikonagi caddesi Polat apt. 7712 Nişantaşı/İSTANBUL Ev → Hacı Emin Efendi sokak Arı apt. 62/11 Nişantaşı/İSTANBUL
İş tel/leri:	İş → (0212) 246 34 76 Cep → 0536 683 43 30 Ev → (0212) 233 62 31
E-posta adres/leri:	mireykasuto@hotmail.com

Sorumlu araştırmacı

Adı-soyadı

İmza

Uygulayıcı
Mirey Kasuto

Danışman
Z. Deniz Aktan

EK G. Ekipnormarazon Çocuk, Genç ve Aile Danışmanlık Merkezi İzin Belgesi

www.ekipnormarazon.com

Valikonağı Cad. Polat Ap. 77/2 Nişantaşı İST Başkent Cad. Yener Sok Nur Apt. 9/3 Caddebostan İST
0532159 4204-05337633400-ıfjonisantsi@ekipnormarazon.com0216 385 4507-0530 930 6468- ırfokadıkoy@ekipnormarazon.com

06.02.2017

Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Çocuk-Ergen Alt Dal Bölümü
Yüksek Lisans Bölümü Koordinatörlüğüne,

215MPY9120 numaralı öğrencilerinizden MireyKasuto'nun Işık Üniversitesi
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı kapsamında yapmış olduğu "Boşanmış Ailelerin
Çocuklarının Boşanmamış Ailelerin Çocuklarına Göre Özsaygı ve Ruh Sağlığı
Değişkenlerinin İncelenmesi" konulu araştırmasında örnekleminin bir kısmını toplaması adına
Ekipnormarazon Çocuk, Genç ve Aile Danışmanlık Merkezi bünyesinde ihtiyaç duyduğu
katılımcılara ulaşması uygun bulunmuş, etik açıdan herhangi bir mahsur görülmemiştir.

Saygılarımızla
Ekip Normarazon
Çocuk, Genç ve Aile Danışmanlık Merkezi

ÇÖZÜM Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri Limited Şirketi-Halaskargazi Mah. Valikonağı Cad. No 77/2
Şişli/İstanbul Tel : (0212) 246 34 76-TicaretSicilNo : 304985- 252567 MecidiyeköyVergiDairesi 263 002
8539

EK H. Etik Kurul Karar Formu

FMV İŞİK ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS	
TEZ/PROJE/ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARI İÇİN	
ETİK ALT KURUL DEĞERLENDİRME FORMU	
Tez/Proje/AraştırmaAdı	: Boşanmış Ailelerin Çocuklarının Boşanmamış Ailelerin Çocuklarına Göre Özsayı ve Ruh Sağlığı Değişkenlerinin İncelenmesi
Yürütücü	: Mirey Kasuto
Danışman	: Uzm. Psk. Deniz Aktan
Başvuru Tarihi	: 06.12.2016
1. Niteliği gereği çalışma için Etik Kurulu onayı gerekli midir?	☒ Evet ☐ Hayır
2. Katılımcıların uğrayabileceği riskler beklenen yararlarla uyumlu mu?	☒ Evet ☐ Hayır (a) Risk var mı? ☐ Evet ☒ Hayır (b) Yarar var mı? ☒ Evet ☐ Hayır (c) Bu yararlar göre riskler değer mi? ☒ Evet ☐ Hayır
3. Riskler minimize edilmiş mi?	☒ Evet ☐ Hayır
4. Yararlar maksimize edilmiş mi?	☒ Evet ☐ Hayır
5. Katılımcı seçimi dengeli mi?	☒ Evet ☐ Hayır
6. Savunmasız katılımcılar için ek önlemler alınmış mı?	☒ Evet ☐ Hayır
7. Katılımcıların özgür ve bilgilendirilmiş bir şekilde araştırmada rol almaları sağlanmış mı?	☒ Evet ☐ Hayır (a) Katılım onay formu var mı? ☒ Evet ☐ Hayır (b) Form anlaşılabilir bir nitelikte mi? ☒ Evet ☐ Hayır
8. Özel yaşam ve katılımcı güvenliği korunuyor mu?	☒ Evet ☐ Hayır
9. Verilerin korunması için gerekli tedbirler alınmış mıdır?	☒ Evet ☐ Hayır
SONUÇ	☒ Etik açıdan uygundur ☐ Etik açıdan düzeltmeler gereklidir.* ☐ Etik açıdan uygun değildir*
*Nedenlerini ek bir rapor halinde açıklayınız.	
TARİH	:20.12.2016
Prof. Dr. Feryal Cam Çelikel	Yard. Doç. Dr. Vicdan Yücel
Prof. Dr. I. Ömer SAATÇIOĞLU Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Koordinatörü	

Özgeçmiş

Mirey Kasuto 6 Aralık 1991 tarihinde İstanbul'da doğdu. 2015 yılında Yeditepe Üniversitesi Psikoloji Bölümünden onur derecesi ile mezun oldu. 2015-2017 yılları arasında Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisansını tamamladı. Araştırma alanları çocuk ve ergen psikopatolojileridir. 2015 yılından bu yana özel bir danışmanlık merkezinde çalışmaktadır.